

Zobacz, zrozum, zareaguj

Diagnoza przemocy motywowanej
uprzedzeniami we Wrocławiu

Wrocław, 2025

ZOBACZ, ZROZUM, ZAREAGUJ

Diagnoza przemocy motywowanej uprzedzeniami we Wrocławiu

Zespół badawczy i redakcyjny:

Omo Anna Galik

dr Ewa Jupowiecka

dr Magdalena Nazimek

Krzysztof Łazarski

Tomasz Bauer

Maciej Mandelt

Konsultacje merytoryczne: Sarian Jarosz

Skład i oprawa graficzna: Ewa Głowacka

Zadanie publiczne: „Zobaczyć, Zrozumieć, Zareagować – diagnoza przemocy motywowanej uprzedzeniami we Wrocławiu”, realizowane przy współfinansowaniu Gminy Wrocław oraz ze środków Fundacji im. Stefana Batorego.

Wydawca:

NOMADA

Stowarzyszenie na Rzecz Integracji Społeczeństwa Wielokulturowego

ul. Stanisława Dubois 11/13, 50-208 Wrocław

nomada@nomada.info.pl

Wrocław, 2025

Charakter i ograniczenia opracowania

Opracowanie „Zobacz, Zrozum, Zareaguj – diagnoza przemocy motywowanej uprzedzeniami we Wrocławiu” ma charakter pilotażowy. Opiera się na danych zebranych w ramach anonimowej ankiety online oraz wywiadów pogłębionych z osobami liderскими i reprezentującymi organizacje pracujące z grupami szczególnie narażonymi na przemoc motywowaną uprzedzeniami. Publikacja pokazuje ważną część rzeczywistości, ale nie stanowi reprezentatywnego statystycznie obrazu wszystkich grup narażonych na PMU we Wrocławiu ani pełnego opisu skali zjawiska w mieście.

Odpowiedzialność za dobór narzędzi, przebieg badania oraz interpretację danych ponosi zespół badawczy Stowarzyszenia Nomada. Opracowanie przygotowaliśmy z zachowaniem należytej staranności metodologicznej, jednak należy uwzględnić jego ograniczenia: krótki czas realizacji, celowy charakter doboru próby, większą widoczność doświadczeń osób aktywnych cyfrowo i/lub mających kontakt z organizacjami społecznymi oraz fakt, że część osób nie zdecydowała się na opis szczegółów doświadczonej przemocy. Wnioski i rekomendacje należy traktować jako punkt wyjścia do dalszych, pogłębionych badań oraz do pracy nad lokalnym modelem reagowania na przemoc motywowaną uprzedzeniami we Wrocławiu.

Treści zawarte w publikacji mogą opisywać przemoc i dyskryminację, co dla części osób może być obciążające emocjonalnie. Zachęcamy do lektury z troską o własne bezpieczeństwo i dobrostan; informacje o możliwościach uzyskania wsparcia zamieszczamy w dalszej części diagnozy.

Anonimizacja i ochrona osób cytowanych

Wszystkie wypowiedzi osób uczestniczących w badaniu zostały zanonimizowane. Zmieniłyśmy lub pominęłyśmy dane umożliwiające identyfikację konkretnych osób (w tym imiona, dokładne miejsca, zawody oraz inne elementy, które w połączeniu mogłyby pozwolić na rozpoznanie osoby

lub jej bliskich). W przypadku niektórych historii wprowadziłyśmy drobne modyfikacje szczegółów kontekstu, tak aby zachować sens doświadczenia przy jednoczesnym zwiększeniu bezpieczeństwa osoby cytowanej.

Fragmety wypowiedzi mogły zostać skrócone, uporządkowane językowo lub scalone z innymi fragmentami tej samej wypowiedzi, tak aby były bardziej czytelne – bez zmiany ich znaczenia. Udział w badaniu był dobrowolny; osoby uczestniczące otrzymały informację o celu badania, sposobie wykorzystania danych, zasadach przetwarzania wypowiedzi oraz możliwości pominięcia pytań lub przerwania udziału na każdym etapie. Dane źródłowe przechowywane są na zabezpieczonych nośnikach Stowarzyszenia Nomada, z dostępem ograniczonym do zespołu badawczego.

Zasady korzystania z publikacji i cytowania

Zależy nam, by ta publikacja była wykorzystywana jako narzędzie zmiany – w działaniach miasta, instytucji publicznych, organizacji społecznych, środowisk eksperckich i mediów. Można z niej korzystać, cytować ją i udostępniać, z zachowaniem poniższych zasad:

- przy cytowaniu fragmentów tekstu prosimy o podanie źródła (pełny tytuł, nazwa organizacji, rok i miejsce wydania, a w miarę możliwości także numer strony/rozdziału),
- przy szerszym wykorzystaniu treści (w publikacjach, materiałach szkoleniowych, strategiach itp.) prosimy o zachowanie sensu i kontekstu cytowanych fragmentów.

Proponowany sposób cytowania:

Stowarzyszenie Nomada, Zobacz, Zrozum, Zareaguj – diagnoza przemocy motywowanej uprzedzeniami we Wrocławiu, Wrocław 2025.

O ile nie zaznaczono inaczej, treść publikacji może być nieodpłatnie cytowana i udostępniana w celach informacyjnych, edukacyjnych i rzeczniczych, z wyraźnym wskazaniem źródła. W przypadku planów wykorzystania całości lub większych fragmentów tekstu w publikacjach komercyjnych lub projektach wydawniczych prosimy o wcześniejszy kontakt ze Stowarzyszeniem Nomada.

Spis treści

Streszczenie raportu i najważniejsze rekomendacje	8
Cel badania	14
Przemoc motywowana uprzedzeniami – definicje, kontekst, prawo	15
Narastająca przemoc, dezinformacja i kampanie nienawiści online	15
Systemowe tło: strukturalna i rasistowska dyskryminacja migrantów	17
Wrocław jako miasto zróżnicowane i dynamicznie się zmieniające	18
Przemoc motywowana uprzedzeniami i przestępstwa z nienawiści – standardy OSCE/ODIHR	20
Metodologia	24
Projekt badania i przebieg	24
Ankieta online	25
Wywiady pogłębione	27
Standardy etyczne i ograniczenia	28
Perspektywa i rola zespołu badawczego	31
Wyniki – analiza danych ilościowych	32
Doświadczenie przemocy motywowanej uprzedzeniami	32
Zgłaszanie przemocy i powody braku zgłoszeń	37
Ocena reakcji na zgłoszenia	39
Nasilenie aktów przemocy	39
Rekomendacje z badania ankietowego – rozkład odpowiedzi	41
Formy przemocy motywowanej uprzedzeniami	43
Przemoc słowna	43
Groźby	49
Naruszenia nietykalności cielesnej	55
Przemoc fizyczna	o

Przemoc seksualna	64
Niszczenie mienia	68
Wyniki jakościowe – wywiady pogłębione	72
Wnioski i rekomendacje	78
Kluczowe wnioski z badania ilościowego	78
Rekomendacje z badania ankietowego	80
Rekomendacje z konsultacji i spotkania	83
Rekomendacje z wywiadów pogłębionych	84
Aneks	90
Ankieta	91
Scenariusz wywiadu pogłębionego	108

Streszczenie raportu i najważniejsze rekomendacje

Opracowanie „Zobacz, Zrozum, Zareaguj – diagnoza przemocy motywowanej uprzedzeniami we Wrocławiu” przedstawia wyniki pilotażowego badania Stowarzyszenia Nomada. Badanie łączyło trzy perspektywy: anonimową ankietę internetową w ośmiu językach, analizę opisów konkretnych zdarzeń oraz wywiady z osobami pracującymi z grupami szczególnie narażonymi na przemoc. Celem badania było rozpoznanie skali i form przemocy motywowanej uprzedzeniami (PMU) we Wrocławiu, wskazanie osób i miejsc najbardziej nią dotkniętych oraz opis reakcji instytucji i świadków.

Wyniki pokazują, że przemoc motywowana uprzedzeniami jest we Wrocławiu zjawiskiem powszechnym, nawracającym i trwale wpisanym w przestrzeń publiczną oraz codzienne relacje społeczne. **Prawie połowa osób uczestniczących w badaniu (46,5%) doświadczyła przemocy motywowanej uprzedzeniami, z czego 89,5% – więcej niż jeden raz.** Dla wielu z nich przemoc staje się elementem codziennego życia w mieście, a nie pojedynczym incydentem. **Najczęściej wskazywanymi powodami ataku były: narodowość (53,22%), płeć (40,94%), pochodzenie etniczne (33,33%), kolor skóry (22,81%) oraz przynależność do społeczności LGBTQIAP+ (29,83%).** Szczególnie narażone są osoby, na które nakłada się kilka czynników ryzyka – np. migrantki, osoby czarne, osoby nieheteronormatywne i transpłciowe z doświadczeniem migracji – co potwierdza konieczność stosowania perspektywy intersekcyjnej.

Najpowszechniejszą formą jest przemoc słowna – doświadczyło jej 94,74% osób, które zgłosiły jakąkolwiek formę przemocy motywowanej uprzedzeniami. Jednocześnie liczna grupa badanych relacjonowała formy bezpośrednio zagrażające bezpieczeństwu: 31,58% wskazało groźby, 30,99% – naruszenie nietykalności cielesnej, 21,64% – przemoc fizyczną, 11,7% – molestowanie seksualne, a 11,11% – zniszczenie mienia. Przemoc słowna

często towarzyszy innym formom i osoby narażone opisują ją jako stały element codziennego życia, z którym muszą się liczyć.

Do przemocy najczęściej dochodzi w przestrzeniach codziennego funkcjonowania: na ulicach, w pojazdach i na przystankach komunikacji miejskiej, w sklepach i galeriach handlowych, w okolicach Rynku, w miejscach pracy oraz w placówkach ochrony zdrowia. Rzadziej zgłaszana jest przemoc w przestrzeni prywatnej, choć pojawia się także w domach, sąsiedztwie i relacjach zawodowych. W większości opisywanych sytuacji obecni byli świadkowie (67,2% wszystkich zdarzeń), jednak ich reakcje przeważnie miały charakter bierny – osoby postronne patrzyły, odchodziły lub udawały, że nic się nie dzieje. Reakcje wspierające pojawiały się rzadziej, a część świadków swoim zachowaniem wzmacniała przemoc (wyśmiewanie, obwinianie osoby pokrzywdzonej, dołączanie do sprawy).

Jednym z kluczowych wniosków badania jest bardzo niski poziom zgłaszania przemocy motywowanej uprzedzeniami. **Zdarzenie zgłosiło komukolwiek – policji lub prokuraturze, organizacjom społecznym, pracodawcom, specjalistom i specjalistkom – jedynie 17,1% osób, które jej doświadczyły.** Osoby rezygnowały ze zgłoszenia m.in. z powodu przekonania, że „to zbyt mała sprawa”, braku dowodów, szoku i bezradności po zdarzeniu, chęci jak najszybszego zapomnienia, obaw związanych z sytuacją pobytową, niewiedzy o dostępnych ścieżkach zgłoszenia oraz braku zaufania do policji i prokuratury, często ugruntowanego wcześniejszymi złymi doświadczeniami.

Tam, gdzie do zgłoszenia doszło, osoby badane często doświadczały bagatelizowania i braku informacji zwrotnej: w 22,03% przypadków reakcja instytucji umniejszała problem lub go ignorowała, w 18,64% nie przekazano żadnych informacji o dalszym toku sprawy. Jedynie 10,17% osób otrzymało jasne wyjaśnienie procedury, a 8,47% – informacje o przysługujących prawach. Jednocześnie część badanych opisywała profesjonalne i empatyczne traktowanie, co pokazuje, że zmiana praktyk

jest możliwa, ale wymaga czytelnych standardów, szkoleń i systemowego wsparcia.

Ponad połowa osób badanych (57,1%) uważa, że w ostatnim czasie przemoc motywowana uprzedzeniami we Wrocławiu nasiliła się. Jako główne przyczyny wskazywano brutalizację języka w debacie politycznej, nasilenie wrogich komentarzy w internecie, wzrost widoczności antymigranckich demonstracji i akcji oraz rozpowszechnianie dezinformacji na temat osób migranckich i mniejszości. Konsekwencje przemocy wykraczają daleko poza pojedyncze zdarzenia: prowadzą do długotrwałego lęku, wycofywania się z życia społecznego, unikania przestrzeni publicznej i instytucji oraz utraty zaufania do państwa i władz lokalnych. Część osób opisuje przemoc jako coś „normalnego”, do czego trzeba się przyzwyczaić – co pokazuje ryzyko banalizacji zjawiska i osłabienia gotowości do zgłaszania przemocy oraz korzystania z przysługującej im ochrony prawnej.

Wnioski z badania są spójne z ustaleniami międzynarodowych instytucji zajmujących się przestępstwami z nienawiści, w tym OSCE/ODIHR: mamy do czynienia z bardzo małą liczbą zgłoszeń przemocy i wyraźną luką między skalą doświadczeń a oficjalnymi statystykami oraz z potrzebą całościowej, opartej na poszanowaniu praw człowieka reakcji państwa i władz lokalnych na przemoc motywowaną uprzedzeniami. Raport podkreśla jednocześnie specyfikę Wrocławia oraz rolę, jaką mogą i powinny odgrywać samorząd, instytucje miejskie i organizacje społeczne w budowaniu spójnego systemu przeciwdziałania przemocy motywowanej uprzedzeniami, wspierania osób pokrzywdzonych oraz wzmacniania bezpieczeństwa wszystkich mieszkanek i mieszkańców miasta.

Główne rekomendacje

1. Uznanie przeciwdziałania PMU za priorytet polityki miasta

Władze Wrocławia powinny przyjąć lokalną politykę przeciwdziałania przemocy motywowanej uprzedzeniami, powiązaną z polityką integracyjną i strategią równego traktowania. Dokument powinien nawiązywać do Wrocławskiej Strategii Dialogu Międzykulturowego 2018–2022, uwzględniać wnioski z jej ewaluacji oraz z niniejszego badania, wskazywać konkretne działania, odpowiedzialne podmioty, sposób monitorowania oraz zapewniać udział osób narażonych na przemoc i organizacji z nimi pracujących.

2. Systemowe programy edukacyjne i szkolenia antydyskryminacyjne

Należy wprowadzić obowiązkowe programy antydyskryminacyjne w szkołach i placówkach edukacyjnych oraz długofalowe szkolenia dla konkretnych grup zawodowych: policji, straży miejskiej, urzędników_czek, nauczycieli_ek, pracowników_c socjalnych, personelu ochrony zdrowia, placówek dla osób w kryzysie bezdomności oraz osób pracujących w przestrzeni publicznej (np. kierowców_czyń, sprzedawców_czyń, ochrony). Szkolenia powinny obejmować rozpoznawanie PMU, reagowanie na nią oraz wiedzę o specyfice i sytuacji różnych grup.

3. Bezpieczne, wielojęzyczne i łatwo dostępne ścieżki zgłaszania przemocy

Niezbędne jest zaprojektowanie i wdrożenie przyjaznych procedur zgłaszania przemocy, w tym możliwości anonimowego zgłoszenia online w kilku językach, z jasną informacją o dalszym toku sprawy. Kluczowy jest dostęp do tłumaczy oraz rozwój systemu asystentów_ek wspierających osoby pokrzywdzone na etapie zgłoszenia i kontaktu z instytucjami.

4. Miejski punkt pomocy interwencyjnej i zintegrowany system wsparcia
Raport rekomenduje uruchomienie miejskiego punktu pomocy interwencyjnej (stacjonarnego i online), oferującego wsparcie psychologiczne, prawne i tłumaczeniowe osobom doświadczającym PMU. Równoległe należy rozwijać sieć placówek łatwo dostępnych, całodobowych centrów kryzysowych, mieszkań interwencyjnych i chronionych oraz mobilnych zespołów wsparcia – ze szczególnym uwzględnieniem osób w kryzysie bezdomności, osób z niepełnosprawnością intelektualną i w kryzysie psychicznym, osób uzależnionych, społeczności romskiej, osób LGBTQIAP+ oraz osób migranckich.

5. Długofalowe kampanie społeczne i jasne stanowisko władz miasta
Miasto powinno prowadzić regularne kampanie społeczne obalające stereotypy, uczące świadków bezpiecznej reakcji oraz informujące o możliwościach uzyskania pomocy – w internecie, przestrzeni miejskiej i komunikacji zbiorowej. Konieczne jest również konsekwentne, jednoznaczne stanowisko władz Wrocławia potępiające rasizm, ksenofobię, islamofobię, antysemityzm, nienawiść wobec osób LGBTQIAP+ i inne formy uprzedzeń.

6. Mapowanie miejsc szczególnie zagrożonych, przejrzystość danych i lokalny zespół ds. PMU

We współpracy z policją miasto powinno systematycznie mapować miejsca, w których dochodzi do aktów przemocy (np. fragmenty ulic, przystanki, dworce, okolice noclegowni czy ośrodków), dostosowywać do nich działania służb (patrole, monitoring) oraz zapewniać widoczne informacje o możliwościach zgłaszania zdarzeń. Ważnym elementem jest upublicznianie danych o liczbie zgłoszeń i wyroków skazujących w sprawach PMU. Współpracę między instytucjami powinien koordynować lokalny, wyspecjalizowany zespół ds. przeciwdziałania PMU z udziałem miasta, służb i organizacji społecznych.

7. Wzmocnienie integracji i kontynuacja badań

Rekomenduje się rozwój działań integracyjnych – wydarzeń, materiałów edukacyjnych, kursów języka polskiego, edukacji prawnej, socjalnej i ekonomicznej – tworzonych we współpracy z osobami leaderskimi społeczności migranckich, romskich, LGBTQIAP+ i innych grup mniejszościowych. Ze względu na pilotażowy charakter obecnego badania potrzebne są dalsze, szerzej zakrojone i wieloletnie badania, realizowane we współpracy z środowiskiem akademickim, które pozwolą lepiej oszacować skalę zjawiska i ocenić skuteczność wprowadzanych rozwiązań.

Cel badania

Badanie „Zobacz, Zrozum, Zareaguj – diagnoza przemocy motywowanej uprzedzeniami we Wrocławiu” ma charakter pilotażowy. Zaprojektowałyśmy je jako wstępne, lokalne rozpoznanie oparte na udokumentowanych doświadczeniach osób, których ta przemoc dotyka oraz organizacji z nimi pracujących – tak, aby wypełnić lukę informacyjną dotyczącą przemocy motywowanej uprzedzeniami (PMU) we Wrocławiu i stworzyć podstawę do wypracowania lokalnego modelu reagowania oraz praktycznych rekomendacji dla władz miasta Wrocławia.

Chciałyśmy lepiej zrozumieć:

- czy i w jaki sposób osoby należące do grup szczególnie narażonych doświadczają przemocy motywowanej uprzedzeniami;
- jak identyfikują i opisują tę przemoc;
- jak reagują osoby, których dotyczy przemoc oraz osoby będące świadkiniami/świadkami;
- czy i komu osoby doświadczające przemocy opowiadają o swoich doświadczeniach i czy je zgłaszają;
- jakie są ich doświadczenia związane ze zgłaszaniem przemocy i reakcją instytucji;
- jakich działań oczekują od władz miasta Wrocławia i innych instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo.

Przemoc motywowana uprzedzeniami – definicje, kontekst, prawo

Narastająca przemoc, dezinformacja i kampanie nienawiści online

Badanie „Zobacz, Zrozum, Zareaguj – diagnoza przemocy motywowanej uprzedzeniami we Wrocławiu” powstaje w momencie wyraźnego wzrostu wrogości wobec osób migranckich, uchodźczych i innych grup mniejszościowych w Polsce. Policyjne dane wskazują, że w ciągu dwóch lat znacząco wzrosła liczba gróźb karalnych, przypadków znęcania się i napaści na osoby z Ukrainy¹.

Organizacje społeczne równolegle opisują narastającą przemoc – od wrogich komentarzy po fizyczne ataki, w tym napad zamaskowanych sprawców na mieszkańców ośrodka dla cudzoziemców w Czerwonym Borze, których ścigano aż na teren ośrodka². Do udokumentowanych incydentów należą m.in.: uderzenie młodego Tunezyjczyka „za inny kolor skóry” po wcześniejszych groźbach wobec jego ojca³, atak nożem na dwóch obcokrajowców w Częstochowie zakwalifikowany jako usiłowanie zabójstwa na tle narodowościowym⁴, rasistowska mobilizacja i „patrole obywatelskie” po bójce w Polkowicach, którym towarzyszyły hasła o „odpowiedzialności zbiorowej” i wezwania do wypędzania uchodźców⁵, a także pobicia i groźby wobec obywateli Ukrainy wprost odwołujące się do ich pochodzenia⁶.

Analizy dotyczące Ruchu Obrony Granic i tzw. „patrolu obywatelskich” pokazują, że tego typu formacje działają na styku skrajnej polityki, mobilizacji ulicznej i działań destabilizacyjnych, podważając zaufanie do państwa i jego monopolu na stosowanie przemocy⁷. Relacje z „weekendu antyimigranckich protestów” oraz marszów przeciwko migrantom 19 lipca 2025 roku pokazują, że alarmistyczne narracje o „zagrożeniu ze strony

migrantów” przekładają się na realną mobilizację uliczną, w której obecne są hasła odwołujące się do przemocy i symboliki skrajnej prawicy⁸.

Badania nad rasizmem wskazują, że skrajne twierdzenia wobec migracji przestały być domeną marginesu i przenikają do głównego nurtu debaty⁹, a część klasy politycznej otwarcie legitymizuje wrogość – mówiąc o „pielęgnowaniu ksenofobii” i opisując agresję wobec migrantów jako „zdrowe emocje” czy „instynkt samozachowawczy”¹⁰.

Kluczową rolę odgrywa środowisko informacyjne. Analiza danych z mediów społecznościowych z października 2025 roku wykazała, że temat obecności osób z Ukrainy w Polsce należy do najbardziej polaryzujących: przeanalizowano 229 tysięcy wzmianek o łącznym zasięgu 245 milionów odsłon, z czego ok. 66% komentarzy było krytycznych wobec Ukraińców, często budujących opozycję „my–oni” oraz narrację o rzekomym „uprzywilejowaniu” i nadużywaniu systemu świadczeń¹¹.

Raporty poświęcone dezinformacji w polskiej infosferze opisują utrwalanie się narracji o „oblężonej twierdzy”, „wrogu wewnętrznym i zewnętrznym” oraz o „roszczeniowych” czy „niebezpiecznych” migrantach, w tym o rzekomym zagrożeniu ze strony centrów dla cudzoziemców¹². Monitoring antyukraińskiej dezinformacji pokazuje, że tego typu przekazy systematycznie podważają zaufanie do osób uchodźczych z Ukrainy oraz do instytucji i organizacji je wspierających¹³. Apel organizacji społecznych „W Polsce rośnie fala nienawiści wobec migrantów i uchodźców” wprost wiąże dehumanizującą retorykę i kampanie dezinformacyjne z rosnącą liczbą przypadków zastraszania, „spacerów obywatelskich” pod ośrodkami oraz napaści fizycznych¹⁴.

W literaturze z ostatnich lat pojawił się spójny zestaw badań empirycznych i przeglądowych, które potwierdzają, że skoordynowane kampanie nienawiści i dehumanizacji w mediach – zwłaszcza społecznościowych – zwiększają ryzyko przemocy i przestępstw z nienawiści wobec grup, które są ich celem¹⁵. Analizy z Niemiec i Hiszpanii pokazują, że natężenie

antyuchodźczych i antymigranckich treści online wiąże się ze wzrostem liczby ataków offline, a ekspozycja na mowę nienawiści podnosi poziom uprzedzeń oraz akceptację przemocy¹⁶. Zbieżne wnioski formułują instytucje międzynarodowe: Rada Europy i FRA wskazują, że kampanie nienawiści w czasie kryzysów przekładają się na wzrost ataków i zastraszania m.in. migrantów, Romów, osób pochodzenia azjatyckiego, Ukraińców i osób LGBT¹⁷, a monitoring Global Witness pokazuje, że nękanie online wobec obrończyni i obrońców środowiska często poprzedza przemoc fizyczną i inne formy represji¹⁸.

W takim środowisku – rosnącej przemocy, zorganizowanych kampanii dezinformacyjnych i udokumentowanego związku między nienawiścią online a atakami offline – funkcjonują także osoby mieszkające we Wrocławiu. Lokalna diagnoza doświadczeń przemocy motywowanej uprzedzeniami ma pozwolić uchwycić, jak te procesy przekładają się na poczucie bezpieczeństwa i codzienne życie konkretnych osób w konkretnym mieście.

Systemowe tło: strukturalna i rasistowska dyskryminacja migrantów (2021–2025)

Lokalne doświadczenia osób mieszkających we Wrocławiu są osadzone w szerszym, krajowym kontekście systemowej przemocy. W latach 2021–2025 w Polsce wielokrotnie dochodziło do naruszania praw człowieka osób uchodźczych i migranckich, szczególnie na granicy polsko-białoruskiej: liczne dokumentacje wskazują na systemowe pushbacki oraz przemoc wobec osób z Somalii, Afganistanu, Sudanu, Etiopii czy Syrii – także wobec dzieci i osób hospitalizowanych – mimo stosowanych środków tymczasowych Europejskiego Trybunału Praw Człowieka¹⁹.

Równolegle obserwowano selektywne traktowanie wniosków o ochronę międzynarodową, w którym realny dostęp do procedury azylowej był uzależniony od koloru skóry, kraju pochodzenia czy religii, a także próby deportacji do państw objętych poważnymi konfliktami zbrojnymi

i kryzysem humanitarnym, określane przez organizacje społeczne jako „w praktyce odroczone egzekucje”²⁰.

Media publiczne i część klasy politycznej prowadziły jednocześnie kampanię delegitymizującą organizacje niosące pomoc osobom na granicy oraz w głębi kraju, przedstawiając je jako „pożytecznych idiotów” reżimu białoruskiego, „agentów obcych interesów” czy „zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa”²¹. Taki przekaz normalizował rasistowskie uprzedzenia, chronił instytucje odpowiedzialne za naruszenia i wzmacniał społeczne przyzwolenie na przemoc wobec osób uchodźczych oraz ich sojuszników i sojuszników²². W tym systemowym kontekście – łączącym przemoc instytucjonalną, selektywną ochronę i kampanie oszczerstw wobec środowisk pomocowych – osoby z doświadczeniem migracji czy uchodźstwa mieszkające we Wrocławiu mierzą się z codzienną przemocą i dyskryminacją.

Wrocław jako miasto zróżnicowane i dynamicznie się zmieniające

Wrocław w dokumentach strategicznych definiuje się jako „miasto spotkań”, oparte na wartościach wolności, solidarności, otwartości i współistnienia kultur, a także jako miasto „wolne od kłamstwa i nienawiści”²³. Jednocześnie Wrocław w ostatnich latach bardzo dynamicznie się zmienia – przede wszystkim za sprawą wzrostu liczby osób migranckich i uchodźczych, w tym dużej grupy osób z Ukrainy. Według danych miejskich we Wrocławiu mieszka ok. 180 tysięcy osób z Ukrainy (z czego ok. 100 tysięcy przebywało w Polsce jeszcze przed pełnoskalową inwazją), a w szkołach uczy się ponad 11 tysięcy ukraińskich uczniów i uczennic²⁴.

Szczególnie wyraźnie widać skalę zmian w systemie edukacji. Ogólnopolska analiza danych o uczniach i uczennicach cudzoziemskich pokazuje, że Wrocław należy – obok Warszawy – do miast z najwyższą liczbą osób uczących się w oddziałach przygotowawczych²⁵. Funkcjonowanie

dużej liczby klas przeznaczonych wyłącznie dla dzieci i młodzieży z Ukrainy wiąże się z ryzykiem utrwalenia separacji i długotrwałego oddzielenia osób z doświadczeniem uchodźstwa od reszty społeczności szkolnej, zwłaszcza przy przeciążeniu szkół i niewystarczającej liczbie zajęć z języka polskiego. Zwiększa to podatność dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracji na wykluczenie, przemoc rówieśniczą i izolację – zarówno w szkole, jak i w szerszej przestrzeni miejskiej²⁶.

Równolegle rozwijane są instrumenty wsparcia integracyjnego. Punkt informacji WroMigrant oraz Przejście Dialogu – działające w ramach miejskiej polityki międzykulturowej – co roku prowadzą tysiące konsultacji i organizują liczne wydarzenia edukacyjne oraz integracyjne dotyczące m.in. legalizacji pobytu, edukacji, pracy, mieszkalnictwa i funkcjonowania w lokalnym systemie usług, kontynuując założenia Wrocławskiej Strategii Dialogu Międzykulturowego²⁷. Działania miasta uzupełnia gęsta sieć organizacji społecznych, w tym m.in. tych specjalizujących się w przeciwdziałaniu przemocy motywowanej uprzedzeniami²⁸.

Raporty ODIHR/OSCE pokazują, że w Polsce istnieje już instytucjonalna infrastruktura do reagowania na przestępstwa z nienawiści – wyznaczeni koordynatorzy w policji i prokuraturze, specjalne wytyczne, szkolenia²⁹. Jednocześnie od lat obserwowane są duże rozbieżności między liczbą zgłoszeń, spraw kierowanych do prokuratury a ostatecznymi wyrokami skazującymi oraz problemy z rozróżnianiem przestępstw motywowanych uprzedzeniami w rozumieniu standardów ODIHR od innych kategorii przestępstw ujętych w statystykach krajowych³⁰. Dane Komendy Głównej Policji i informacje przekazywane Rzecznikowi Praw Obywatelskich wskazują, że wiele czynów o potencjalnie uprzedzeniowym charakterze „gubi” się na etapie kwalifikacji prawnej, a część pozostaje w ogóle poza systemem³¹.

Z perspektywy organizacji takich jak Nomada szczególnie wyraźna jest luka między doświadczeniem osób poszkodowanych a oficjalnymi danymi.

Osoby narażone na przemoc motywowaną uprzedzeniami często nie zgłaszają incydentów z powodu braku zaufania do instytucji, bariery językowej, obaw przed wtórną wiktyimizacją czy przekonania, że zgłoszenie „niczego nie zmieni” – mechanizmy te są opisywane także w raportach ODIHR dotyczących skali niezgłaszania przestępstw z nienawiści w Polsce³².

Na poziomie miasta brakuje spójnej, aktualnej diagnozy obejmującej różne grupy narażone na przemoc motywowaną uprzedzeniami i opisującej sytuację z perspektywy osób jej doświadczających. W tym kontekście badanie we Wrocławiu ma wypełnić lukę informacyjną: zebrać dane bezpośrednio od osób zagrożonych przemocą – w sposób zapewniający anonimowość i bezpieczeństwo – a następnie wykorzystać je do projektowania konkretnych, lokalnych działań.

Przemoc motywowana uprzedzeniami i przestępstwa z nienawiści – standardy OSCE/ODIHR

W raporcie posługujemy się pojęciem przemocy motywowanej uprzedzeniami (PMU), nawiązując do definicji i standardów wypracowanych przez Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE (OSCE/ODIHR) w obszarze przestępstw z nienawiści (hate crime)³³.

Zgodnie z podejściem ODIHR, przestępstwo z nienawiści składa się z dwóch elementów:

- czynu zabronionego – zachowania, które już w świetle prawa krajowego jest przestępstwem (np. pobicie, groźby karalne, zniszczenie mienia, nękanie);
- motywu uprzedzenia (bias motivation) – sytuacji, w której osoba poszkodowana, miejsce lub cel ataku zostały wybrane ze względu na faktyczne lub domniemane powiązanie z określoną grupą

wyróżnianą jakąś cechą (np. narodowością, religią, kolorem skóry, językiem, orientacją seksualną, płcią, niepełnosprawnością)³⁴.

Motyw uprzedzenia może opierać się zarówno na realnej przynależności osoby poszkodowanej do danej grupy, jak i na błędnym przekonaniu sprawcy (np. atak na osobę uznaną za muzułmanina ze względu na wygląd lub imię, nawet jeśli nie jest ona muzułmanką/muzułmaninem)³⁵. W centrum uwagi jest zatem sposób postrzegania osoby poszkodowanej przez sprawcę, a nie jej rzeczywista tożsamość.

ODIHR wyróżnia szereg kategorii przestępstw z nienawiści m.in.: rasistowskie i ksenofobiczne, antyromskie, antysemityczne, antymuzułmańskie, antychrześcijańskie oraz inne przestępstwa na tle religii lub przekonań, a także przestępstwa ze względu na płeć, orientację seksualną, tożsamość płciową (anti-LGBTI) oraz niepełnosprawność³⁶. Ma to kluczowe znaczenie dla projektowania polityk publicznych: pozwala identyfikować grupy szczególnie narażone i planować działania ochronne adekwatne do ich sytuacji.

W raporcie ODIHR dotyczącym Polski za 2024 rok podkreślono, że dane oficjalne są prezentowane zgodnie z definicją przestępstwa z nienawiści przyjętą w OBWE: z zestawienia wyłączono m.in. znaczną liczbę spraw dotyczących mowy nienawiści, zniewagi czy dyskryminacji, ponieważ nie spełniają one kryteriów przestępstwa z nienawiści w rozumieniu ODIHR³⁷. Równocześnie raport zwraca uwagę na liczne incydenty zgłaszane przez organizacje społeczne – w tym wobec osób migranckich – które mieszczą się w definicji przestępstwa z nienawiści, ale nie zawsze są właściwie identyfikowane w systemie prawnokarnym³⁸.

W niniejszym raporcie używamy pojęcia przemoc motywowana uprzedzeniami (PMU) jako szerszej kategorii niż „przestępstwa z nienawiści” w wąskim, karnoprawnym znaczeniu. PMU obejmuje zarówno czyny spełniające kryteria przestępstwa (w rozumieniu prawa karnego), jak i inne

formy przemocy i wrogości: uporczywe nękanie, wykluczanie z usług, zastraszanie, groźby niespełniające jeszcze ustawowych progów, mowę nienawiści w codziennych sytuacjach oraz cyberprzemoc. Taki szeroki ogląd jest potrzebny, aby uchwycić pełne spektrum doświadczeń osób narażonych na przemoc motywowaną uprzedzeniami we Wrocławiu.

Definicje i kategorie ODIHR są istotne z co najmniej trzech powodów:

- Rozpoznawalność i nazwanie zjawiska – pozwalają osobom doświadczającym przemocy zrozumieć, że atak, którego doznały, nie jest „prywatnym konfliktem”, lecz przejawem uprzedzeń wobec grupy, do której należą lub do której zostały przypisane³⁹.
- Skuteczna reakcja systemowa – precyzyjne definiowanie przestępstw z nienawiści ułatwia policji, prokuraturze i sądom właściwą kwalifikację prawną czynów, prowadzenie statystyk oraz planowanie szkoleń i specjalistycznych narzędzi (co ODIHR odnotowuje m.in. w odniesieniu do systemu koordynatorów ds. przestępstw z nienawiści w polskiej policji)⁴⁰.
- Planowanie działań prewencyjnych i edukacyjnych – kategorie motywów uprzedzeń stosowane przez ODIHR pomagają projektować działania skierowane do konkretnych społeczności (np. osób uchodźczych, społeczności romskiej, osób LGBTQIAP+, osób z niepełnosprawnościami)⁴¹.

W niniejszym badaniu:

- opieramy się na subiektywnych doświadczeniach osób ankietowanych (to one oceniają, czy dany incydent był związany z ich pochodzeniem, religią, kolorem skóry, orientacją seksualną itp.);

- analizując dane, odnosimy się do kategorii motywów uprzedzeń stosowanych przez ODIHR;
- uwzględniamy ciągłość pomiędzy mową nienawiści, wrogością w codziennych interakcjach a przemocą fizyczną, traktując je jako różne ogniwa tego samego mechanizmu – przy czym tylko część z nich zostanie zakwalifikowana jako przestępstwa z nienawiści w rozumieniu prawa karnego⁴².

Metodologia

Jak piszemy w rozdziale „Cel badania”, „Zobacz, Zrozum, Zareaguj – diagnoza przemocy motywowanej uprzedzeniami we Wrocławiu” ma charakter pilotażowy i stanowi wstępne, lokalne rozpoznanie oparte na udokumentowanych doświadczeniach osób narażonych na przemoc motywowaną uprzedzeniami (PMU) oraz organizacji z nimi pracujących. W niniejszym rozdziale opisujemy zastosowane narzędzia badawcze, sposób doboru próby, przebieg badania oraz główne ograniczenia i decyzje etyczne.

Projekt badania i przebieg

Badanie realizowaliśmy we Wrocławiu w okresie od 1 września do 28 listopada 2025 r. Zastosowaliśmy podejście metod mieszanych (mixed methods), łącząc:

- anonimową, wielojęzyczną ankietę online (komponent ilościowo–jakościowy),
- indywidualne wywiady pogłębione (komponent jakościowy),
- analizę jakościową zebranych materiałów oraz przegląd literatury przedmiotu i standardów dotyczących przestępstw z nienawiści.

Zbieranie danych ankietowych trwało od 8 października do 10 listopada 2025 r. Wywiady prowadziliśmy na żywo w październiku i listopadzie. Osoby uczestniczące mieszkały we Wrocławiu.

Ankieta online

Do udziału w ankiecie zapraszałyśmy osoby migranckie i uchodźcze mieszkające we Wrocławiu oraz osoby z innych grup narażonych na przemoc motywowaną uprzedzeniami (w tym osoby należące do społeczności LGBTQIAP+).

Prosiłyśmy osoby uczestniczące, aby podzieliły się doświadczeniami związanymi z:

- różnymi formami przemocy (słowna, fizyczna, seksualna, groźby, niszczenie mienia i inne),
- reakcjami po zdarzeniu (czy i gdzie zgłosiły zdarzenie),
- zachowaniami osób obecnych podczas zdarzenia,
- doświadczeniami i odczuciami związanymi ze zgłaszaniem przemocy,
- oczekiwaniami wobec miasta i instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo,
- własną oceną, czy akty przemocy motywowanej uprzedzeniami nasiliły się i z czego – ich zdaniem – może to wynikać.

Ankieta miała charakter ilościowo–jakościowy: łączyła pytania zamknięte (w tym z możliwością wielu odpowiedzi) z pytaniami otwartymi, w których osoby uczestniczące mogły opisać sytuację własnymi słowami. W każdym bloku pytań zamkniętych dodawałyśmy opcję „inne” z miejscem na dopisanie własnej odpowiedzi.

Jeżeli osoba wskazywała, że doświadczyła danego rodzaju przemocy, pojawiała się pytanie otwarte z prośbą o krótki opis zdarzenia. Część osób z tej możliwości nie skorzystała – materiał opisowy jest więc nierównomierny i nie obejmuje wszystkich zgłoszonych incydentów.

Pytania dotyczyły m.in.:

- liczby zdarzeń z perspektywy osób uczestniczących;
- tego, dlaczego uważały, że stały się celem ataku (np. pochodzenie, język, kolor skóry, religia, płeć, orientacja psychoseksualna, sytuacja ekonomiczna, bezdomność, niepełnosprawność, wygląd/ubiór);
- tego, kogo rozpoznawały jako sprawców (np. osoba nieznajoma, sąsiad/ka, współpracownik/czka, osoba w mundurze, pracownik/czka instytucji);
- słów, gestów czy zachowań wskazujących – z ich perspektywy – na motyw uprzedzenia;
- tego, czy i w jaki sposób zgłosiły atak odpowiednim służbom.

Ankiety przygotowaliśmy w ośmiu wersjach językowych (polskiej, angielskiej, ukraińskiej, rosyjskiej, białoruskiej, hiszpańskiej – wariant amerykański, arabskiej i francuskiej), tak aby osoby mogły odpowiadać w języku, w którym czują się bezpiecznie i swobodnie.

Zaproszenie do wypełnienia ankiety udostępnialiśmy:

- na stronie internetowej i w mediach społecznościowych Stowarzyszenia Nomada;
- za pośrednictwem organizacji i grup nieformalnych pracujących z osobami migranckimi, uchodźczymi i innymi grupami narażonymi;
- w zamkniętych grupach społecznościowych (Facebook, Viber, Telegram, WhatsApp, Instagram);
- poprzez ulotki z kodem QR kierującym bezpośrednio do ankiety.

W ankiecie wzięło udział łącznie 368 osób pochodzących z 40 państw. Wśród osób uczestniczących było 201 kobiet, 144 mężczyzn, 14 osób niebinarnych, 8 osób, które wolały nie podawać płci, oraz 1 osoba wskazująca inną odpowiedź. Najliczniejsze były osoby w wieku 25–34 lata (116 osób) oraz 35–44 lata (102 osoby) – prawie dwie trzecie badanych mieści się w przedziale 25–44 lata.

Wywiady pogłębione

Równoległe do ankiety prowadziliśmy indywidualne wywiady pogłębione. Zapraszałyśmy do nich:

- osoby lidarskie i zaangażowane w działania na rzecz społeczności migranckich i mniejszościowych;
- osoby pracownicze organizacji, które na co dzień wspierają osoby szczególnie narażone: osoby w kryzysie bezdomności, osoby z niepełnosprawnościami intelektualnymi, osoby z doświadczeniem zaburzeń psychicznych oraz uzależnień.

Dobór miał charakter celowy – zależało nam na osobach, które mają szeroką wiedzę o sytuacji swoich społeczności i relacjach z instytucjami.

Wywiady prowadziliśmy w uzgodnionych, spokojnych miejscach, tak aby zapewnić jak największy komfort i poczucie bezpieczeństwa. Przed rozpoczęciem rozmowy wyjaśniałyśmy cel badania, sposób wykorzystania wypowiedzi, prawo do przerwania wywiadu lub odmowy odpowiedzi na pytania oraz zasady nagrywania (wyłącznie za świadomą zgodą osoby uczestniczącej).

Posługiwaliśmy się elastycznym scenariuszem, obejmującym m.in.:

- formy przemocy i wrogości, o których osoby badane słyszą lub które obserwują;

- reakcje osób doświadczających przemocy i reakcje otoczenia;
- doświadczenia w kontaktach z instytucjami (policja, pomoc społeczna, szkoły, służba zdrowia);
- trudności w zgłaszaniu przemocy i szukaniu wsparcia;
- rekomendacje dla miasta i innych aktorów.

Wywiady z osobami i organizacjami pracującymi z osobami w kryzysie bezdomności, osobami z niepełnosprawnościami, z doświadczeniem zaburzeń psychicznych i uzależnień traktujemy jako wstępne rozpoznanie – pokazują ważne fragmenty rzeczywistości, ale nie zastępują badań prowadzonych bezpośrednio wśród większej liczby osób z tych grup.

Materiał jakościowy został poddany transkrypcji, kodowaniu i analizie powtarzających się wzorców, z uwzględnieniem podobieństw i różnic między poszczególnymi społecznościami.

Standardy etyczne i ograniczenia

Próba ankietowa ma charakter celowy i oparty na sieciach kontaktów (organizacje, grupy społecznościowe). Oznacza to, że:

- dane nie są statystycznie reprezentatywne dla wszystkich grup narażonych na PMU we Wrocławiu;
- bardziej widoczne są doświadczenia osób aktywnych cyfrowo i/lub mających kontakt z organizacjami społecznymi;
- część osób, mimo doświadczenia przemocy, nie zdecydowała się na opis jakościowy, co powoduje luki w materiale opisowym;

- w części ankiet obserwowaliśmy efekt „zagęszczenia narracji” – rozbudowane odpowiedzi pojawiały się już w pierwszych pytaniach otwartych, przez co kolejne pytania otwarte wносиły relatywnie mniej nowych informacji.

Traktujemy zebrane dane jako pilotażowe, ale istotne – pozwalają uchwycić wzorce przemocy, sposoby reagowania, trudności w szukaniu pomocy oraz oczekiwania wobec miasta.

Od początku projektowaliśmy badanie z myślą o bezpieczeństwie i sprawczości osób uczestniczących:

- udział w ankiecie i wywiadach był dobrowolny;
- zapewnialiśmy anonimowość w ankiecie i poufność wypowiedzi w wywiadach;
- informowaliśmy o celu projektu i sposobie wykorzystania danych;
- pytania formułowaliśmy tak, by ograniczyć ryzyko wtórnego obciążenia emocjonalnego;
- dane przechowujemy na zabezpieczonych hasłem nośnikach Stowarzyszenia Nomada, z dostępem ograniczonym do zespołu badawczego;
- informacje o możliwościach uzyskania wsparcia (prawnego, psychologicznego, interwencyjnego) były dostępne dla wszystkich osób uczestniczących.

Mamy jednocześnie świadomość ograniczeń badania:

- krótki czas realizacji i pilotażowy charakter;
- niereprezentatywny dobór próby;
- ograniczenie do osób aktywnych cyfrowo w części ankietowej, a także dobór próby poprzez udostępnienie ankiety w social mediach Nomady;
- w przypadku niektórych grup – oparcie się głównie na perspektywie osób i organizacji z nimi pracujących;
- oparcie się na samoopisie; część osób nie zdecydowała się na opis szczegółów zdarzeń, a efekt „zagęszczenia narracji” sprawiał, że kolejne pytania otwarte wносиły stosunkowo niewiele nowych informacji;
- w części odpowiedzi osoby badane mieściły w jednym samoopisie wiele, nakładających się doświadczeń przemocy, co jest zrozumiałe z perspektywy ich przeżyć, ale ogranicza możliwość ich jednoznacznej kategoryzacji oraz precyzyjnego wyodrębnienia przemocy motywowanej uprzedzeniami.

Perspektywa i rola zespołu badawczego

Badanie zostało przeprowadzone przez zespół badawczy Stowarzyszenia Nomada – organizacji społecznej działającej we Wrocławiu na rzecz osób migranckich, uchodźczych i innych grup narażonych na przemoc motywowaną uprzedzeniami. Zespół tworzyły członkinie zespołu Nomady oraz współpracujące badaczki, na co dzień zaangażowane w działania pomocowe, interwencyjne, edukacyjne i rzecznicze.

Raport przygotowaliśmy w języku polskim, z myślą przede wszystkim o władzach miasta, instytucjach miejskich, organizacjach społecznych oraz osobach mieszkających we Wrocławiu, które mają wpływ na kształtowanie polityk równościowych i bezpieczeństwa.

Nasze doświadczenie pracy z osobami doświadczającymi przemocy, wsparcia prawnego oraz rzecznictwa wpływało na dobór tematów, język narzędzi badawczych i interpretację danych. Taka perspektywa zwiększa wrażliwość na przemoc strukturalną i instytucjonalną, ale może też wzmacniać określone akcenty np. dotyczące roli służb publicznych i władz miasta.

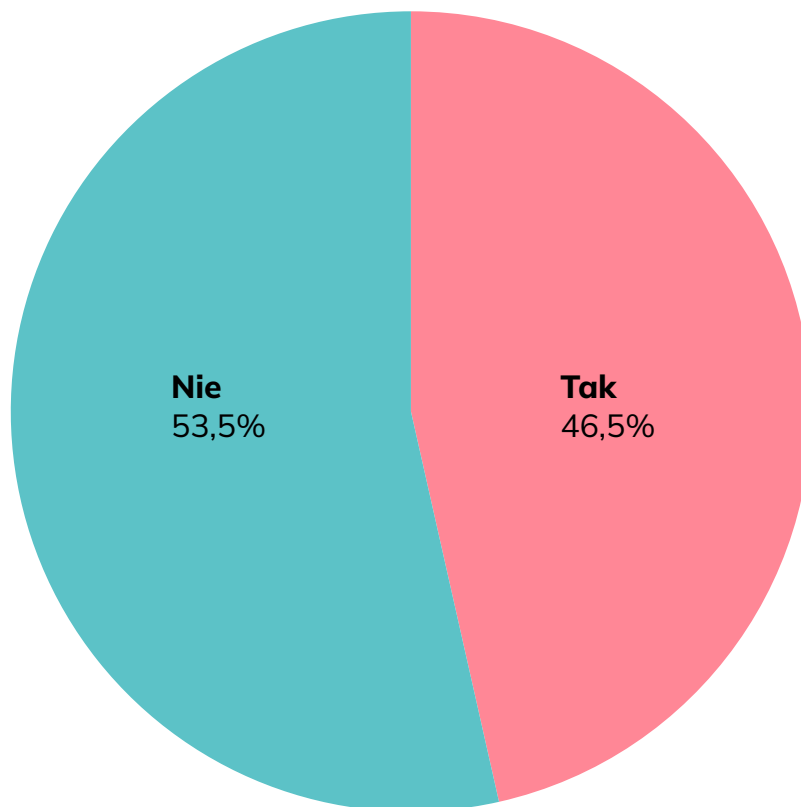
Staraliśmy się minimalizować asymetrię władzy między osobami prowadzącymi badanie a osobami uczestniczącymi – poprzez dobrowolność udziału, dbałość o język oraz oferowanie informacji o dostępnych ścieżkach wsparcia.

Wyniki – analiza danych ilościowych

Doświadczenie przemocy motywowanej uprzedzeniami

Na pytanie: „Czy doświadczył*ś przemocy motywowanej uprzedzeniami mieszkając we Wrocławiu?” **46,5% ankietowanych przyznało, że doświadczyło tego rodzaju przemocy.**

Czy doświadczył*ś przemocy motywowanej uprzedzeniami mieszkając we Wrocławiu?

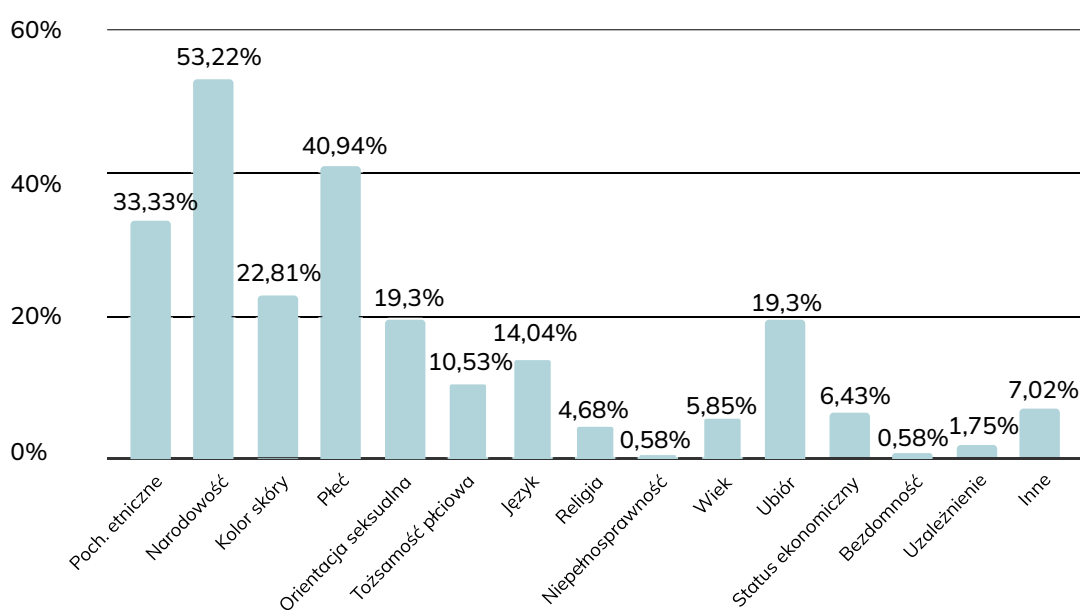
Grupując odpowiedzi na pytanie: „Ile razy doświadczył*ś przemocy motywowanej uprzedzeniami mieszkając we Wrocławiu?”, należy stwierdzić, że 10,5% osób doświadczyło tej przemocy raz, 70,8% – kilka razy,

11,7% – kilkanaście lub wiele razy, 3,5% – kilkadziesiąt razy, a 3,5% stwierdziło, że „ciężko powiedzieć lub zliczyć”. Wynik ten pokazuje, że **89,5% osób, które doświadczyły przemocy motywowanej uprzedzeniami, doświadczyło jej więcej niż raz.**

Odpowiadając na pytanie: „Jak sądzisz, z jakiego powodu zostałeś zaatakowany?” – przy którym można było wskazać kilka powodów – **53,22% osób doświadczających przemocy zaznaczyło narodowość jako powód ataku**, 40,94% – płeć, 33,33% – pochodzenie etniczne, a 22,81% – kolor skóry. Należy jednak wziąć pod uwagę, że Stowarzyszenie Nomada specjalizuje się we wsparciu osób z doświadczeniem migracji, dlatego naturalnie łatwiej dociera do osób z tej grupy. Jednocześnie warto podkreślić, że dokładnie połowa ankietowanych wypełniła ankietę w języku polskim.

Dodatkowo 29,83% osób doświadczających przemocy wskazało przynależność do społeczności LGBTQIAP+ (orientacja seksualna, tożsamość płciowa) jako powód doświadczanej przemocy.

Jak sądzisz, z jakiego powodu zostałeś zaatakowany*?

Warto zauważyć, że ze względu na bardzo wysoki odsetek wskazań narodowości oraz płci najbardziej narażone na przemoc mogą być osoby doświadczające interseksjonalności – sytuacji, w której należy zastanowić się, w jaki sposób różne formy ucisku nakładają się i oddziałują na siebie, tworząc złożone doświadczenia dyskryminacji.⁴³

Większość osób, które doświadczyły przemocy motywowanej uprzedzeniami, doświadczyła przemocy słownej – 94,74% – i jest to zdecydowanie najbardziej powszechna forma przemocy. Z uwagi na to, że znaczna większość ankietowanych doświadczyła przemocy wielokrotnie, 31,58% osób wskazało również, że pod ich adresem były kierowane groźby, 30,99% doświadczyło naruszenia nietykalności cielesnej, 21,64% – przemocy fizycznej, 11,7% – molestowania seksualnego, a 11,11% – zniszczenia mienia.

W 67,2% przypadków przemocy obecni byli świadkowie. Spośród tych sytuacji aż w 57,4% świadkowie nie zareagowali w żaden sposób (przyglądali się, ale nie podjęli żadnych działań, odeszli z miejsca zdarzenia, udawali, że nic się nie dzieje). **W 20,9% przypadków świadkowie zareagowali w sposób pozytywny** – wezwali lub pomogli wezwać policję lub pogotowie, nagrali zdarzenie lub zrobili zdjęcia, zareagowali słownie i sprzeciwili się sprawcy, obronili osobę pokrzywdzoną przed fizyczną agresją, próbowali uspokoić sytuację, udzielili pomocy w dotarciu do bezpiecznego miejsca, udzielili wsparcia emocjonalnego lub wskazali kontakt do organizacji pomagających osobom doświadczającym przemocy bądź do grup wsparcia.

W 17,2% sytuacji świadkowie zachowali się w sposób negatywny (śmiali się, komentowali sytuację w sposób obraźliwy, próbowali uciszyć osobę pokrzywdzoną, obwiniali ją za zdarzenie, przyłączyli się do sprawcy lub zaczęli go wspierać). W 4,5% przypadków ankietowani uznali, że zachowanie świadków było inne niż wskazane w opcjach do wyboru.

Do aktów przemocy dochodziło najczęściej na przystankach komunikacji miejskiej, w centrach handlowych, sklepach oraz na ulicach.

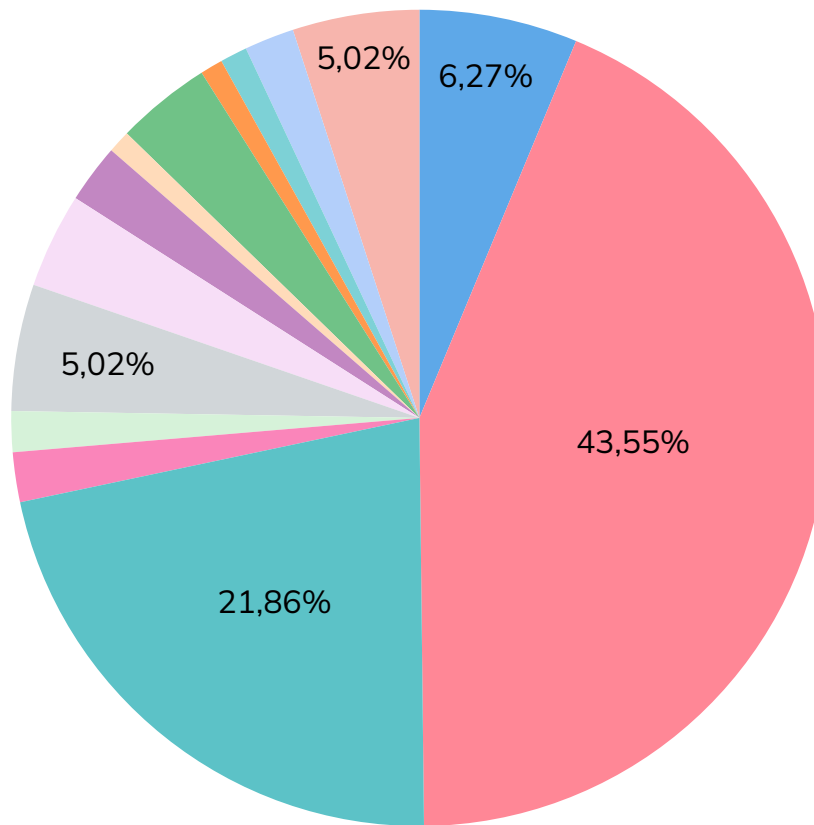
W pytaniach opisowych dotyczących form przemocy osoby badane zostały poproszone o wskazanie lokalizacji zdarzeń. Należy zaznaczyć, że nie wszystkie osoby odpowiedziały na to pytanie – część pominęła wskazanie miejsca lub opisała sytuację w sposób ogólny. Mimo tych ograniczeń, możliwe jest wyznaczenie głównych tendencji przestrzennych.

Zebrane dane pokazują, że **przemoc motywowana uprzedzeniami koncentruje się przede wszystkim w przestrzeni publicznej** i półpublicznej. Przez „przestrzeń półpubliczną” rozumiemy miejsca dostępne dla szerszej grupy osób (np. mieszkańcy, pracownicy, klienci), ale nie w pełni otwarte jak ulica czy park. Najczęściej wskazywaną lokalizacją była ulica (30,2%), a kolejną – transport publiczny i jego otoczenie: pojazdy komunikacji miejskiej oraz przystanki (łącznie niemal 25%). Istotnym miejscem występowania przemocy są także przestrzenie handlowe, takie jak sklepy i galerie (10,3%), co wskazuje na jej obecność w codziennych sytuacjach życiowych.

Rzadziej przemoc pojawiała się w przestrzeni prywatnej – w domu i jego okolicach (4,1%) – oraz w miejscach pracy (3,3%), szkołach i instytucjach publicznych, co może świadczyć o jej bardziej strukturalnym charakterze. Miejsca rozrywki, choć wskazywane sporadycznie, pozostają obszarami podwyższonego ryzyka eskalacji przemocy.

Osoby doświadczające jakichkolwiek form przemocy motywowanej uprzedzeniami, zapytane o sprawców tej przemocy, wskazały, że w **65,4% przypadków sprawcą była osoba lub grupa osób nieznanymi**, a w 9,9% – osoba znajoma, z najbliższego kręgu lub współlokator/ka.

Kto stosował przemoc?

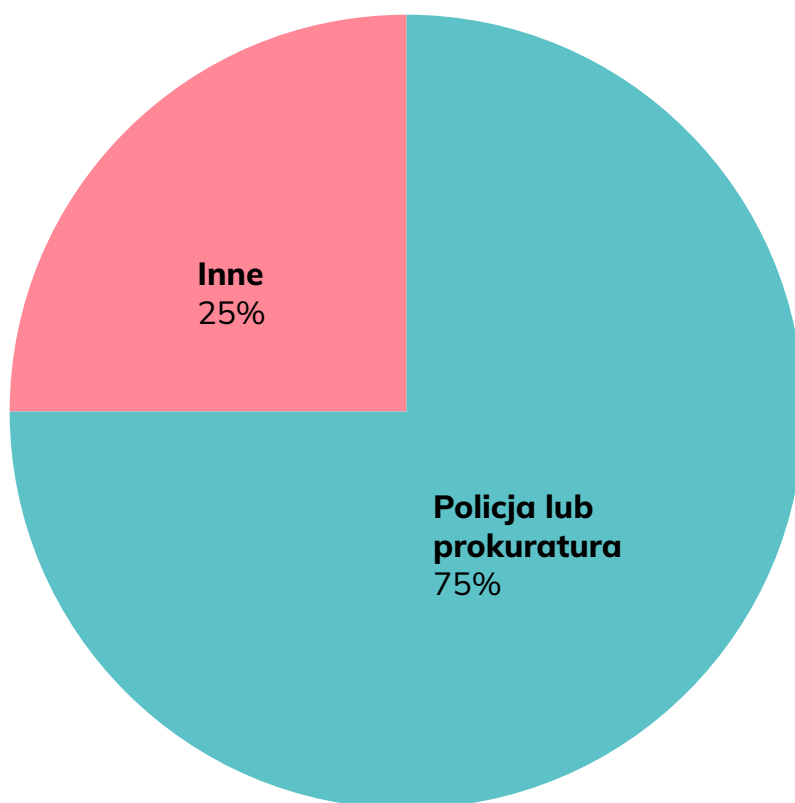

● Osoba znajoma	● Przełożony/a
● Osoba nieznajoma	● Nauczyciel/ka
● Grupa osób nieznajomych	● Pracownik/ca opieki zdrowia
● Osoba z najbliższego kręgu	● Pracownik/ca opieki społecznej
● Współlokator/ka	● Urzędnik/czka
● Sąsiad/ka	● Policjant/ka
● Współpracownik/czka	● Inne

Zgłaszanie przemocy i powody braku zgłoszeń

Badanie potwierdziło doświadczenia Stowarzyszenia Nomada we wspieraniu osób doświadczających przemocy motywowanej uprzedzeniami: **jedynie 17,1% osób, które doświadczyły tej przemocy, gdziekolwiek ją zgłosiło**, z czego 67,8% – na policję lub do prokuratury. Niską zgłaszalność przemocy motywowanej uprzedzeniami potwierdza również raport z „Badania charakteru i skali niezgłaszanych przestępstw z nienawiści wobec członków wybranych społeczności w Polsce”, zrealizowanego przez firmę Ipsos Polska na zlecenie Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE (ODIHR) oraz Biura Rzecznika Praw Obywatelskich.⁴⁴

Komu lub gdzie zgłosił*ś to zdarzenie?

Spośród odpowiedzi osób, które nigdzie nie zgłosiły swojego doświadczenia przemocy, najczęściej wskazywano, że **wydawało im się, iż to „zbyt mała sprawa”, żeby ją zgłaszać policji lub prokuraturze (39,16%)**. Dodatkowo w **16,43% ankietowanych uznało, że takie sytuacje zdarzają się na tyle często, że już do nich przywykły**. Z doświadczenia organizacji wynika, że dotyczy to najczęściej różnych form przemocy słownej.

Aż 38,46% respondentów wskazało, że powodem niezgłoszenia zdarzenia był brak posiadania dowodów przemocy (np. świadka lub nagrań). W tym miejscu warto podkreślić, jak **ogromne znaczenie ma reakcja świadków: ich gotowość do wsparcia osoby pokrzywdzonej, ale również możliwość dostarczenia dowodów poprzez nagranie danego zdarzenia**.

W znacznej części zaznaczonych odpowiedzi powodem niezgłoszenia przemocy były czynniki związane z policją. 37,76% badanych, którzy doświadczyli przemocy, ale jej nie zgłosili obawiało się, że funkcjonariusze nie potraktują sprawy poważnie, natomiast w 24,83% wskazało, że powodem był brak zaufania do policji lub prokuratury. W 11,19% wskazano brak wiedzy, że takie zdarzenie można zgłosić policji lub prokuraturze, a w 6,29% – wcześniejsze doświadczenie nieadekwatnego działania policji w podobnej sytuacji. Dodatkowo w 0,7% odpowiedzi wskazywano, że policja po opuszczeniu miejsca zdarzenia już więcej nie skontaktowała się z osobą pokrzywdzoną.

Z innych kategorii przyczyn, dla których osoby pokrzywdzone nie zgłosiły nigdzie doświadczenia przemocy, 23,78% osób odpowiedziało, że nie wiedziało, gdzie to zgłosić, a w 20,98% – że była w szoku. Te wyniki pokazują, jak istotne jest kontynuowanie działań edukacyjnych kierowanych zarówno do osób narażonych na przemoc motywowaną uprzedzeniami, jak i do świadków tej przemocy, którzy mogą udzielić koniecznego wsparcia osobom, które jej doświadczyły.

W 22,38% odpowiedzi osoby zaznaczyły, że chciały o tym zdarzeniu jak najszybciej zapomnieć, a w 20,28% osoby obawiały się, że będzie to miało

negatywny wpływ na ich sytuację pobytową. To z kolei wskazuje na bardzo wrażliwe położenie osób, których sytuacja pobytowa nie jest stabilna lub w pełni uregulowana.

Ocena reakcji na zgłoszenia

Osoby, które doświadczyły przemocy i zdecydowały się ją zgłosić (komukolwiek), zostały zapytane, jak oceniają reakcję na swoje zgłoszenie. Osoby pokrzywdzone najczęściej wskazywały, że zgłoszenie zostało zignorowane lub zbagatelizowane (22,03%), a w 18,64% przypadków nie otrzymały żadnej informacji zwrotnej po zgłoszeniu zdarzenia.

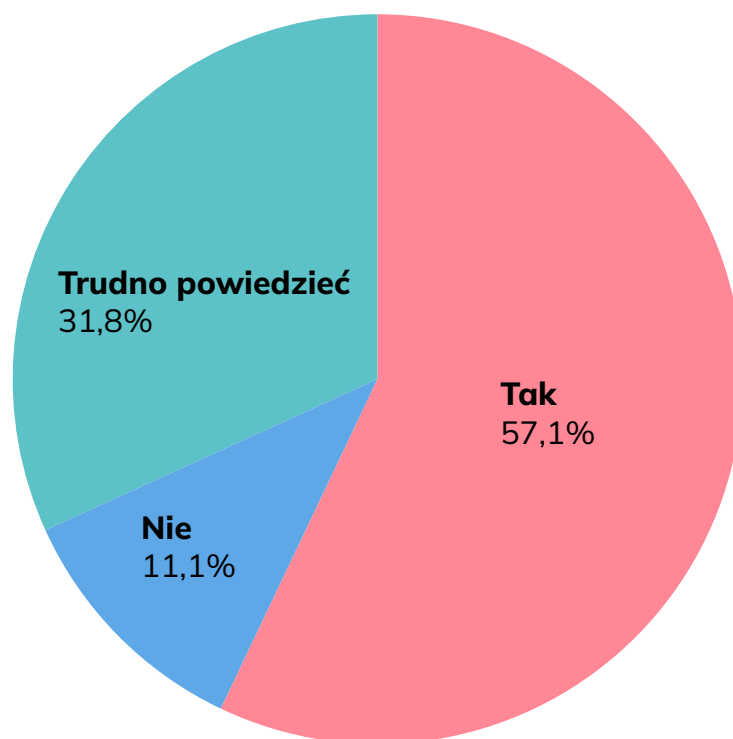
Jednocześnie 18,64% osób zgłaszających przemoc zaznaczyło, że zostały potraktowane profesjonalnie, tak jak tego oczekiwały, a 16,95% – że okazano im empatię i chęć wsparcia.

Niestety 11,86% osób, które zgłosiły swoje doświadczenia, napotkały uprzedzenia ze strony policji lub prokuratury. Tylko 10,17% osób przyznało, że w sposób zrozumiały wyjaśniono im dalszy tok postępowania w sprawie, a tylko 8,47% osób zgłaszających przemoc zostało pouczonych o przysługujących im prawach i obowiązkach.

Nasilenie aktów przemocy

Na pytanie: „Czy według Ciebie występowanie aktów przemocy motywowanej uprzedzeniami w ostatnim czasie we Wrocławiu nasiliło się?” 57,1% ankietowanych odpowiedziało „tak”.

Czy według Ciebie występowanie aktów przemocy motywowanej uprzedzeniami w ostatnim czasie we Wrocławiu nasiliło się?

Na pytanie: „Co spowodowało, że tak uważasz?”, na które można było wybrać więcej niż jedną zaproponowaną odpowiedź, najwięcej ankietowanych wskazało, że ich zdaniem pojawiło się więcej wypowiedzi polityków stygmatyzujących osoby migranckie (52,72%), w internecie pojawiło się więcej nienawistnych komentarzy i treści dotyczących osób migranckich (49,18%), a ankietowani częściej słyszeli obraźliwe komentarze i żarty wobec osób migranckich lub innych mniejszości (44,57%).

Dodatkowo wpływ na nasilenie się aktów przemocy mogły mieć również organizowane marsze i demonstracje o charakterze antyimigranckim/nacjonalistycznym (40,49%), ogólna sytuacja polityczna, która wzmożyła negatywne emocje wobec migrantów (39,13%), a także odczucie części

respondentów, że w mediach społecznościowych jest więcej dezinformacji i fałszywych wiadomości na temat osób migranckich (38,59%).

Te wyniki jasno pokazują, że na poczucie bezpieczeństwa osób narażonych na przemoc motywowaną uprzedzeniami silnie wpływają: wypowiedzi polityków i polityczek, treści publikowane w internecie, codzienne negatywne komentarze oraz publiczne wydarzenia o charakterze antyimigranckim.

Rekomendacje z badania ankietowego – rozkład odpowiedzi

Ostatnia część ankiety dotyczyła rekomendacji. Ankietowani, odpowiadając na pytanie „Jakie działania powinny podjąć władze miasta Wrocław, aby przeciwdziałać przemocy motywowanej uprzedzeniami?“, mogli wybrać dowolną liczbę spośród zaproponowanych rekomendacji lub zaproponować własne.

Najwięcej ankietowanych widzi potrzebę wprowadzenia obowiązkowych programów antydyskryminacyjnych w szkołach – warsztatów o stereotypach, uprzedzeniach, hejcie w internecie (52,99% wszystkich ankietowanych) – a także podkreśla wagę publicznego potępienia przez władze lokalne przypadków przemocy motywowanej uprzedzeniami (47,55%). Następnie zauważono, że konieczne są szkolenia dla urzędników_czek, nauczycieli_ek, pracowników_c socjalnych, dotyczące rozpoznawania i reagowania na przemoc motywowaną uprzedzeniami (46,74%), jak również szkolenia dla służb mundurowych (45,11%).

Podkreślono również potrzebę stworzenia bezpiecznej procedury zgłaszania przemocy – np. możliwości anonimowego zgłoszenia online w kilku językach (45,92%). Ta rekomendacja wydaje się szczególnie ważna, biorąc pod uwagę, że tylko 17,1% ankietowanych, którzy doświadczyli przemocy, postanowiło ją gdziekolwiek zgłosić.

Niewiele mniej zaznaczonych rekomendacji dotyczyło stworzenia lokalnej polityki miasta Wrocławia ds. przeciwdziałania aktom tego typu przemocy

(42,39%) oraz potrzeby mapowania miejsc, gdzie dochodzi do tego typu ataków, oraz zwiększenia w nich monitoringu i patroli policji (39,95%).

Kolejnym często rekomendowanym działaniem było otwarcie punktu pomocy interwencyjnej (stacjonarnego i online) dla osób doświadczających przemocy motywowanej uprzedzeniami – ze wsparciem psychologicznym, prawnym i w asyście tłumaczy_ek (39,40%) – oraz organizowanie kampanii społecznych skierowanych na reagowanie w przypadkach przemocy motywowanej uprzedzeniami (37,77%).

W dalszej kolejności wskazano organizowanie wydarzeń integracyjnych (35,05%) oraz publiczne informacje o liczbie wyroków skazujących sprawców przemocy motywowanej uprzedzeniami (34,51%) jako możliwe działanie władz miasta. Na potrzebę zapewnienia materiałów edukacyjnych z zakresu przeciwdziałania przemocy motywowanej uprzedzeniami w różnych językach w przestrzeni miejskiej zwróciło uwagę 30,71% ankietowanych, a na potrzebę stworzenia lokalnego, wyspecjalizowanego zespołu do przeciwdziałania przemocy motywowanej uprzedzeniami – 28,53% wszystkich osób biorących udział w badaniu.

Najrzadziej wybierana odpowiedź dotyczyła wsparcia finansowego dla organizacji pomocowych udzielających wsparcia osobom doświadczającym przemocy motywowanej uprzedzeniami (27,17%), co może wskazywać na oczekiwanie, że to przede wszystkim władze lokalne powinny zapewniać systemowe wsparcie osobom narażonym na przemoc. Nieco rzadziej wskazywano na wdrożenie programów resocjalizacyjnych dla sprawców przemocy (25,0%), co jednak wciąż świadczy o istotnym poziomie zapotrzebowania na takie działania.

Formy przemocy motywowanej uprzedzeniami – doświadczenia osób

Przemoc słowna

Przemoc słowna motywowana uprzedzeniami to obraźliwe, agresywne lub wrogie wypowiedzi kierowane do osób ze względu na ich cechy tożsamościowe, m.in. narodowość, pochodzenie etniczne, kolor skóry, religię, orientację seksualną, tożsamość płciową lub język. Jej celem jest poniżenie, zastraszenie, wykluczenie lub zakomunikowanie, że dana osoba „nie ma prawa” przebywać w przestrzeni publicznej.

Przemoc słowna niemal zawsze towarzyszyła innym analizowanym przez nas formom przemocy lub je poprzedza. Brak reakcji ze strony świadków na przemoc słowną prowadzi często do eskalacji, pojawienia się gróźb i przemocy fizycznej.

W ramach badania zidentyfikowaliśmy następujące formy przemocy słownej:

- wulgaryzmy i wyzwiska nawiązujące do pochodzenia lub przynależności do grupy etnicznej („wy*ierdalaj na Ukrainę”, „banderowskie ku*wy”, „je*ani cyganie”);
- wyzwiska rasistowskie („Cza*nuchy, c*apate, wy*ierdalać, brudasy, zaje*iemy was”, „Wy*ierdalaj c*apata czarna ku*wo”, „Co to za bambo?”, „kiedy mnie widzą, zawsze krzyczą cza*nuch”);
- groźby („zaraz ci za*ebie pe*ale”, „Taaa takich to powinno się z*wałcić, za*ić i wyrzucić do Odry”, „ja ci zrobię tak, że wyrzucą cię z Polski”);

- seksualizacja i seksistowskie komentarze („ru**ałbym”, „Ale piękna dupcia”, „Zrobi nam pani striptiz i nie będzie problemu”);
- komentarze dotyczące języka („mów po polsku albo spier*alaj”, „To jest Polska i powinnam mówić po polsku”);
- wyzwiska o charakterze trans- i homofobicznym („ja pier*olę pe*ały ku*wa je*ane”);
- upokarzanie i nawoływanie, aby wracać do swojego kraju („grupa facetów po dwudziestce krzyczała na mnie i mojego małego synka, żebyśmy spieprzali na Ukrainę”, „Napastnik wielokrotnie powtarzał słowo dzi*ka, nieraz mówił: jedź na Białoruś”, „Na ulicy Ruskiej w centrum miasta podszedł do mnie jakiś facet i zaczął mnie obrażać, mówiąc ‘ku*wa cza*nuchu, wracaj do kraju’”);
- hasła nacjonalistyczne lub faszystowskie („Polska dla Polaków”, „Chwała 3 Rzeszy”);
- hasła islamofobiczne („U nas nie ma hidżabu” – i zaczął nas i naszego Boga obrażać, używając słów takich jak „ku*wa” i „spie*dalaj”; „zaczynają przeklinać mnie, mój kraj, albo nazywają mnie terrorystą”; „Pie*rzyć muzułmanów!”);
- dehumanizację („p*dał, pokemon, pies [...]; pluli, szczekali”, „Jacyś chłopcy krzyczeli małpie odgłosy, gdy przechodziłem obok”).

Przemoc słowna była najczęściej raportowaną w badaniu formą przemocy. Doświadczenie jej deklarowały 162 osoby spośród 171, które zgłaszały doświadczenie jakiegokolwiek PMU. To oznacza, że 94,74% osób, które

doświadczyły jakiegokolwiek formy PMU, zostało zaatakowanych także werbalnie, co potwierdza tezę, że ta forma przemocy najczęściej towarzyszy także innym formom PMU.

Jako sprawców przemocy słownej 123 razy wskazano osobę nieznaną (75,93% wskazań) a 68 razy grupę osób nieznaną (41,98% wskazań). W niektórych ankietach zaznaczono obie opcje ("osoba nieznaną" oraz "grupa osób nieznaną"), co prawdopodobnie odnosiło się do różnych sytuacji, z którymi zetknęła się osoba ankietowana. Tylko w 19 wskazaniach (11,73%) zaznaczono, że sprawcą był ktoś znany osobie pokrzywdzonej, w 6 (3,70%), że była to osoba z najbliższego kręgu osoby pokrzywdzonej, w 13 - że był to sąsiad lub sąsiadka.

Niepokojący jest fakt stosunkowo dużej liczby zgłoszeń, w których sprawcą była osoba pełniąca funkcje publiczne: w 19 wskazaniach sprawcą był pracownik_czka służby zdrowia (np. „W pracy w szpitalu przy ul. Borowskiej 213 pielęgniarka powiedziała, że mnie zabije, a moja córka będzie sierotą, że jest 'na swoim'. Ta sama pielęgniarka obraziła moją ukraińską koleżankę, złapała ją za ramiona i wypchnęła na korytarz, 'żeby porozmawiać'. Niestety, kierownictwo zareagowało na nasze skargi słownymi naganami i zostawiło ją w pracy”), w 8 – policjant_ka, w 7 – urzędnik_czka, w 4 sytuacjach był to nauczyciel lub nauczycielka, w 3 – pracownik_czka opieki społecznej.

Z innych osób pozostających w relacjach formalnych z osobą pokrzywdzoną wymienić należy 12 odpowiedzi, w których sprawcami byli współpracownicy_czki oraz 10, w których sprawcami były osoby przełożone.

Najczęściej wskazywane przestrzenie, w których dochodzi do przemocy słownej to: transport publiczny, ulica, sklepy i galerie handlowe, okolice Rynku we Wrocławiu, miejsce pracy, szpitale i przychodnie, dworzec PKP.

Osoby doświadczające przemocy słownej motywowanej uprzedzeniami podkreślają, że jest to zjawisko powszechne, niemal codzienne.

Opisują je jako „standardowe teksty”, „klasycзки”:

*Były jak i ‘klasycзки’ à la ‘wypie...j na Ukrainę’, tak i bardziej wykwiłntne wyzwiska – albo na podstawie pochodzenia/ języka ukraińskiego, albo naśmiewanie się z faktu wojny w moim kraju i jacy okupanci są fajni i lepsi od nas, i kiedy już ta ‘Upadlina’ padnie...”. To wszelkiego rodzaju wulgarne nawoływania do powrotu do swojego kraju: „Wypier...laj na Ukrainę”, „Spierd...lać do siebie”, „Wszystko było standardowe. Ku*wa, wynoś się, Ukrainko, wynoś się”.*

Z danych wynika, że przemocy słownej najczęściej doświadczają osoby pochodzące z Ukrainy (56 zgłoszeń; 64,36% spośród wszystkich ankietowanych osób z Ukrainy), Białorusi (25; 51,02% spośród wszystkich ankietowanych osób z Białorusi), z krajów afrykańskich (15; 55,55% spośród wszystkich ankietowanych osób deklarujących pochodzenie z państw położonych w Afryce), Indii (9; 81,81% spośród wszystkich osób ankietowanych z Indii), a także osoby należące do społeczności romskiej (1 osoba opisująca bardzo wiele przypadków dotyczących członków społeczności) oraz osoby LGBTQIAP+ (19 zgłoszeń; 65,51% osób ankietowanych deklarujących przynależność do tej grupy).

Spośród ankietowanych osób deklarujących narodowość polską najliczniejszą grupą doświadczającą przemocy słownej są osoby ze społeczności LGBTQIAP+. Ataki obejmują wyzwiska, groźby, misgendering

i deadnaming*. Osoby opisywały sytuacje, które miały miejsce w przestrzeni publicznej i były dokonywane przez nieznanymi sprawców _czyńnie, ale również przemoc doświadczaną ze strony rodziny i sąsiadów _ek.

Najliczniejszą grupą osób pochodzenia innego niż polskie, zgłaszającą przemoc słowną są osoby pochodzące z Ukrainy. Słyszą one wezwania do powrotu do swojego kraju, wyjazdu na front, komentarze dotyczące wojny, wyzwiska o charakterze nacjonalistycznym:

*Usłyszałem zwykle przekleństwa o tym, że jestem świnią ukraińską. Że muszę spie*dalać na Ukrainę. Że wszystko psuję w tym kraju. Że muszę iść na wojnę.*

Wielokrotnie czynnikiem wywołującym agresję otoczenia było posługiwanie się językiem ukraińskim lub rosyjskim w przestrzeni publicznej lub jedynie sam akcent wskazujący na pochodzenie:

Na ulicy niedaleko pracy mężczyzna usłyszał, jak rozmawiam z moją ukraińską dziewczyną, zaczął nas obrażać, wyzywać, kazać nam wracać na Ukrainę i splunął jej w twarz; nie podobało im się, że mówię po ukraińsku w tramwaju i zaczęli mówić, że nas tu nie zobaczą, wspominali o Katyniu i Wołyniu; W parku jakiś facet zaczął wygłaszać mnóstwo wulgaryzmów pod moim adresem i mojej córki; gdy usłyszał,

- * **Misgendering** – umyślne zwracanie się do osoby przy użyciu zaimków, form gramatycznych lub innych określeń niezgodnych z jej tożsamością płciową, co stanowi formę przemocy emocjonalnej i psychicznej. Na potrzeby niniejszego opracowania odwołujemy się do ujęcia misgenderingu jako jednej z form przemocy ze względu na płeć.

Deadnaming – umyślne używanie wcześniejszego imienia osoby transpłciowej (niezgodnego z jej tożsamością płciową) w celu jej zawstydzenia, zastraszenia lub skrzywdzenia.

że rozmawiamy z nią po ukraińsku, dodał, że ‘zamordowaliśmy ich dzieci na Wołyniu’

O silnych nastrojach antyukraińskich świadczy fakt, że osoby z Białorusi i Rosji były atakowane z powodu identyfikowania ich jako Ukraińców_ki.

Przemoc słowna często łączyła się z innymi formami: opluwaniem, popychaniem, grożeniem niebezpiecznym przedmiotem. Brak reakcji świadków i powszechność incydentów prowadzi do normalizacji wrogości wobec osób migranckich i przedstawicieli_ek grup mniejszościowych. Skutkuje to wzrostem poczucia zagrożenia, stresem mniejszościowym, unikaniem komunikowania się w rodzimym języku, lękiem o bezpieczeństwo dzieci.

Podkreślić należy, że pomimo znacznej częstotliwości występowania tej formy przemocy jest ona niezwykle rzadko zgłaszana. **Spośród 162 osób, które deklarowały jej doświadczenie, aż 143 (88%) nigdzie jej nie zgłosiło.** Jednocześnie tylko 19 osób zdecydowało się na zgłoszenie tej formy przemocy, z czego jedynie 12 – policji lub prokuraturze, a 7 osób – innym podmiotom. To oznacza, że ok. 7,4% przypadków doświadczonej werbalnej przemocy motywowanej uprzedzeniami jest zgłaszanych do organów ścigania.

Dlaczego osoby nie zgłaszały policji:

- 42,66% odpowiedzi – „Wydawało mi się, że to ‘zbyt mała sprawa’, żeby ją zgłaszać policji lub prokuraturze”;
- 40,56% odpowiedzi – „Nie miał*m dowodów” (np. świadków lub nagrań);
- 37,76% odpowiedzi wskazały odpowiedź – „Obawiał*m się, że policja nie potraktuje sprawy poważnie”;
- 25,87% odpowiedzi – „Nie wiedział*m, gdzie to zgłosić”;

- 25,17% odpowiedzi – „Nie mam zaufania do policji lub prokuratury”;
- 20,28% odpowiedzi – „Takie sytuacje zdarzają się na tyle często że już do nich przywykłam”;
- 20,28% odpowiedzi – „Nie posługuję się językiem polskim na tyle dobrze żeby to zgłosić”.

Odpowiedzi te wskazują na brak zaufania do policji i prokuratury oraz potrzebę upowszechnienia informacji o prawach osób poszkodowanych, konieczności i możliwościach zgłaszania przemocy słownej przez osoby, które jej doświadczają.

Groźby

W analizowanych odpowiedziach znalazło się 54 opisów sytuacji, w których osoby doświadczyły gróźb o różnym natężeniu – od zapowiedzi pobicia, przez groźby śmierci, gwałtu czy deportacji, po akty zastraszania w miejscu pracy lub miejscu zamieszkania. Groźby te często współwystępowały z innymi formami przemocy – słowną, fizyczną lub symboliczną (np. gesty wystrzału, spluwanie, rzucanie przedmiotami, niszczenie mienia).

Podkreślić należy, że spośród opisywanych gróźb, nie wszystkie stanowiły groźby karalne w rozumieniu art. 190 kodeksu karnego czy nawet groźby bezprawne o których mowa w art. 115 § 12 kodeksu karnego.

W relacjach respondentów powtarza się motyw eskalacji i powtarzalności zagrożenia. Groźby pojawiały się wielokrotnie, nierzadko wobec tych samych osób, najczęściej w przestrzeni publicznej: na ulicach, w komunikacji miejskiej, w sklepach, centrach handlowych, miejscach pracy i w sąsiedztwie miejsca zamieszkania. Wiele osób wskazywało, że doświadczenia te prowadzą do trwałego lęku, unikania przebywania w przestrzeni publicznej i wycofania społecznego.

Zjawisko dotyczyło głównie osób pochodzenia ukraińskiego, białoruskiego, nigeryjskiego, kenijskiego, jemeńskiego, indyjskiego, egipskiego, tureckiego, rosyjskiego oraz osób polskich należących do społeczności LGBTQIAP+.

Najczęściej pojawiającą się kategorią były **groźby pobicia i przemocy fizycznej (42%)** – formułowane wprost, zwykle z użyciem wulgarnych określeń: „wpierdol”, „danie nauczki”, „zobaczysz, jak cię dorwę”. Tego rodzaju wypowiedzi stanowią znormalizowaną formę przemocy w przestrzeni publicznej i są reakcją na widoczne oznaki tożsamości – język, wygląd, rozpoznawalne symbole czy sposób ubioru.

Sąsiad pisał, żebym oglądała się, jak wracam do domu.

Na Pasażu Grunwaldzkim młodzi chłopcy krzyczeli, że nam wpierdola.

Tej młodej z elgiebetów to trzeba dać wpierdol.

Obiecali, że złapią mnie, jak wrócę z pracy, żeby dać mi nauczkę.

Kolejną kategorię stanowiły **groźby śmierci (18%)**, które często miały charakter ideologiczny – odwoływały się do wojny w Ukrainie, antyukraińskich narracji oraz języka nienawiści typowego dla środowisk skrajnie prawicowych, w tym skierowanego do osób ze społeczności LGBTQIAP+. Zawierały zapowiedzi zabicia, podejrzenia gardła lub gesty symulujące egzekucję. Ich funkcją było nie tylko zastraszenie, lecz także dehumanizacja i przekazanie komunikatu o braku akceptacji dla obecności określonych grup w przestrzeni miejskiej.

*Ten człowiek na rowerze powiedział, że wszyscy Ukraińcy powinni zostać zab*ci.*

*W okolicach rynku i pasażu Niepolda oraz na terenie Nadodrza wielokrotnie zdarzało mi się usłyszeć, że ktoś chciałby mnie pobić, z*wałcić, a nawet zab*ć.*

*Powinnyście być zag*zowane, ale bym wam wy*ebał.*

*Grożono mi śmiercią, poder*nięciem gardła, pobiciem i prześladowaniem. Napastnik mówił, że ma broń i mnie zab*je.*

Groźby deportacji i „odesłania do domu” (12%) kierowano głównie wobec osób z Ukrainy, Białorusi, Turcji oraz krajów afrykańskich i krajów Azji Południowej i Wschodniej. Stosowano je zarówno w przestrzeni publicznej, jak i w pracy. Groźby deportacji są formą przemocy strukturalnej – odwołują się do nierównego statusu prawnego i strachu przed utratą legalnego pobytu. Często łączą się z rasizmem instytucjonalnym i poczuciem bezkarności sprawców (np. funkcjonariuszy, pracodawców). Jednocześnie w obecnym stanie prawnym, brak jest możliwości ich skutecznego ścigania - rzadko stanowią zapowiedź popełnienia przestępstwa, nie są też kwalifikowalne przez organy ścigania jako zapowiedź wszczęcia postępowania, w którym zostanie nałożona administracyjna kara pieniężna, nawet pomimo tego, że to cudzoziemiec najczęściej jest obciążany kosztami swojej detencji i wykonania zobowiązania do powrotu.

Grożono, że zadzwonią do PIP, sprawdzą, czy pracuję legalnie, i mnie deportują.

Tajniacy grozili mi deportacją w okolicach Nadodrza.

Powiedzieli, że dopilnują, żebym wrócił do kraju, bo jestem czarny.

Ten sąsiad groził mojemu mężowi, zaatakował go, używał wulgarnych słów, groził deportacją, mówił o moich

dzieciach, co mnie przerażało, bo nie wiedziałam, co mu siedzi w głowie, co potrafi zrobić.

Groźby gwałtu i przemocy seksualnej (8%) dotyczyły głównie kobiet i osób LGBTQIAP+. Sprawcy używali nienawistnego, seksualizującego języka, zapowiadając „nauczkę”, „pomacanie” lub gwałt. Takie zachowania pełnią funkcję podporządkowującą i upokarzającą, odwołując się do mizoginii, homofobii i seksizmu.

*Grożono mi, że jak nie dam sama, to weźmie siłą i mnie z*wałci.*

Gesty, postawa, gwałtowne ruchy sugerowały, że może dojść do rękoczynów.

*Powiedzieli, że by mnie z*wałcili albo zab*li.*

*Takich to powinno się z*wałcić, zab*ć i wyrzucić do Odry.*

Wśród opisów znalazły się również **groźby pozbawienia pracy (6%)**, w których zastraszanie służyło wymuszeniu posłuszeństwa wobec przełożonych lub współpracowników_czek. Przemoc ta ma charakter ekonomiczny i wskazuje na nadużycia władzy wobec osób w mniej uprzywilejowanej pozycji. Najczęściej doświadczyły ich osoby migranckie pochodzące z Ukrainy, wobec których używa się zastraszania jako formy podporządkowania.

Jak masz z tym problem (zachowanie ksenofobiczne), to ja zrobię tak, żeby to był twój ostatni dzień pracy.

Przełożony powiedział, że dopilnuje, żebym został deportowany do mojego kraju.

Istotną grupę stanowiły groźby mieszane i eskalacyjne (14%), łączące zapowiedzi pobicia, gwałtu i śmierci, często w sytuacjach zbiorowej

agresji. Niektóre osoby doświadczały równoczesnych gróźb pobicia, gwałtu i śmierci, często w grupowych sytuacjach agresji. Takie groźby charakteryzuje eskalacja napięcia i symboliczny przekaz – „wiemy, kim jesteś, i możesz zginąć”.

Groźby gwałtu, pobicia, zabicia – agresywni sprawcy w okolicach rynku i pasażu Niepolda.

Napastnik zepchnął mnie z roweru. Powiedział, że mnie zabije, że ma broń i będzie mnie szukał i zabije, i kazał wracać do kraju.

Reakcje świadków

35 osób (64,81%), które doświadczyły przemocy słownej zadeklarowały, że podczas tych zdarzeń obecni byli świadkowie, lecz w większości nie reagowali. Najczęściej wskazywana reakcja: osoby udawały że nic się nie dzieje (54,29% wskazań), biernie się przyglądali (42,86% wskazań) lub oddalali się z miejsca zdarzenia (40% wskazań). Aktywne, wspierające reakcje pojawiały się rzadko – jedynie 14,29% wskazań słownej interwencji świadków, a 8,57% udzielenia wsparcia emocjonalnego.

Jednocześnie część respondentów doświadczyła zachowań świadków, które nie tylko nie chroniły, lecz wręcz pogłębiały przemoc. W 11,43% odpowiedzi osoby postronne wyśmiewały sytuację i komentowały ją w sposób obraźliwy, w 8,57% próbowały uciszyć osobę pokrzywdzoną, w 5,71% przyłączały się do sprawcy, a w 2,83% obwiniały osobę doświadczającą przemocy.

Sprawcami gróźb najczęściej były osoby nieznajome (68,52% wskazań) oraz grupy osób nieznajomych (42,59% wskazań). Rzadziej groźby pochodziły od osób z bliższego otoczenia, takich jak sąsiedzi (12,96% wskazań), współpracownicy (9,26% wskazań) czy osoby znajome (9,26% wskazań).

Zgłaszanie incydentów

Jedynie 14 osób (25,93% osób doświadczających gróźb) zdecydowało się zgłosić doświadczoną przemoc. Spośród nich 7 osób skierowało zgłoszenie do policji lub prokuratury, natomiast 7 osób zwróciło się do innych podmiotów, takich jak pracodawca, organizacja pozarządowa, psycholog, ochrona lub przełożony.

Najczęściej zaznaczaną przeszkodą w zgłoszeniu był brak dowodów – 45% wskazań. Osoby sądziły, że bez „twardych” dowodów zgłoszenie nie zostanie potraktowane poważnie lub okaże się nieskuteczne, co zniechęcało ich już na etapie podejmowania decyzji o zgłoszeniu. Istotną barierą była również obawa, że policja nie potraktuje sprawy poważnie – 42,50% wskazań. W połączeniu z deklarowanym brakiem zaufania do policji lub prokuratury, wskazywanym w 35%, pokazuje to wyraźny deficyt zaufania do instytucji publicznych oraz poczucie braku realnej ochrony.

Znaczna część osób ankietowanych bagatelizowała własne doświadczenia – w 35% wskazań uznano zdarzenie za „zbyt małą sprawę”, by zgłaszać je organom ścigania. Potwierdza to proces internalizacji przemocy i normalizacji zachowań przemocowych, które nie są postrzegane jako wystarczająco poważne, mimo ich realnych konsekwencji emocjonalnych i społecznych.

Brak wiedzy o możliwości zgłoszenia – 28,21% wskazań potwierdzających, że osoby nie wiedziały, że mogą zwrócić się do policji lub prokuratury. Wyniki te pokazują potrzebę działań edukacyjnych oraz informacyjnych dotyczących praw osób narażonych na przemoc motywowaną uprzedzeniami oraz obowiązków organów ścigania związanych z PMU.

Naruszenia nietykalności cielesnej

Zgromadzone opisy ukazują wielowymiarową przemoc fizyczną o różnym stopniu natężenia – od popychania i szturchania po opluwanie, bicie, chwytnie za rękę, kopanie czy celowe zderzanie się ciałem. Wszystkie te zachowania mogą stanowić bezprawne naruszenie nietykalności cielesnej w rozumieniu art. 217 §1 KK, a część z nich – ze względu na motywację narodowościową, dotyczącą koloru skóry lub religijną – może być kwalifikowana jako przestępstwo motywowane uprzedzeniami w rozumieniu art. 257 KK.

Zasadniczym problemem metodologicznym w badaniu było nie dość jasne rozgraniczenia przez respondentów pomiędzy tym, co stanowiło tylko naruszenie nietykalności cielesnej, a innymi przejawami przemocy fizycznej. Z powodu zjawiska zagęszczenia narracji, o którym była mowa wyżej, osoby przy opisach dotyczących naruszenia nietykalności cielesnej, często opisywały także inne formy przemocy w stosunku do nich. W związku z tym wiele opisów zdarzeń będzie zbliżonych do opisów zawartych w części dotyczącej przemocy fizycznej. Podkreślić należy, że te dwie formy często współwystępowały ze sobą. Spośród 53 ankiet obejmujących deklaracje naruszenia ich nietykalności cielesnej, tylko w 25 przypadkach ankietowani nie deklarowali równolegle występującej przemocy fizycznej. Na podstawie opisów zdarzeń nie zawsze jesteśmy w stanie ustalić, czy opisy zdarzeń dotyczyły wyłącznie jednej czy wielu sytuacji.

W badaniu 30,99% osób, które doświadczyło przemocy motywowanej uprzedzeniami (53 osoby) odpowiedziało twierdząco na pytanie: „Czy ktoś naruszył Twoją nietykalność cielesną? (np. w formie oplucia, dotykania bez zgody, popychania, łapania, szturchania, przytrzymywania, szarpania)”.

Osoby, które doświadczyły tego rodzaju przemocy, to w większości osoby migranckie – zwłaszcza z Ukrainy, Białorusi, krajów afrykańskich i i krajów Azji Zachodniej – oraz osoby polskie należące do społeczności LGBTQIAP+.

Kobiety relacjonowały zarówno akty o charakterze agresji, jak i molestowania (klepnięcia, łapanie), które łączyły się z elementem seksualizacji i braku szacunku. U mężczyzn natomiast dominowała przemoc o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym – ciosy, popychanie, opluwanie, próby zastraszenia i wypędzenia.

Najczęściej opisywaną formą naruszenia nietykalności cielesnej było oplucie (13 osób, 24,52% spośród wszystkich, którzy deklarowali naruszenie nietykalności cielesnej) – gest pogardy i symbolicznego upokorzenia. Występowało ono wielokrotnie w relacjach osób z Ukrainy, Białorusi, Syrii, Turcji, osób pochodzenia arabskiego i afrykańskiego. Opluwanie często towarzyszyło wyzwiskom i groźbom, takim jak: „wypierdalać”, „jebane araby” czy „ukraińska mała”.

W autobusie facet napluł na mnie, bo nie zareagowałam na zaczepki.

Tego rodzaju zachowania miały miejsce najczęściej w przestrzeni publicznej – na przystankach tramwajowych, ulicach, w okolicach Rynku i placu Grunwaldzkiego. Sprawcy celowo wybierali osoby wyróżniające się wyglądem, ubiorem lub akcentem, co potwierdza ich motywację dyskryminacyjną.

Drugim najczęstszym rodzajem naruszenia były popchnięcia, szarpnięcia i szturchnięcia – 10 osób opisało tego typu sytuacje (18,86%), często wykonywane demonstracyjnie – jako forma fizycznego „zaznaczenia przewagi”. Opisy wskazują na sytuacje, w których sprawcy mijali osobę na ulicy lub w sklepie i celowo uderzali ją ramieniem, barkiem lub popychali, jednocześnie używając nienawistnych komentarzy o charakterze rasistowskim, ksenofobicznym lub homofobicznym.

W jednym z przypadków sprawca zerwał z plecaka tęczowe przypinki, krzycząc, że poszkodowany „jest sługą szatana”. W innym – próbował wypchnąć osobę z kolejki na pocztę, mówiąc do niej: „że nie chcą stać

w tej samej kolejce z Ukraińcami i że powinienem wrócić na Ukrainę i robić kanapki dla żołnierzy. Powiedzieli, że tacy jak ja są tu znienawidzeni”.

Dla wielu osób takie sytuacje, choć krótkotrwałe, miały silny efekt emocjonalny i powodowały trwałe lęk przed przebywaniem w miejscach publicznych.

W opisach osób ankietowanych uderzenia i kopnięcia pojawiały się rzadziej, ale miały bardziej brutalny przebieg. Osoby opisywały, że zostały kopnięte lub uderzone w pracy, sklepie albo w komunikacji miejskiej. Jeden z respondentów został uderzony w brzuch w sklepie, inny – w twarz przez przypadkowego przechodnia. Zdarzały się też sytuacje zepchnięcia z roweru, próby wyrwania telefonu z ręki czy przytrzymywania za rękę na dworcu. Tego rodzaju zachowania mają charakter fizycznej agresji z elementami przemocy symbolicznej – osoby były wybierane ze względu na akcent, język, kolor skóry lub noszone symbole tożsamościowe.

W relacjach pojawiają się ataki islamofobiczne, np. próba zerwania czadoru. Respondentka opisała doświadczenie swojej matki:

Moja mama wielokrotnie spotykała się z brakiem szacunku z powodu swojego islamskiego stroju. Jeden z najgorszych incydentów miał miejsce w sklepie Action, gdzie starsza kobieta próbowała zdjąć mojej mamie czador z głowy. Te doświadczenia sprawiły, że czuła się niebezpiecznie nawet podczas wykonywania codziennych czynności, takich jak zakupy.

To zdarzenie ma wyraźny charakter islamofobiczny, ponieważ bezpośrednim powodem agresji była zewnętrzna oznaka przynależności religijnej. Muzułmanki w widocznych strojach (hidżab, czador, nikab) są szczególnie narażone na słowne i fizyczne ataki w miejscach publicznych.

Analiza miejsc wskazanych w opisach zdarzeń, w których dochodzi do naruszeń nietykalności cielesnej pokazuje, że najczęściej są to przestrzenie publiczne codziennego użytku: przystanki, ulice, sklepy, galerie handlowe, poczta czy dworce. Naruszenia występują również w przestrzeni komunikacyjnej (tramwaje, autobusy), gdzie anonimowość i tłok sprzyjają bezkarności sprawców. Nieco rzadziej, ale nadal istotnie, przemoc fizyczna występowała w miejscach zamieszkania (sąsiedztwo, współlokatorzy) oraz w miejscach pracy. Zdarzały się też przypadki w kontekście wydarzeń publicznych – marszów, demonstracji czy imprez – gdzie osoby ze społeczności LGBTQIAP+ były atakowane przez uczestników lub przechodniów.

W relacjach osób uczestniczących w badaniu wyraźnie widoczna jest dynamika eskalacji przemocy. Wiele sytuacji zaczynało się od słownej agresji – obelg, prowokacji, ironicznych komentarzy – a następnie przechodziło w kontakt fizyczny: szturchnięcie, oplucie, popchnięcie czy uderzenie. W opisach powtarza się motyw obojętności otoczenia – inni pasażerowie, przechodnie lub obsługa sklepów zazwyczaj nie reagowali na akty przemocy, co potęgowało u osób zaatakowanych poczucie osamotnienia i normalizacji agresji.

62,26% osób doświadczających tej formy przemocy potwierdziło, że obecni byli świadkowie tych zdarzeń. Jednak ich reakcje w przeważającej mierze miały charakter bierny. Najczęściej osoby postronne udawały, że nic się nie dzieje (60,61% wskazań), biernie się przyglądały (51,52% wskazań) lub odchodziły z miejsca zdarzenia (33,33%). Reakcje wspierające pojawiały się sporadycznie. Jedynie 15,15% wskazań dotyczyło słownej reakcji świadków i ich sprzeciwu wobec sprawcy, a 12,12% prób uspokojenia sytuacji np. poprzez oddzielenie sprawcy od osoby pokrzywdzonej. Tylko 3,03% odpowiedzi potwierdziło otrzymanie wsparcia emocjonalnego przez osoby, które doświadczyły naruszenia nietykalności cielesnej.

Niepokojącym zjawiskiem było również wsparcie sprawcy przez otoczenie. W 11 odpowiedziach świadkowie wykazywali postawy pogłębiające

przemoc: wyśmiewali sytuację (12,12%), obwiniali osobę poszkodowaną (12,12%), próbowali ją uciszyć (6,06%) lub przyłączyli się do sprawcy (3,03%).

Spośród osób, które doświadczyły tej formy przemocy, jedynie 6 (11,32%) zdecydowało się na zgłoszenie sprawy policji lub prokuraturze.

Najczęściej wskazywane przyczyny rezygnacji ze zgłoszenia to:

Minimalizowanie doświadczonej przemocy – 42,55% odpowiedzi potwierdzających, że osoby poszkodowane uznały, że sytuacja była „zbyt mała”, by angażować policję lub prokuraturę.

Brak wiary w skuteczność instytucji – 38,30% wskazań dotyczyło obawy, że sprawa nie zostanie potraktowana poważnie, a 12,77% odpowiedzi wprost deklarowało brak zaufania do policji lub prokuratury.

Brak dowodów – 36,17% wskazań odnosiło się do braku dowodów doświadczenia przemocy, co pokazuje niską świadomość możliwości zgłaszania przestępstw także bez pełnego materiału dowodowego oraz obawy przed nieskutecznością postępowania.

25,53% odpowiedzi potwierdziło, że bezpośrednio po zdarzeniu osoby pozostawały w stanie szoku, natomiast 23,40% wskazań odnosiło się do chęci jak najszybszego wyparcia lub zapomnienia o doświadczonej sytuacji.

Wyniki te pokazują, że przemoc motywowana uprzedzeniami może wywoływać silne reakcje stresowe i uruchamiać mechanizmy obronne charakterystyczne dla doświadczeń traumatycznych. Podkreśla to istotny psychologiczny wymiar tych zdarzeń oraz potrzebę zapewnienia osobom pokrzywdzonym kompleksowego wsparcia – nie tylko w ramach formalnych procedur prawnych, ale również w obszarze pomocy psychologicznej i interwencyjnej.

Normalizacja przemocy – 12,77% wskazań dotyczyło tego, że podobne sytuacje zdarzają się na tyle często, że osoby poszkodowane już się do

nich przyzwyczały, co potwierdza ryzyko trwałej trywializacji przemocy motywowanej uprzedzeniami.

Na podstawie tych doświadczeń można stwierdzić, że naruszanie nietykalności cielesnej pełni funkcję symbolicznej dominacji. Sprawcy używają przemocy fizycznej nie tylko po to, by wyrządzić krzywdę fizyczną, lecz przede wszystkim po to, by upokorzyć, przestraszyć i pokazać, kto „ma prawo” do przestrzeni publicznej. **Przemoc ta jest zatem formą komunikatu: „nie jesteś stąd”, „nie masz tu miejsca”, „nie pasujesz”.**

Przemoc fizyczna

W badaniu opisano 37 incydentów przemocy fizycznej co oznacza, że była ona raportowana przez 21,63% osób, które deklarowały doświadczenie przemocy motywowanej uprzedzeniami.

62,16% osób doświadczających przemocy fizycznej wskazało jako sprawców nieznajomych, 32,43% odpowiedzi dotyczyło grupy nieznajomych, w 5,41% sąsiadów, w 5,41% osoby znajomej, w 2,70% osób z najbliższego kręgu, a 2,70% - policjantów.

W 22 ankietach (59% ataków fizycznych) wskazywano na ksenofobiczne motywy ataku sprawcy (narodowość, religia, kolor skóry, pochodzenie etniczne). W aż 14 ankietach zaznaczono, że przyczyną ataku miała być płeć lub orientacja seksualna, co daje 37% wszystkich zdarzeń związanych ze stosowaniem przemocy fizycznej.

Do przemocy fizycznej najczęściej dochodziło w przestrzeni publicznej: na ulicy, przystanku, w komunikacji miejskiej lub wrocławskich klubach. Zgłoszone przypadki obejmowały m.in. popychanie, oplucie, próbę rozebrania, kradzież, szarpanie, straszenie nożem, pobicie, obrzucenie kamieniami, uderzenie z otwartej dłoni, uderzenie pięścią w twarz i w plecy, kopanie oraz złamanie nosa.

26 osób nie zgłosiło zdarzenia nikomu, co stanowiło 70,27% wszystkich którzy doświadczyli przemocy fizycznej. Spośród 11 osób, które zgłosiło zdarzenie, 7 dokonało tego do prokuratury lub policji, co stanowiło ponad 18% wszystkich osób które doświadczyły przemocy fizycznej. Wyraźnie widać, że osoby te zgłaszały zdarzenia częściej niż w przypadku przemocy werbalnej, jednakże wskaźnik ten w dalszym ciągu pozostaje bardzo niski w stosunku do ogólnej wykrywalności przestępstw.

Najczęstszymi powodami braku zgłoszenia była obawa, że policja nie potraktuje sprawy poważnie (34,62% odpowiedzi). Tyle samo wskazań dotyczyło przekonania, że sprawa jest „zbyt mała”, żeby ją zgłaszać. Po 30,87% odpowiedzi potwierdzało brak zaufania do policji lub prokuratury oraz chęć jak najszybszego zapomnienia o sprawie. Istotnym czynnikiem zniechęcającym do zgłaszania tego rodzaju przestępstw była także obawa o negatywny wpływ sprawy na sytuację pobytową osoby pokrzywdzonej (23,08% odpowiedzi).

Formy przemocy fizycznej (wraz z pochodzeniem osoby poszkodowanej):

A. Pobicia, uderzenia

*Grupa nieznajomych mnie pobiła, bo nie mówiłem po polsku i nie miałem tego samego koloru skóry co biali ludzie.
(Indie)*

*Wracałem do domu z imprezy w okolicach Niepolda we Wrocławiu z dwoma kumplami, gdy nagle podszedł do nas Polak i zaczął nas obrażać, mój więc 'kur*a czarni'. Jeden z jego kumpli próbował go powstrzymać. Kiedy zatrzymałem się, żeby porozmawiać z jego kumplem, który próbował go uspokoić, wściekły facet po prostu uciekł swojemu*

kumpłowi i agresywnie uderzył mnie w nos, przez co długo krwawiłem. Potem obaj uciekli. (Angola)

W klubie nocnym ochroniarz złamał mi nos, kiedy próbowałam spokojnie wytłumaczyć, że nie mam nic wspólnego z bójką wszczętą przez Polaków i nawet nie brałam w niej udziału, tylko po prostu byłam w pobliżu i nikomu nie przeszkadzałam. Byłam w szoku, że można kogoś tak pobić znienacka. Najwyraźniej nie podobał im się mój słaby polski. (Białoruś)

Dwa razy zostałem kopnięty w pracy przez różnych ludzi. Incydent, który opisałem powyżej, miał miejsce, gdy myłem ręce, a za pierwszym razem kopnął mnie w pracy Polak, myśląc, że jestem Ukraińcem. (Rosja)

B. Popychanie, szarpanie

W Biedronce na Oławskiej. Jakiś facet mnie popchnął i stanął przede mną, żeby mnie sprowokować. (Zimbabwe)

Łapanie za ramię, ciągnięcie za rękę/włosy. (Polska)

Szarpanie, próba rozebrania na siłę, pchnięcia i uderzenia w twarz z otwartej dłoni. (Polska)

C. Opluwanie

Zostałem opluty przez polskiego nastolatka. (Nigeria)

Plucie w moją i mojego chłopaka stronę – po zwyzywaniu od pe*atów. (Polska)

D. Ataki z użyciem przedmiotów, groźby bronią

Zaczal krzyczac wyp..lajcie... duzo przeklinow, ze on nas utrzyma swoimi podatkami (choczaż my dwoje pracujemy) i jeszcze ok polgodziny duzo krzyczal o polityce, najgorze on rzucil duzy glosnik z muzyką, wielkosc tego glosnika ok metr. On rzucil go w mojego dziecka. Na szczescie nie trafil. (Ukraina)

Ostatnim razem zostałem zaatakowany w pobliżu Sky Tower, na poboczu drogi niedaleko Aldi, o 20:00, gdy dostarczałem jedzenie za pomocą Glovo. Napastnik zepchnął mnie z roweru, mó wił po angielsku. Powiedział, że mnie zab*je, że ma broń i będzie mnie szukał i zab*je. Zranił mnie, podarł mi ubranie, zniszczył uchwyt baterii mojego roweru elektrycznego i kazał mi wracać do kraju. Zadzwoiłem na numer alarmowy, ale nie otrzymałem odpowiedzi od policji, obiecali, że oddzwonią. Glovo poprosiło mnie o dostarczenie jedzenia w podartych ubraniach, bez żadnego współczucia ani wsparcia, co też zrobiłem. (Nigeria)

Byłam w tramwaju z mamą, siostrą i bratem, rozmawialiśmy po arabsku, a kiedy wysiedliśmy (on jechał z nami w tramwaju), mężczyzna ruszył w naszym kierunku z nożem. (Syria)

E. Molestowanie i naruszanie nietykalności cielesnej

Sytuacja w klubie, macanie po pośladkach przy barze. (Polska)

Szarpanie, próba rozebrania na siłę, pchnięcia i uderzenia w twarz z otwartej dłoni. (Polska)

Opisane w badaniu przykłady wskazują na motywację rasistowską, ksenofobiczną, homofobiczną i islamofobiczną. W wielu przypadkach atakom towarzyszą groźby śmierci lub wyzwiska, które potęgują poczucie zastraszenia.

Reakcje świadków

68,42% osób, które doświadczyły przemocy fizycznej wskazało, że podczas zdarzenia obecni byli świadkowie. Najczęściej odnotowaną reakcją świadków była bierność: 46,15% odpowiedzi potwierdziło, że świadkowie przyglądali się sytuacji, nie podejmując żadnych działań. Reakcje pozytywne pojawiały się rzadziej: 15,38% wskazań związanych było z zaznaczeniem słownego sprzeciwu świadków wobec sprawcy oraz z próbą uspokojenia sytuacji np. oddzielenia sprawcy od osoby poszkodowanej. W pojedynczych sytuacjach wzywano policję lub pogotowie, nagrywano zdarzenie czy podejmowano próbę fizycznej obrony osoby pokrzywdzonej. Wsparcie skierowane bezpośrednio do osoby zaatakowanej pojawiało się sporadycznie – 7,69% wskazań dotyczyło otrzymania wsparcia emocjonalnego, a po 3,85% pomocy w dotarciu do bezpiecznego miejsca lub przekazanie kontaktu do organizacji pomocowych. Część świadków reagowała w sposób sprzyjający sprawcy. Po 23,08% odpowiedzi dotyczyło wyśmiewania sytuacji przez osoby postronne lub obwiniania osobę poszkodowaną, natomiast 11,54% - próby uciszania jej lub dołączania do sprawcy.

Przemoc seksualna

We Wrocławiu przedstawiciele_ki grup mniejszościowych doświadczają różnorodnych form przemocy seksualnej motywowanej uprzedzeniami, obejmujących zarówno napaści fizyczne, molestowanie, jak i natarczywe komentarze o charakterze seksualnym. W ok. 58% pokrzywdzoną była kobieta, w 16% mężczyzna, w 26% osoba niebinarna.

W badaniu 20 osób opisało doświadczenie przemocy seksualnej. 42% osób doświadczających tego rodzaju przemocy deklarowało pochodzenie etniczne inne niż polskie. Poszkodowani_e pochodzą z Ukrainy, Kolumbii, Włoch, jednego z krajów afrykańskich i Polski. Grupą szczególnie narażoną są osoby queerowe (w 47% ankiet jako przyczynę wskazywano orientację seksualną lub tożsamość płciową). Do przemocy dochodziło zarówno w przestrzeni publicznej (ulice, parki, sklepy), jak i w miejscach zamieszkania lub pracy.

Najczęstsze przypadki obejmują:

A. niechciane dotykanie i obmacywanie (np. w miejscach publicznych, na ulicach, w sklepie):

2 razy się o mnie ocierano i raz dodatkowo zagadywano, pytając, co teraz mam w planach robić, gdzie jadę, czy chodzę jeszcze do szkoły. Byłam w szkole dotykana przez mojego znajomego z klasy, który, wykorzystując sytuację, często pytał o jednoznaczne rzeczy (np. ile by mi zajęło dojście, jakbym siedziała na głośniku na hali).

Na ulicy Sieradzkiej, przechodząc przez ulicę, minęłam mężczyznę, który klepnął mnie w pośladek.

W sklepie facet pod pretekstem pogłaskania moje psa, którego miałem na rękach, zaczął mnie obmacywać.

W parku jakiś obcy chłopak zaczął mnie całować i macać.

B. propozycje seksualne i naruszanie granic w relacjach zależności (np. ze strony właścicieli mieszkań czy sąsiadów):

Starsza pani, u której wynajmowałem mieszkanie, proponowała seks i dotykała mojego penisa.

Mój formalny sąsiad był mężczyzną. Tylko klepał mnie po tyłku. Ale ostrzegalam go, żeby nigdy więcej tego nie robił. Następnego dnia kupił czekoladę i postawił ją na moich drzwiach z napisem 'Przepraszam'. I powiedział mi, żebym nikomu nie mówiła.

C. kontakt seksualny bez zgody:

I też 2 razy zostałam zgwałcona.

Próbowano mnie siłą gdzieś zaciągnąć, grożono mi, że 'jak nie dam sama, to weźmie siłą i mnie zgwałci po prostu'. Albo zaczęli siłą ściągać ze mnie kurtkę na zasadzie 'a daj pomacać po cyckach'

D. publiczne akty ekshibicjonizmu (masturbacja w przestrzeni publicznej, natarczywe śledzenie):

Raz zdarzyła się sytuacja, że mnie oraz moją sąsiadkę gonił pijany mężczyzna, zastępował nam drogę i masturbował się, patrząc na nas. To było wieczorem, kiedy wracałyśmy z psami z Parku Skowroniego do naszych mieszkań na ulicy Brzoskwiniowej.

Dodatkowo parokrotnie onaniści za mną po parku biegali z penisem w łapie.

Raz, idąc wieczorem przez rynek (w tej części bliższej do Galerii Dominikańskiej, na mniej ludnych uliczkach), jakiś gościu podszedł do mnie ze słowami 'Jesteś tu sama?' i zaczął ściągać spodnie, bardzo szybko stąd uciekłam. Innego razu w tramwaju koło przystanku Uniwersytet Wrocławski jechałam, patrząc w okno, nagle poczułam jakiś smród,

odwróciłem się i zobaczyłem, że dosłownie przy moim siedzeniu stoi jakiś menel, patrzy na mnie i masturbuje.

Część zdarzeń wskazuje na nadużycia w relacjach opartych na nierówności władzy lub zależności, co czyni osoby z grup mniejszościowych szczególnie narażonymi na wykorzystanie. Przemoc seksualna, o której piszą osoby ankietowane, ma charakter zarówno fizyczny, jak i psychiczny, często łączy się z uprzedzeniami ze względu na pochodzenie, kolor skóry, narodowość, orientację seksualną lub tożsamość płciową. Stanowi to formę systemowego wykluczenia i uprzedmiotowienia osób z grup mniejszościowych, szczególnie narażonych na bezkarność sprawców i brak skutecznej ochrony.

Z relacji wynika, że osoby odczuwały silny stres, wstyd i poczucie zagrożenia, często rezygnując z dalszego zgłaszania sprawy z obawy przed reakcją otoczenia lub służb:

Nie mogę tego napisać. Ja przez tą całą historię przeżyłam totalnego stresu i wstydu.

Żadna z 20 osób, które opisały swoje doświadczenia przemocy seksualnej, nie zgłosiła sprawy organom ścigania. Najczęściej wskazywanym powodem była chęć jak najszybszego zapomnienia o zdarzeniu (60% wskazań) oraz silny szok i dezorientacja po jego przeżyciu (55% wskazań), co świadczy o dominacji reakcji traumatycznych, utrudniających podjęcie jakichkolwiek formalnych działań. Istotną barierą był również brak dowodów (40% wskazań) oraz obawa, że policja nie potraktuje sprawy poważnie (35% odpowiedzi).

Wyniki te pokazują, że niezgłaszanie przemocy seksualnej wynika zarówno z głębokiego obciążenia emocjonalnego, jak i z braku zaufania do instytucji, co potwierdza konieczność budowania bezpiecznych, wspierających ścieżek zgłaszania, a także wzmacniania kompetencji służb w zakresie empatycznego reagowania na przemoc seksualną.

Reakcje świadków

W 10 przypadkach osoby doświadczające przemocy seksualnej wskazały, że w zdarzeniu uczestniczyli świadkowie.

Najczęściej odnotowywano działania polegające na werbalnym sprzeciwie wobec sprawcy – 40% odpowiedzi. Sporadycznie świadkowie podejmowali próby fizycznej obrony (10% wskazań) lub starali się załagodzić sytuację np. rozdzielając strony (10% wskazań). Część z nich okazywała wsparcie osobie poszkodowanej – 30% odpowiedzi potwierdziło otrzymanie przez osobę poszkodowaną wsparcia emocjonalnego, a 10% wskazań dotyczyło przekazania informacji o możliwych formach pomocy instytucjonalnej.

Równolegle widoczna była jednak postawa bierności. 40% odpowiedzi dotyczyło reakcji świadków polegającej na udawaniu, że nic się nie dzieje, 30% - oddaleniu się z miejsca zdarzenia, a 20% - jedynie przyglądaniu się i nie podejmowaniu żadnej interwencji.

Niszczenie mienia

Zniszczenie mienia stanowi jedną z form przemocy motywowanej uprzedzeniami, która ma silny wymiar zastraszający i symboliczny. W badaniu 19 osób (ok. 11% osób, które deklarowały doświadczenie PMU) zadeklarowało, że ich własność została celowo uszkodzona lub zniszczona z powodu pochodzenia, narodowości, wyznania, koloru skóry lub przynależności grupowej. Zniszczenia dotyczyły najczęściej samochodów, rowerów, drzwi, okien, balkonów, części wspólnych budynków oraz przedmiotów osobistych – w tym tych, które miały charakter symboliczny (rośliny, ozdoby, tablice rejestracyjne, plakietki, flagi). Najczęściej tego typu przemocy doświadczały osoby z Ukrainy i Białorusi – w szczególności właściciele pojazdów z zagranicznymi tablicami rejestracyjnymi oraz osoby mówiące z obcym akcentem lub wyróżniające się kolorem skóry.

W przypadku zniszczenia mienia 36,84% wskazań dotyczyło osób nieznajomych. Na sąsiadów przypadało 21,05% wskazanych odpowiedzi, natomiast grupy osób nieznajomych stanowiły 15,79% wskazań. Jako sprawców rzadziej identyfikowano osoby znajome (10,53%) oraz współpracowników (5,26% wskazań).

W większości przypadków sprawcy odwoływali się do tożsamości osób zaatakowanych – komentowali ich narodowość, akcent, język lub wyznaczenie, co jednoznacznie pokazuje na motywację uprzedzeniową:

*Wrocław, plac Staszica – zarysowanie samochodu i kartka pod wycieraczką z napisem 'wyp*erdalać'.*

W 2018 roku ktoś zamazał farbą białoruski numer rejestracyjny na moim samochodzie.

*Pan szedł pijany, uderzył moje auto, a kiedy usłyszał akcent, zaczął bić auto nogami i krzyczeć 'Ukraińcy je*ani!'.*

Na podwórku domu tylko nasz samochód z ukraińskimi tablicami rejestracyjnymi został porysowany trzy razy, mimo że obok stały auta z polskimi rejestracjami.

Sąsiad wybił okna, rozbił szyby i lusterko minibusa metalowym kijem. Wrzucił do środka śmieci z kontenerów

W analizowanych przypadkach można wyróżnić trzy główne typy zniszczeń:

- uszkodzenie pojazdów – porysowania, wybite szyby, urwane lusterka, zamalowane tablice rejestracyjne. Najczęściej dotyczyło to aut z ukraińskimi i białoruskimi tablicami rejestracyjnymi, co sugeruje celowy wybór na podstawie oznaczeń narodowych.

- niszczenie mienia w przestrzeni wspólnej – klatki schodowe, podwórka, wejścia do budynków. Osoby wskazywały, że sprawcy byli prawdopodobnie sąsiadami lub osobami z najbliższego otoczenia, co nadawało przemocy charakter nękania.
- dewastacje o charakterze symbolicznym – napisy, naklejki polityczne, wulgarne hasła lub śmieci pozostawiane w celowo wybranych miejscach. Część z nich zawierała antyukraińskie lub antyimigranckie treści.

Zjawisko to często występowało w połączeniu z innymi formami przemocy – słowną (obelgi, groźby) lub fizyczną (atak na właściciela). W kilku przypadkach akty zniszczenia pojawiły się po wcześniejszych konfliktach lub incydentach, co wskazuje na powtarzalność i eskalację agresji. Niszczenie mienia pełni w tego typu przypadkach funkcję komunikatu nienawiści – nie chodzi wyłącznie o materialną szkodę, lecz o zastraszenie, upokorzenie i symboliczne wykluczenie osoby z danej społeczności.

Powtarzalność zdarzeń (np. wielokrotne rysowanie samochodu z ukraińskimi tablicami) świadczy o systematycznym charakterze nękania i o braku reakcji otoczenia lub instytucji, co utrwala poczucie bezkarności sprawców.

Spośród 19 osób, które doświadczyły zniszczenia mienia, tylko 6 wskazało obecność świadków. W większości przypadków dominowały reakcje bierne – jako wskazane odpowiedzi pojawiało się udawanie, że nic się nie dzieje (60% wskazań), a także przyglądanie się lub odejście z miejsca zdarzenia (po 20% wskazań). Nie odnotowano odpowiedzi dotyczących wezwania policji ani dokumentowania zdarzenia.

Działania o charakterze wspierającym były rzadkie, w odpowiedziach pojawiał się słowny sprzeciw wobec sprawcy (20% wskazań), próby

uspokojenia sytuacji (20% wskazań) oraz wsparcie emocjonalne wobec osoby poszkodowanej (20% wskazań). Ponadto część odpowiedzi dotyczyła zachowań sprzyjających sprawcy: próby uciszenia i obwinianie osoby poszkodowanej (po 40% wskazań) oraz wyśmiewania sytuacji i przyłączania się do sprawcy (po 20% wskazań).

W przypadku zniszczenia mienia, mamy do czynienia, z największym współczynnikiem zgłaszania doznanej przemocy. Na 19 osób doświadczających, aż 9 zdecydowało się zgłosić doświadczenie do policji lub prokuratury, co daje ponad 47% w perspektywie wszystkich doświadczających tej formy przemocy.

Niszczenie mienia w badanych przypadkach należy rozumieć nie jako pojedynczy akt wandalizmu, lecz jako element szerszego zjawiska przemocy motywowanej uprzedzeniami, służący zastraszeniu i stygmatyzacji.

Wyniki jakościowe – wywiady pogłębione**

Osoby migranckie biorące udział w wywiadach podkreślały, że obecnie większość ataków przemocy motywowanej uprzedzeniami (PMU) wymierzona jest w osoby ukraińskie oraz osoby z Białorusi, które bywają mylone z Ukraincami i Ukrainkami: „Generalnie wszyscy ze wschodu już mają teraz problemy duże” (osoby z uzależnieniami). Wskazywano wyraźnie, że kierunek przemocy jest związany z aktualną sytuacją polityczną oraz narracją medialną. Osoby respondenckie pochodzenia arabskiego opisywały, że największe natężenie przemocy wobec nich przypadło na lata 2015–2016, w czasie nasilenia antymuzułmańskiej narracji w mediach: „Ci muzułmanie, ci Arabowie, to przede wszystkim kojarzyli się z terroryzmem... z tym najgorszym... to była podatność na media i strach” (społeczność arabska). Ten wzrost islamofobicznych nastrojów znajduje potwierdzenie w ówczesnych analizach dyskursu politycznego i medialnego oraz badaniach opinii publicznej.⁴⁵

Osoby z Białorusi doświadczały wrogości szczególnie w latach 2020–2022, niesłusznie wiązane z reżimem Łukaszenki. Badania postaw społecznych pokazują, że po 2020 roku rosło zarazem zainteresowanie Białorusią i empatia wobec uchodźców politycznych, jak i napięcia oraz niechęć wobec części osób białoruskich mieszkających w Polsce.⁴⁶ Osoby LGBTQIAP+ podkreślały, że stawały się obiektem ataków w momentach największej polaryzacji politycznej: „To wszystko zależy, jakiego sobie wroga znajdzie opozycja” (społeczność LGBTQIAP+).

Osoby respondenckie zwracały uwagę na ogólny spadek liczby fizycznych napaści, co odczytują jako zmniejszenie poziomu agresji w społeczeństwie.

** w nawiasach zaznaczono, z którego wywiadu – z przedstawicielem_ką jakiej społeczności – pochodzi wypowiedź

Jednocześnie zaznaczały, że przemoc staje się subtelna, „w białych rękawiczkach”, trudniejsza do rozpoznania jako PMU. „Kiedyś było tego więcej, teraz się nie wydarza. Może kulturowo coś się zmieniło” – wskazywano. Równocześnie nasilają się nastroje rasistowskie i ksenofobiczne, związane z narracją medialną, pandemią, inflacją i zubożeniem części społeczeństwa. „Widzimy, że ludzie są bardziej sfrustrowani, a bezdomni to łatwy cel. Kiedyś ludzie jeszcze mieli litość, teraz mają wściekłość” (osoby w kryzysie bezdomności). „To wszystko ostatni rok. (...) Problemem jest propaganda polityczna. To rozstrój duży we Wrocławiu” (społeczność afrykańska). Zjawiska te dotyczą w dużej mierze społeczność romską – „Po pandemii ludzie są bardziej nerwowi, bardziej biedni. I od razu idzie w stronę Romów, że niby mają lepiej” (społeczność romska) – oraz osoby w bezdomności i z uzależnieniami. Zauważono także wzrost liczby młodych osób w kryzysie bezdomności: „Widzimy coraz więcej młodych osób na ulicy. Wynajmy, utrzymanie – oni tego nie dźwigają” (osoby w bezdomności). Takie obserwacje odpowiadają wynikom badań nad wiktymizacją osób bezdomnych, które wskazują na ich szczególną ekspozycję na przemoc w przestrzeni publicznej oraz na to, że sprawcami są najczęściej osoby nieznanymi.⁴⁷

Osoby migranckie podkreślały narastającą niechęć społeczną. W przestrzeni publicznej ściszą głos, unikają języków ojczystych, kontrolują zachowania: „Ja dziesięć razy się zastanawiam, zanim będę z kimś rozmawiała po rosyjsku. Mam lęk, że ktoś coś powie” (społeczność białoruska). Osoby latynoskie relacjonowały presję, by „byli mniej głośni”: „Tutaj mówią nam, że jesteśmy zbyt hałaśliwi i że powinniśmy się uspokoić, ale to nie jest dla nas naturalne” (społeczność latynoska). Inne osoby wycofują się z życia społecznego. „Już teraz mało wychodzę. Wolę być w domu, żeby nie mieć stresów” (społeczność arabska). Za miejsca szczególnie niebezpieczne wskazywano Rynek: „Ja generalnie się niepewnie czuję w centrum. [...] W Rynku najczęściej mam doświadczenie, takie problemy w weekendy, kiedy jest dużo ludzi” (społeczność białoruska).

Narasta także niechęć w urzędach: „Teraz to jest takie... nie powiedzą ci prosto, ale czujesz, że nie jesteś mile widziany. W urzędach szczególnie” (społeczność arabska).

Przemoc słowna pozostaje najczęstszą formą przemocy. „Wyzwiska, obelgi, brudasy, idź do roboty – to jest codzienność” (osoby w kryzysie bezdomności). „Wyzywają cię od małą, od czarnych... To jest najczęstsze” (społeczność afrykańska). Nadal dochodzi do napaści fizycznych, szczególnie wobec osób czarnych, osób LGBTQIAP+ oraz osób w kryzysie bezdomności. „Czarny jest pierwszy do atakowania. To jest proste. Widać nas z daleka” (społeczność afrykańska). Zjawisko to wpisuje się w szersze europejskie dane dotyczące przemocy i dyskryminacji wobec osób pochodzenia afrykańskiego, w tym wysokiego odsetka doświadczeń agresji słownej i fizycznej zgłaszanych w badaniach porównawczych.⁴⁸

„Osoby transpłciowe dostają najbardziej. Potem geje. Lesbijki najmniej.” „Nie znam chyba osoby LGBTQIAP+, która by nie miała jakiegoś doświadczenia przemocy. Każdy coś ma” (społeczność LGBTQIAP+). Narracje te są spójne z analizami pokazującymi, że w ostatniej dekadzie osoby LGBTQIAP+ w Polsce były celem zorganizowanych kampanii nienawiści, także w mediach i internecie, co przekłada się na codzienne poczucie bezpieczeństwa lub jego brak.⁴⁹ Osoby w kryzysie bezdomności doświadczają najbrutalniejszych form przemocy: „Najczęściej to grupy młodych chłopaków. Podchodzą, kopią, biją, nagrywają na telefon”; „Było podpalenie namiotu, w którym spał człowiek. Ledwo zdążył wyjść”; „Były przypadki, że wrzucano coś podpalonego do środka, gdzie ktoś spał” (osoby w kryzysie bezdomności). Badania z Polski i innych krajów europejskich pokazują, że osoby w kryzysie bezdomności wielokrotnie częściej doświadczają przemocy fizycznej i słownej niż populacja ogólna, przy czym większość zdarzeń nie jest zgłaszana służbom.⁵⁰

Kobiety z doświadczeniem bezdomności są w szczególnie trudnej sytuacji: „Kobiety w bezdomności prawie zawsze mają za sobą przemoc

seksualną” (osoby w kryzysie bezdomności). Z obawy przed zagrożeniem część z nich wchodzi w przemocowe związki: „Ten partner jest często przemocowy, ale on daje im ochronę” (osoby w kryzysie bezdomności). Zgłaszano przypadki seksualizacji dziewczynek romskich: „Do dziewczynek romskich podchodzą ludzie i mówią: zatańcz dla mnie, dając pieniądze” (społeczność romska). Przemoc seksualna dotyka także osoby z niepełnosprawnością intelektualną: „Zdarza się, że dziewczyny są obmacane albo ktoś je dotyka nie tak, jak powinien” (osoby z niepełnosprawnością intelektualną) oraz osoby LGBTQIAP+: „Osoby trans są najczęściej obiektem przemocy – w tym też seksualnej” (społeczność LGBTQIAP+).

Wyraźnie wybrzmiała kwestia przemocy systemowej. **Osoby migranckie** opisywały lekceważenie na komisariatach: „Policja nagminnie odmawia przyjęcia zgłoszeń od osób, które nie mówią po polsku” (społeczność białoruska). Zdarzały się interwencje, których policja nie podjęła mimo realnego zagrożenia: „Policja zobaczyła go, ale nic nie zrobili. A on dalej groził, dalej był agresywny” (społeczność afrykańska). Społeczność romska ma szczególnie trudne doświadczenia: „Jak Rom wejdzie na komisariat, to jest traktowany jak winny”; „Chłopiec został zatrzymany za kradzież. Na komisariacie założyli mu worek na głowę i go pobili”; „Straż Miejska szarpała romskie dzieci sprzedające róże” (społeczność romska). W literaturze przedmiotu opisuje się osoby żyjące w takiej wielowymiarowej marginalizacji – w tym część osób romskich, migranckich i w kryzysie bezdomności – jako *margizens*, czyli osoby formalnie obecne w przestrzeni miasta, ale wypchnięte poza strefę pełnych praw obywatelskich i skutecznej ochrony ze strony państwa.⁵¹

Osoby z doświadczeniem bezdomności mówiły o przedmiotowym traktowaniu przez służby mundurowe oraz naruszeniach godności w izbach wytrzeźwień: „Często są traktowani przedmiotowo, jak śmieci”; „W izbach wytrzeźwień często traktują ich jak bydło. Rozbieranie na siłę, komentarze, śmiechy – to jest bardzo przemocowe”; „Bywało, że policja wywoziła ich gdzieś za miasto i zostawiała. I oni musieli wracać pieszo” (osoby

w kryzysie bezdomności). Jednocześnie zauważano pewną poprawę w podejściu policji: „Jest lepiej niż parę lat temu. Czasem naprawdę pomagają” (osoby w bezdomności).

Krytyka dotyczyła także systemu ochrony zdrowia. Osoby migranckie doświadczają odmowy pomocy, jeśli nie mówią po polsku: „Często odsyłają, bo nie chce im się tłumaczyć. Udają, że nie rozumieją” (społeczność białoruska); „Jak słyszą obcy akcent, to od razu jest inny ton” (społeczność arabska). Ratownicy odmawiają przewiezienia osób w kryzysie bezdomności do szpitala: „Mówią, że ‘to nic takiego’, że nie ma potrzeby” (osoby w bezdomności). Pobyt na SOR jest traumatyczny: „Są traktowani jak śmieci”; „Wypraszają ich z poczekalni, krzyczą, obwiniają, mówią wprost: sami sobie jesteście winni” (osoby w kryzysie bezdomności). Osoby LGBTQIAP+ doświadczają misgenderingu: „Misgendering to standard. W szpitalach nie chcą używać imienia, które jest w dokumentach zmienne” (społeczność LGBTQIAP+).

Osoby z niepełnosprawnością ruchową skarżyły się na pogardliwe traktowanie na dworcu PKP: „Na dworcu PKP osoby, które są odpowiedzialne za pomoc przy wsiadaniu, są bardzo niemiłe, naśmiewają się, obrażają”; „To jest okropne, jak oni potrafią traktować osoby na wózkach. Z pogardą, jakby robiły im problem” (osoby z niepełnosprawnościami). Motorniczowie nie zawsze otwierają drzwi dla osób na wózkach: „Machnie ręką i jedzie dalej” (osoby z niepełnosprawnością ruchową). Osoby w kryzysie bezdomności bywają niewpuszczane do tramwajów: „Oni często nie mają jak dojechać, bo kierowcy nie chcą ich zabierać. Zamykanie drzwi to standard” (osoby w kryzysie bezdomności).

Osoby w kryzysie psychicznym opisywały wyłudzenie pieniędzy i zmuszanie do podpisywania dokumentów podczas epizodów psychotycznych: „Są sytuacje, że ktoś wykorzystuje ich stan i każe coś podpisać”; „W momentach epizodu one podpisują rzeczy, których potem nie pamiętają. Nie ma żadnej ochrony prawnej” (osoby w kryzysie psychicznym).

Zgłaszano ubezwłasnowolnienia i odbieranie majątku: „Zdarza się, że odbiera im się mieszkanie albo świadczenia. One nie są w stanie się bronić”; „Rodzina czasem mówi: ‘to dla dobra pacjenta’, ale tak naprawdę przejmuje wszystko” (osoby w kryzysie psychicznym). W przypadku osób z niepełnosprawnością intelektualną do przemocy dochodzi w domu ze strony osób opiekujących się: „One są traktowane jak dzieci, nawet dorosłe osoby. To jest przemoc, tylko że ludzie tego tak nie nazywają”; „Zdarza się poniżanie, wyśmiewanie, mówienie do nich jak do trzylatka” (osoby z niepełnosprawnością intelektualną).

Wiele osób respondenckich podkreślało potrzebę pogłębionych badań nad PMU wobec grup, które nie rozpoznają przemocy lub nie mają języka, by o niej mówić: osób z niepełnosprawnościami, osób w kryzysie psychicznym, osób starszych, ubogich i w kryzysie bezdomności. „Osoby starsze i biedne... dla nich ‘tak po prostu jest’”; „Potrzebne są badania, bo ta przemoc jest, ale oni jej nie nazwą” (osoby w kryzysie bezdomności).

Zebrane wywiady pokazują szerokie spektrum przemocy motywowanej uprzedzeniami – od agresji fizycznej po przemoc symboliczną i instytucjonalną. Jej intensywność zmienia się wraz z dynamiką polityczną, ekonomiczną i społeczną. Wiele osób nie posiada narzędzi, by rozpoznawać przemoc motywowaną uprzedzeniami. Analizy krajowe i europejskie potwierdzają, że grupy wskazane w badaniu – osoby migranckie, romskie, osoby w kryzysie bezdomności, osoby z niepełnosprawnościami oraz społeczność LGBTQIAP+ – należą do kategorii szczególnie narażonych zarówno na przemoc w przestrzeni publicznej, jak i na przemoc systemową.⁵² Diagnoza podkreśla pilną potrzebę badań i dostosowania miejskich strategii przeciwdziałania PMU do realnych potrzeb grup szczególnie zagrożonych.

I tak ta nienawiść się rozlewa wszędzie. (...) To jest bardzo istotna rzecz, którą dzisiaj albo unikamy, albo robimy jakby nie istniała, a później to wybucha jak bomba. (społeczność afrykańska)

Wnioski i rekomendacje

Kluczowe wnioski z badania ilościowego

Wyniki badania pokazują, że przemoc motywowana uprzedzeniami jest we Wrocławiu zjawiskiem powszechnym, powtarzalnym i silnie zakorzenionym w przestrzeni publicznej. Prawie połowa ankietowanych (46,5%) doświadczyła przemocy motywowanej uprzedzeniami, a 89,5% osób, które jej doświadczyły, wskazało, że miało to miejsce więcej niż jeden raz.

Oznacza to, że dla wielu osób przemoc ta stanowi element codziennego funkcjonowania w mieście, a nie pojedynczy incydent.

Struktura odpowiedzi dotyczących powodów ataku pokazuje, że kluczowymi kategoriami narażenia na przemoc są narodowość, płeć, pochodzenie etniczne, kolor skóry oraz przynależność do społeczności LGBTQIAP+. Szczególnie zagrożone są osoby doświadczające krzyżowania się różnych form dyskryminacji – np. migrantki, czy osoby nieheteronormatywne z doświadczeniem migracji – co potwierdza znaczenie perspektywy intersekcyjnej w planowaniu działań ochronnych i edukacyjnych.

Badanie ujawniło, że dominującą formą przemocy pozostaje przemoc słowna – doświadczyło jej 94,74% osób, które zgłosiły jakąkolwiek formę przemocy motywowanej uprzedzeniami. Jednak na tym się nie kończy: ponad jedna piąta respondentów wskazała przemoc fizyczną, niemal jedna trzecia – naruszenie nietykalności cielesnej, a część badanych – molestowanie seksualne oraz zniszczenie mienia. Pokazuje to, że przemoc słowna często współwystępuje z innymi, ocenianymi jako poważniejsze, formami naruszeń.

Przemoc koncentruje się w przestrzeni publicznej – na ulicach, w pojazdach i na przystankach komunikacji miejskiej, w sklepach i centrach handlowych. To miejsca codziennego funkcjonowania, w których osoby

narażone na przemoc nie mogą „po prostu ich unikać”. Rzadziej przemoc pojawia się w domach, miejscach pracy czy instytucjach, co nie oznacza, że tam nie występuje – raczej, że część tych zjawisk ma charakter bardziej strukturalny i trudniej uchwytne w ankiecie.

Ważny wniosek dotyczy roli świadków: w większości przypadków przemocy (67,2%) w pobliżu były inne osoby, ale w 57,4% sytuacji nie podjęły one żadnej reakcji. Z perspektywy tworzenia lokalnego systemu reagowania oznacza to potrzebę silnego komponentu edukacyjnego skierowanego właśnie do świadków.

Jednocześnie badanie potwierdza bardzo niską zgłaszalność przemocy motywowanej uprzedzeniami – tylko 17,1% osób, które jej doświadczyły, zgłosiło to zdarzenie. Przyczyny braku zgłoszeń są złożone: od przekonania, że „to zbyt mała sprawa”, przez brak dowodów, szok i chęć jak najszybszego zapomnienia o zdarzeniu, po lęk związany z sytuacją społeczną oraz brak zaufania do policji i prokuratury.

Istotne są także doświadczenia osób, które zdecydowały się zgłosić przemoc. Obraz, który wyłania się z ankiet, jest niejednoznaczny: część osób czuje się potraktowana profesjonalnie i z empatią, ale równie często pojawia się doświadczenie zignorowania, braku informacji zwrotnej czy wręcz uprzedzeń ze strony służb. Bardzo niski odsetek osób poinformowanych o swoich prawach i dalszym toku postępowania pokazuje, że system wsparcia dla pokrzywdzonych pozostaje fragmentaryczny i trudny w dostępie.

Poczucie nasilenia przemocy – podzielane przez 58,1% ankietowanych – jest ściśle związane z kontekstem społecznym i politycznym: ze wzrostem liczby stygmatyzujących wypowiedzi polityków, kampaniami nienawiści w internecie, demonstracjami antyimigranckimi, polaryzacją debaty publicznej i nasilającą się dezinformacją. To pokazuje, że przeciwdziałanie przemocy motywowanej uprzedzeniami nie może ograniczać się do pracy z indywidualnymi przypadkami – musi obejmować również działania na

poziomie polityk publicznych, komunikacji władz miasta oraz reagowania na mowę nienawiści w przestrzeni publicznej.

Rekomendacje z badania ankietowego – priorytety z perspektywy mieszkanek i mieszkańców

Wśród wskazanych przez ankietowanych rekomendacji wyraźnie wyłaniają się działania uznawane za szczególnie istotne dla skutecznego przeciwdziałania przemocy motywowanej uprzedzeniami.

Za priorytet ankietowani uznali edukację, z naciskiem na:

- obowiązkowe programy antydyskryminacyjne w szkołach, obejmujące warsztaty o stereotypach, uprzedzeniach, hejcie w internecie;
- szkolenia dla uczniów_czek, nauczycieli_ek, pracowników_c socjalnych oraz służb mundurowych, koncentrujące się na rozpoznawaniu i reagowaniu na przemoc motywowaną uprzedzeniami.

Jednocześnie **mocno wybrzmiewa potrzeba jasnego, jednoznacznego stanowiska władz miasta potępiającego przemoc motywowaną uprzedzeniami oraz mowę nienawiści**. Publiczne zabieranie głosu – rozumiane nie jako symboliczny gest, lecz jako konsekwentna praktyka – jest tu wskazywane niemal równie często, jak działania edukacyjne.

Respondenci podkreślają także znaczenie bezpiecznych procedur zgłaszania przemocy, w tym możliwości anonimowego zgłoszenia online, dostępnego w kilku językach. W połączeniu z niską zgłaszalnością pokazuje to, że **jednym z priorytetów dla miasta powinno być zaprojektowanie przyjaznych, wielojęzycznych i niskoprogowych dróg zgłaszania przemocy**.

Wyniki ankiety wskazują ponadto na potrzebę:

- stworzenia lokalnej polityki miasta Wrocławia w zakresie przeciwdziałania przemocy motywowanej uprzedzeniami;
- mapowania miejsc, w których dochodzi do ataków, oraz zwiększenia w nich monitoringu i obecności patroli policji;
- uruchomienia punktu pomocy interwencyjnej (stacjonarnego i online) ze wsparciem psychologicznym, prawnym i tłumaczeniowym;
- prowadzenia kampanii społecznych uczących reagowania na przemoc i wsparcia dla osób pokrzywdzonych;
- organizowania wydarzeń integracyjnych oraz dostarczania wielojęzycznych materiałów edukacyjnych w przestrzeni miejskiej;
- zwiększenia transparentności poprzez publiczne informacje o liczbie wyroków skazujących sprawców przemocy motywowanej uprzedzeniami;
- powołania lokalnego, wyspecjalizowanego zespołu ds. przeciwdziałania przemocy motywowanej uprzedzeniami.

Doświadczenia kampanii i lokalnych polityk miejskich

W kontekście potrzeby kampanii społecznych warto przypomnieć, że w 2018 roku Stowarzyszenie Nomada, we współpracy z MPK Wrocław, przeprowadziło kampanię skierowaną do pasażerek i pasażerów komunikacji miejskiej.⁵³ W ramach kampanii mieszkanki i mieszkańcy Wrocławia

mogli zobaczyć animację z prostą instrukcją, jak reagować na przemoc motywowaną uprzedzeniami w przestrzeni publicznej, jednocześnie dbając o własne bezpieczeństwo. Choć działania miały ograniczony zasięg, pokazały, że nawet niewielka interwencja może zwiększyć świadomość społeczną i wyposażyć świadków w konkretne narzędzia reagowania.

Wyniki niniejszego badania potwierdzają, że takie kampanie powinny być regularne, długofalowe i skoordynowane, a ich adresatami powinni być nie tylko potencjalni świadkowie, lecz także grupy szczególnie narażone na przemoc, osoby pracujące w przestrzeni publicznej (np. kierowcy_czynie, sprzedawcy_czynie, obsługa lokali) oraz instytucje miejskie.

Szczególnie istotne są rekomendacje dotyczące stworzenia lokalnej polityki miasta Wrocławia w obszarze przeciwdziałania przemocy motywowanej uprzedzeniami. Warto, aby nowe dokumenty strategiczne, przygotowywane po zakończeniu obowiązywania Wrocławskiej Strategii Dialogu Międzykulturowego 2018–2022, korzystały z wniosków z ewaluacji tej strategii oraz z wyników niniejszego badania.⁵⁴

Oznacza to m.in.:

- włączenie tematu przemocy motywowanej uprzedzeniami jako jednego z priorytetów polityki integracyjnej miasta;
- uwzględnienie w dokumentach konkretnych i owskaźnikowanych działań (szkolenia, kampanie, monitoring miejsc zagrożonych, procedury zgłaszania, wsparcie instytucjonalne i organizacyjne);
- zapewnienie realnego udziału osób narażonych na przemoc oraz organizacji z nimi pracujących w procesie tworzenia, konsultowania i monitorowania polityk.

Rekomendacje z konsultacji i spotkania

Podczas spotkania z przedstawicielkami i przedstawicielami organizacji i instytucji – m.in. Fundacji Ukraina, Fundacji Dom Pokoju, Stowarzyszenia Kultura Równości, inicjatywy Wiara i Tęcza, Regionalnego Centrum Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, Biura Pełnomocniczki ds. Równego Traktowania Urzędu Miejskiego Wrocławia, Dolnośląskiego Ośrodka Polityki Społecznej, Biura Rzecznika Praw Obywatelskich oraz organizacji migranckich (w tym przedstawicieli społeczności kameruńskiej i gruzińskiej) – oprócz rekomendacji wskazanych w badaniu często podkreślano, że wiele osób przyjeżdża do Polski z poczuciem bezpieczeństwa, które szybko słabnie po doświadczeniach przemocy motywowanej uprzedzeniami i kontaktach ze służbami.

Wskazywano na złe traktowanie ze strony funkcjonariuszy_ek, utratę zaufania do instytucji oraz brak wiary migrantów we własną sprawczość. Zarekomendowano przeprowadzenie pogłębionych badań, gdyż dotychczasowe dane oparte są na zbyt małych próbach.

Podkreślono konieczność jakościowych, długofalowych szkoleń antydyskryminacyjnych, kierowanych do konkretnych grup zawodowych (m.in. policji, urzędników_czek) z wykorzystaniem eksperckiej wiedzy różnych podmiotów. Zwrócono uwagę, że działania integracyjne są obecnie rozproszone i jednorazowe – integrację buduje się w ramach procesów, a nie pojedynczych wydarzeń. Postulowano zmianę sposobu finansowania projektów tak, aby premiować cykliczność i jakość zamiast jednorazowych inicjatyw nastawionych na „liczby”.

Osoby uczestniczące w spotkaniu podkreślały potrzebę budowania koalicji różnych grup mniejszościowych i występowania z głosem kolektywnym wobec narastającej agresji. Równocześnie zwrócono uwagę na konieczność współdziałania różnych instytucji i unikania silosowości działań. Miasto Wrocław powinno aktywnie reagować na wzrost przemocy i mowy nienawiści, kreując inkluzywną, równościową narrację

w przestrzeni publicznej. Oczekiwane jest wyraźne, jednoznaczne stanowisko władz miasta, potępiające rasizm i przemoc, przy jednoczesnym unikaniu tokenizmu. Zaproponowano też większą obecność przedstawicieli i przedstawioelek mniejszości w mediach oraz zaangażowanie rozpoznawalnych osób jako rzeczniczek i rzeczników tych spraw.

W odniesieniu do społeczności migranckich podkreślono znaczenie edukacji prawnej, socjalnej i ekonomicznej, a także działań wprowadzających w kulturę kraju przyjmującego. Zgłaszanie incydentów na policję wciąż stanowi barierę, dlatego potrzebne są narzędziowniki i kampanie wyjaśniające, gdzie i jak można bezpiecznie zgłaszać zdarzenia. Kluczowa pozostaje również dostępność darmowych kursów języka polskiego, które ułatwiają integrację i korzystanie z przysługujących praw.

Rekomendacje z wywiadów pogłębionych

Podczas wywiadów przeprowadzonych w ramach badania Stowarzyszenie Nomada zapytało przedstawicieli_ki różnych grup narażonych na przemoc motywowaną uprzedzeniami, a także osoby pracujące z tymi grupami, o rekomendacje w zakresie przeciwdziałania przemocy.

Rekomendacje zgłoszone przez osoby ze społeczności afrykańskiej, arabskiej, białoruskiej, gruzińskiej i latynoskiej tworzą spójny obraz potrzeb związanych z bezpieczeństwem, integracją oraz przeciwdziałaniem przemocy motywowanej uprzedzeniami. Wszystkie grupy podkreślają znaczenie systemowych szkoleń dla policji, szkół i instytucji miejskich – obejmujących kompetencje międzykulturowe, wiedzę o specyfice poszczególnych społeczności oraz umiejętność reagowania na rasizm, ksenofobię i islamofobię.

Ważnym obszarem jest także komunikacja: dostęp do kursów języka polskiego, potrzeba zapewnienia tłumaczeń, uproszczenia procedur

urzędowych oraz stworzenia bezpiecznych – w tym anonimowych – kanałów zgłaszania przemocy.

Przedstawiciele społeczności zwracają uwagę na konieczność prowadzenia kampanii społecznych obalających stereotypy, promujących różnorodność i uczących świadomej reakcji na przemoc i mowę nienawiści. Silnie wybrzmiewa również potrzeba lepszej ochrony dzieci migranckich w szkołach oraz przygotowania placówek edukacyjnych do pracy w środowisku wielokulturowym. W wielu wypowiedziach pojawia się także postulat zwiększenia wsparcia psychologicznego i prawnego dla osób doświadczających dyskryminacji.

Wszystkie społeczności podkreślają wagę stałej współpracy miasta z organizacjami migranckimi, liderkami i liderami środowisk oraz inicjatywami międzykulturowymi, które pełnią kluczową rolę w integracji, wzmacnianiu poczucia bezpieczeństwa oraz budowaniu dialogu między mieszkańcami.

Rekomendacje dotyczące społeczności romskiej, zgłoszone przez osobę pracującą z tą grupą, podkreślają potrzebę wzmocnienia edukacji międzykulturowej w szkołach, instytucjach i służbach oraz stałego nadzoru i szkoleń antydyskryminacyjnych dla policji. Wskazuje się na potrzebę systematycznego monitorowania konfliktów sąsiedzkich i szybkiego reagowania na nie, jak również na znaczenie stabilnego finansowania pracy asystentów i asystentek romskich oraz organizacji społecznych – zwłaszcza tych zrzeszających Romów oraz zatrudniających pracowników i pracowniczki romskiego pochodzenia.

Szczególnie istotne są kwestie mieszkaniowe, obejmujące zarówno potrzebę przejrzystej polityki mieszkaniowej i mediacji w sytuacjach spornych, jak i elastyczne podejście do zadłużeń. Podkreśla się także konieczność wprowadzania procedur dostosowanych do osób niepiśmiennych lub o niskich kompetencjach językowych.

Rekomendacje dotyczące społeczności LGBTQIAP+, przedstawione przez osobę należącą do tej społeczności i pracującą na jej rzecz, również wskazują na potrzebę obowiązkowych szkoleń dla policji, pracowniczek i pracowników szkół, ochrony zdrowia i urzędów oraz stabilnego finansowania pomocy prawnej. Podkreślono znaczenie długofalowych kampanii przeciw nienawiści, wprowadzenia jasnych standardów postępowania w szkołach i szpitalach – szczególnie wobec osób transpłciowych – oraz wsparcia lokalnych organizacji i podmiotów prowadzących mieszkania interwencyjne.

Rekomendacje od osób pracujących na co dzień z osobami z niepełnosprawnością intelektualną oraz z osobami w kryzysie psychicznym, podkreślają potrzebę zapewnienia szybkiego i dostępnego wsparcia poprzez miejsca interwencyjne, całodobowe centra kryzysowe, mobilne zespoły wsparcia, mieszkania chronione i centra dziennego wsparcia oraz tworzenie międzygminnych rozwiązań bez rejonizacji. Równocześnie kluczowe jest systemowe wsparcie rodzin i opiekunów, w tym finansowanie asystencji, opieki wytchnieniowej i pomocy psychologicznej, które zmniejszają ryzyko przemocy i przeciążeń.

Za konieczne uznano także szkolenia dla policji, SOR-ów, pogotowia i personelu medycznego w zakresie pracy z osobami z niepełnosprawnością intelektualną, rozpoznawania kryzysów oraz przeciwdziałania stereotypom, w tym procedury uwzględniające osoby migranckie z niepełnosprawnością intelektualną i w kryzysie zdrowia psychicznego. Dodatkowo rekomendacje obejmują działania edukacyjne i kampanie społeczne, które zwiększają zrozumienie i akceptację dla osób w kryzysie psychicznym oraz z niepełnosprawnością intelektualną, ucząc szacunku, poszanowania godności i zasad bezpieczeństwa.

Rekomendacje zgłoszone przez osoby pracujące z osobami w kryzysie bezdomności, osoby z doświadczeniem bezdomności oraz specjalistę pracującego z osobami uzależnionymi podkreślają konieczność wzmocnienia

mobilnej pomocy (streetworking, interwencje medyczno-socjalne), stabilnego finansowania placówek oraz rozbudowy ogrzewalni i noclegowni. Wskazywano na potrzebę obowiązkowych szkoleń dla policji, personelu medycznego i pomocowego oraz na wprowadzenie jednolitych standardów antyprzemocowych i monitoringu jakości usług, aby przeciwdziałać przemocy instytucjonalnej.

Jako szczególnie dotkliwy, ogólnokrajowy problem wskazano rejonizację, która uniemożliwia wielu osobom – w tym migrantom – skorzystanie z noclegowni we Wrocławiu, jeśli nie mają tu meldunku lub uregulowanego pobytu, mimo że faktycznie przebywają w mieście. Z perspektywy lokalnej szczególnie ważne jest prowadzenie aktywnego rzecznictwa w tej sprawie, aby ograniczyć negatywne skutki rejonizacji i zapewnić realny dostęp do pomocy osobom jej potrzebującym.

Za kluczowe uznano także zwiększenie dostępności wsparcia psychologicznego, psychiatrycznego i terapii uzależnień, rozwój placówek niskoprogowych – w tym dedykowanych kobietom – oraz kampanie przeciw stygmatyzacji. Wszystkie rekomendacje akcentują potrzebę bardziej zintegrowanego, profesjonalnego i niedyskryminującego systemu wsparcia.

Systemowe rekomendacje – na podstawie projektu „Wyjść z cienia”

W latach 2021–2022 Stowarzyszenie Nomada, we współpracy ze Stowarzyszeniem Homo Faber z Lublina oraz Stowarzyszeniem Interwencji Prawnej z Warszawy, zrealizowało projekt „Wyjść z cienia” – wsparcie pokrzywdzonych przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami (finansowany ze środków programu Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy, z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego).⁵⁵ Celem projektu było wsparcie osób pokrzywdzonych przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami ze względu na kolor skóry, pochodzenie etniczne, religię lub narodowość.

Raport przygotowany w ramach projektu zawiera rekomendacje dla ustawodawców, organizacji pozarządowych, inicjatyw nieformalnych oraz instytucji publicznych. W oparciu o wieloletnie doświadczenie organizacji oraz wnioski płynące z badania przedstawiamy najważniejsze zalecenia, które pozostają aktualne i szczególnie istotne.

Autorki i autorzy raportu wskazują m.in. potrzebę rozszerzenia dostępu osoby pokrzywdzonej – jeśli nie władą językiem polskim – do tłumaczenia wypowiedzi, informacji i dokumentów na wszystkich etapach postępowania karnego. Jest to szczególnie istotne podczas składania zawiadomienia przez pokrzywdzonego, ponieważ obecnie zdarza się przerzucanie ciężaru organizacji tłumaczenia właśnie na osobę zawiadamiającą. Znacznie utrudnia to złożenie zawiadomienia i często kończy się zaniechaniem lub opóźnieniem wszczęcia postępowania.

Poza systemowymi rozwiązaniami na poziomie krajowym sytuację tę można częściowo poprawić poprzez wprowadzenie asystentury – osoby wspierającej pokrzywdzonego w komunikacji i wypełnianiu formalności, dostępnej dla każdej osoby chcącej złożyć zawiadomienie. Aby system asystentury był efektywny, konieczne jest, aby funkcjonował w ścisłej współpracy z policją, co pozwoli na sprawne koordynowanie działań i zapewnienie wsparcia osobom pokrzywdzonym. System ten mógłby być również częścią wskazanej w ankiecie bezpiecznej procedury zgłaszania przemocy.

Dodatkowo, z uwagi na fakt, że większość przestępstw motywowanych uprzedzeniami popełniana jest w miejscach publicznych, należy przeszkolić pewne grupy zawodowe w zakresie rozpoznawania dyskryminacji i przestępstw motywowanych uprzedzeniami – takie jak pracownicy i pracowniczki komunikacji miejskiej, przedszkoli i szkół oraz urzędów, a także inne osoby, które ze względu na swoją pracę mogą być świadkami działań przestępczych. Ta rekomendacja, wraz z wynikami ankiety, pokazuje bardzo dużą potrzebę podejmowania konkretnych działań edukacyjnych.

Podnoszenie kompetencji różnych grup osób – zarówno narażonych na przemoc, jak i będących jej świadkami, a także odpowiedzialnych za przyjmowanie tego typu zgłoszeń – jest stosunkowo prostym i skutecznym narzędziem, mieszczącym się w kompetencjach samorządu lokalnego.

Mając świadomość, że poprawa warunków pracy w policji, prokuraturze i administracji sądowej nie leży w gestii władz lokalnych, zwracamy uwagę na konsekwencje braków kadrowych i niedostatecznego wyposażenia, które mogą prowadzić do bagatelizowania spraw pokrzywdzonych lub kwalifikowania przestępstw jako prywatnoskargowych. Na poziomie lokalnym problem ten można częściowo łagodzić poprzez:

- organizowanie specjalistycznych szkoleń dla funkcjonariuszy_ek oraz pracowników_ek wymiaru sprawiedliwości;
- powoływanie lokalnych zespołów monitorujących postępowania wobec pokrzywdzonych przemocą motywowaną uprzedzeniami;
- zapewnienie wsparcia asystenckiego dla osób pokrzywdzonych.

Biorąc pod uwagę pilotażowy charakter niniejszego badania, podkreśliłyśmy potrzebę przeprowadzenia kompleksowego badania dotyczącego przemocy motywowanej uprzedzeniami, opartego na większej próbie badawczej, w dłuższej perspektywie czasowej i we współpracy ze środowiskiem akademickim. Pozwoli to na uzyskanie bardziej reprezentatywnych danych, pogłębioną analizę mechanizmów przemocy oraz opracowanie skuteczniejszych strategii prewencji i interwencji.

Aneks

1. Ankieta – kwestionariusz i treść formularza online

W aneksie zamieszczamy pełną treść polskojęzycznej wersji ankiety wykorzystanej w badaniu „Zobacz, Zrozum, Zareaguj – diagnoza przemocy motywowanej uprzedzeniami we Wrocławiu”, wraz z treścią ekranu powitalnego i ekranu końcowego formularza online. Ankieta miała charakter anonimowy i pilotażowy, była dostępna w kilku wersjach językowych (m.in. po polsku, ukraińsku, rosyjsku, białorusku, angielsku, hiszpańsku, francusku i arabsku), a udział w niej był całkowicie dobrowolny. Kwestionariusz obejmował część metryczkową (wiek, płeć, pochodzenie, czas pobytu we Wrocławiu), pytania dotyczące doświadczeń różnych form przemocy motywowanej uprzedzeniami (przemoc słowna, groźby, przemoc fizyczna, naruszenie nietykalności cielesnej, molestowanie seksualne, zniszczenie mienia), pytania o sprawców, świadków, zgłaszanie zdarzeń i reakcje służb, a także blok pytań o ocenę skali zjawiska we Wrocławiu oraz oczekiwania wobec władz miasta.

„Zobaczyć, Zrozumieć, Zareagować – diagnoza przemocy motywowanej uprzedzeniami we Wrocławiu”

Część metryczkowa

1. Podaj swój wiek* (jednokrotnego wyboru)

- 0–17
- 18–24
- 25–34
- 35–44
- 45–54
- 55+

2. Płeć* (jednokrotnego wyboru)

- Kobieta
- Mężczyzna
- Osoba niebinarna
- Wolę nie podawać
- Inne – można wpisać: _____

3. Kraj pochodzenia / pochodzenie etniczne (pytanie otwarte)

- można wpisać:

4. Jak długo mieszkasz we Wrocławiu? (pytanie otwarte)

- można wpisać: _____

Doświadczenie przemocy motywowanej uprzedzeniami – ogólnie

5. Czy doświadczył*ś przemocy motywowanej uprzedzeniami mieszkając we Wrocławiu?* (jednokrotnego wyboru)

- Tak
- Nie

Jeśli zaznaczysz „Tak” – przejdź do pytania 6.

Jeśli zaznaczysz „Nie” – przejdź do pytania 68.

6. Ile razy doświadczył*ś przemocy motywowanej uprzedzeniami mieszkając we Wrocławiu?* (pytanie otwarte)

– można wpisać: _____

7. Jak sądzisz, z jakiego powodu został*ś zaatakowan*? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

- Pochodzenie etniczne
- Narodowość
- Kolor skóry
- Płeć
- Orientacja seksualna
- Tożsamość płciowa
- Język
- Religia
- Niepełnosprawność
- Wiek
- Ubiór / wygląd
- Status ekonomiczny
- Bezdomność
- Uzależnienie
- Inne – można wpisać: _____

Blok 1 – przemoc słowna

8. Czy doświadczył*ś przemocy słownej (obraźliwe słowa, wyzwiska)? (jednokrotnego wyboru)

- Tak
- Nie

Jeśli zaznaczysz „Tak” – przejdź do pytania 9.

Jeśli zaznaczysz „Nie” – przejdź do pytania 18.

9. Opisz, jak wyglądała ta sytuacja. Jakich słów użyto? Gdzie się to wydarzyło (np. park, sklep, ulica)? Podaj przybliżoną lokalizację (nazwa ulicy, nazwa dzielnicy). Co mówili i jak zachowywali się sprawcy? (pytanie otwarte)

10. Kto stosował tę przemoc? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

- Osoba znajoma
- Osoba nieznajoma
- Grupa osób nieznajomych
- Osoba z najbliższego kręgu (rodzina, przyjaciele)
- Współlokator / Współlokatorka
- Sąsiad / Sąsiadka
- Współpracownik / Współpracowniczka
- Przełożony / Przełożona
- Nauczyciel / Nauczycielka
- Pracownik / Pracownica opieki zdrowia
- Pracownik / Pracownica pomocy społecznej
- Urzędnik / Urzędniczka
- Policjant / Policjantka
- Inne – można wpisać: _____

11. Czy byli świadkowie tej przemocy? (jednokrotnego wyboru)

- Tak
- Nie

Jeśli zaznaczysz „Nie” – przejdź do pytania 13.

12. Jaka była reakcja świadków? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

- Osoby wezwały lub pomogły wezwać policję
- Osoby wezwały lub pomogły wezwać pogotowie
- Osoby nagrały zdarzenie lub zrobiły zdjęcia
- Osoby zareagowały słownie i sprzeciwiły się sprawcy

- Osoby obroniły mnie przed fizyczną agresją sprawcy
- Osoby próbowały uspokoić sytuację (np. oddzielając sprawcę od Ciebie)
- Osoby udzieliły mi pomocy w dotarciu do bezpiecznego miejsca
- Osoby udzieliły mi wsparcia emocjonalnego (np. rozmawiały ze mną)
- Osoby wskazały mi kontakt do organizacji pomagających osobom doświadczającym przemocy lub grup wsparcia dla takich osób
- Osoby przyglądały się, ale nie podjęły żadnych działań
- Osoby odeszły z miejsca zdarzenia, nie podejmując żadnych działań
- Osoby udawały, że nic się nie dzieje
- Osoby śmiały się lub komentowały sytuację w sposób dla mnie obraźliwy
- Osoby próbowały mnie uciszyć
- Osoby obwinały mnie za to wydarzenie
- Osoby przyłączyły się do sprawcy lub zaczęły wspierać sprawcę / sprawców
- Inne – można wpisać: _____

13. Czy zgłosił*ś to zdarzenie policji lub prokuraturze? (jednokrotnego wyboru)

- Tak
- Nie

Jeśli zaznaczysz „Nie” – przejdź do pytania 14.

Jeśli zaznaczysz „Tak” – przejdź do pytania 15.

14. Jeśli nie zgłosił*ś – dlaczego? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

- Nie wiedział*am, że mogę to zgłosić policji lub prokuraturze
- Nie mam zaufania do policji lub prokuratury
- Wcześniej spotkał*am się z nieadekwatnym działaniem policji w podobnej sytuacji
- Nie posługuję się językiem polskim na tyle dobrze, żeby to zgłosić
- Był*am w szoku
- Nie miał*am czasu

- Nie wiedział*^m, że to jest przestępstwo
- Chciał*^m o tym jak najszybciej zapomnieć
- Takie sytuacje zdarzają się na tyle często, że już do nich przywykł*^m
- Inna osoba mi to odradziła
- Obawiał*^m się, że zgłoszenie będzie miało negatywny wpływ na moją sytuację pobytową
- Inne – można wpisać: _____

15. Komu lub gdzie zgłosił*ś to zdarzenie? (jednokrotnego wyboru)

- Policja lub prokuratura
- Inne – można wpisać: _____

16. Jak oceniasz reakcję na Twoje zgłoszenie? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

- Został*^m potraktowan*^m profesjonalnie, tak jak tego oczekiwałem*^m
- Został*^m pouczon*^m o moich prawach i obowiązkach
- W sposób zrozumiały został mi wytłumaczony sposób dalszego postępowania w mojej sprawie
- Policja lub prokuratura zapewniła mi obecność tłumacza
- Nakazano mi przyjść z osobą tłumaczącą
- Okazano mi empatię i chęć wsparcia
- Policja lub prokuratura ustaliła sprawcę
- Zgłoszenie zostało zignorowane lub zbagatelizowane
- Funkcjonariusze policji lub prokuratury nie wiedzieli, czym jest przestępstwo motywowane uprzedzeniami
- Nie otrzymałem*^m żadnej informacji zwrotnej po zgłoszeniu zdarzenia
- Doświadczylem*^m uprzedzeń ze strony policji lub prokuratury
- Odmówiono mi przyjęcia zgłoszenia tej sytuacji
- Osoby te nie wiedziały, czym jest przestępstwo motywowane uprzedzeniami
- Osoby pomogły mi zgłosić zdarzenie do policji lub prokuratury
- Osoby skierowały mnie do organizacji, która wspiera osoby doświadczające przemocy motywowanej uprzedzeniami
- Inne – można wpisać: _____

17. Opisz, dlaczego odmówiono Ci przyjęcia zgłoszenia lub jakich uprzedzeń doświadczył*ś ze strony policji lub prokuratury. Jeśli takie sytuacje nie wystąpiły, wpisz „Nie dotyczy” (pytanie otwarte)

BLOK 2 – GROŻBY

18. Czy ktoś Ci groził? np. słownie, za pomocą gestów, wiadomości e-mail / SMS itp. (jednokrotnego wyboru)

– Tak

– Nie

Jeśli zaznaczysz „Nie” – przejdź do pytania 28.

Jeśli zaznaczysz „Tak” – przejdź do pytania 19.

19. Opisz, jak wyglądała ta sytuacja. Jakich gróźb użyto? Gdzie się to wydarzyło (np. park, sklep, ulica)? Podaj przybliżoną lokalizację (nazwa ulicy, nazwa dzielnicy). Co mówili i jak zachowywali się sprawcy? (pytanie otwarte)

20. Kto stosował tę przemoc? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

– Osoba znajoma

– Osoba nieznajoma

– Grupa osób nieznajomych

– Osoba z najbliższego kręgu (rodzina, przyjaciele)

– Współlokator / Współlokatorka

– Sąsiad / Sąsiadka

– Współpracownik / Współpracowniczka

– Przełożony / Przełożona

– Nauczyciel / Nauczycielka

– Pracownik / Pracownica opieki zdrowia

– Pracownik / Pracownica pomocy społecznej

– Urzędnik / Urzędniczka

– Policjant / Policjantka

– Inne – można wpisać: _____

21. Czy byli świadkowie tej przemocy? (jednokrotnego wyboru)

– Tak

– Nie

Jeśli zaznaczysz „Nie” – przejdź do pytania 23.

22. Jaka była reakcja świadków? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

- Osoby wezwały lub pomogły wezwać policję
- Osoby wezwały lub pomogły wezwać pogotowie
- Osoby nagrały zdarzenie lub zrobiły zdjęcia
- Osoby zareagowały słownie i sprzeciwiły się sprawcy
- Osoby obroniły mnie przed fizyczną agresją sprawcy
- Osoby próbowały uspokoić sytuację (np. oddzielając sprawcę od Ciebie)
- Osoby udzieliły mi pomocy w dotarciu do bezpiecznego miejsca
- Osoby udzieliły mi wsparcia emocjonalnego (np. rozmawiały ze mną)
- Osoby wskazały mi kontakt do organizacji pomagających osobom doświadczającym przemocy lub grup wsparcia dla takich osób
- Osoby przyglądały się, ale nie podjęły żadnych działań
- Osoby odeszły z miejsca zdarzenia, nie podejmując żadnych działań
- Osoby udawały, że nic się nie dzieje
- Osoby śmiały się lub komentowały sytuację w sposób dla mnie obraźliwy
- Osoby próbowały mnie uciszyć
- Osoby obwinały mnie za to wydarzenie
- Osoby przyłączyły się do sprawcy lub zaczęły wspierać sprawcę / sprawców
- Inne – można wpisać: _____

23. Czy zgłosił*ś to zdarzenie policji lub prokuraturze? (jednokrotnego wyboru)

– Tak

– Nie

Jeśli zaznaczysz „Nie” – przejdź do pytania 24.

Jeśli zaznaczysz „Tak” – przejdź do pytania 25.

24. Jeśli nie zgłosił*ś – dlaczego? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (ta sama lista odpowiedzi co w pytaniu 14 – powody niezgłaszania)

25. Komu lub gdzie zgłosił*ś to zdarzenie? (jednokrotnego wyboru)

– Policja lub prokuratura

– Inne – można wpisać: _____

26. Jak oceniasz reakcję na Twoje zgłoszenie? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (ta sama lista odpowiedzi co w pytaniu 16 – ocena reakcji policji / prokuratury)

27. Opisz, dlaczego odmówiono Ci przyjęcia zgłoszenia lub jakich uprzedzeń doświadczył*ś ze strony policji lub prokuratury. (pytanie otwarte)
Jeśli takie sytuacje nie wystąpiły, wpisz „Nie dotyczy”.

BLOK 3 – PRZEMOC FIZYCZNA

28. Czy doświadczył*ś przemocy fizycznej? (jednokrotnego wyboru)

– Tak

– Nie

Jeśli zaznaczysz „Tak” – przejdź do pytania 29.

Jeśli zaznaczysz „Nie” – przejdź do pytania 38.

29. Opisz, jak wyglądała ta sytuacja.* Opisz, jak wyglądała ta sytuacja, gdzie się to wydarzyło (np. park, sklep, ulica) i podaj przybliżoną lokalizację (nazwa ulicy, nazwa dzielnicy). Co mówili i jak zachowywali się sprawcy? (pytanie otwarte)

30. Kto stosował tę przemoc? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (lista jak w pytaniu 20 – kategorie sprawców)

31. Czy byli świadkowie tej przemocy? (jednokrotnego wyboru)

– Tak

– Nie

Jeśli zaznaczysz „Nie” – przejdź do pytania 33.

32. Jaka była reakcja świadków? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (lista jak w pytaniu 22 – reakcje świadków)

33. Czy zgłosił*ś to zdarzenie policji lub prokuraturze? (jednokrotnego wyboru)

- Tak
- Nie

34. Jeśli nie zgłosił*ś – dlaczego? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (lista jak w pytaniu 14 – powody niezgłaszania)

35. Komu lub gdzie zgłosił*ś to zdarzenie? (jednokrotnego wyboru)

- Policja lub prokuratura
- Inne – można wpisać: _____

36. Jak oceniasz reakcję na Twoje zgłoszenie? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (lista jak w pytaniu 16 – ocena reakcji)

37. Opisz, dlaczego odmówiono Ci przyjęcia zgłoszenia lub jakich uprzedzeń doświadczył*ś ze strony policji lub prokuratury. (pytanie otwarte. Jeśli takie sytuacje nie wystąpiły, wpisz „Nie dotyczy”).

BLOK 4 – NARUSZENIE NIETYKALNOŚCI CIELESNEJ

38. Czy ktoś naruszył Twoją nietykalność cielesną? np. oplucie, dotykane bez zgody, popychanie, łapanie, szturchanie, przytrzymywanie, szarpanie (jednokrotnego wyboru)

- Tak
- Nie

Jeśli zaznaczysz „Tak” – przejdź do pytania 39.

Jeśli zaznaczysz „Nie” – przejdź do pytania 48.

39. Opisz, jak wyglądała ta sytuacja. (pytanie otwarte)

40. Kto stosował tę przemoc? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (lista jak w pytaniu 20 – kategorie sprawców)

41. Czy byli świadkowie tej przemocy? (jednokrotnego wyboru)

– Tak

– Nie

Jeśli zaznaczysz „Nie” – przejdź do pytania 43.

42. Jaka była reakcja świadków? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (lista jak w pytaniu 22 – reakcje świadków)

43. Czy zgłosił*ś to zdarzenie policji lub prokuraturze? (jednokrotnego wyboru)

– Tak

– Nie

44. Jeśli nie zgłosił*ś – dlaczego? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (lista jak w pytaniu 14 – powody niezgłaszania)

45. Komu lub gdzie zgłosił*ś to zdarzenie? (jednokrotnego wyboru)

– Policja lub prokuratura

– Inne – można wpisać: _____

46. Jak oceniasz reakcję na Twoje zgłoszenie? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (lista jak w pytaniu 16 – ocena reakcji)

47. Opisz, dlaczego odmówiono Ci przyjęcia zgłoszenia lub jakich uprzedzeń doświadczył*ś ze strony policji lub prokuratury. (pytanie otwarte)
Jeśli takie sytuacje nie wystąpiły, wpisz „Nie dotyczy”.

BLOK 5 – MOLESTOWANIE SEKSUALNE

48. Czy doświadczył*ś molestowania seksualnego? (jednokrotnego wyboru)

– Tak

– Nie

Jeśli zaznaczysz „Tak” – przejdź do pytania 49.

Jeśli zaznaczysz „Nie” – przejdź do pytania 58.

49. Opisz, jak wyglądała ta sytuacja (pytanie otwarte)

50. Kto stosował tę przemoc? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (lista jak w pytaniu 20 – kategorie sprawców)

51. Czy byli świadkowie tej przemocy? (jednokrotnego wyboru)

– Tak

– Nie

Jeśli zaznaczysz „Nie” – przejdź do pytania 53.

52. Jaka była reakcja świadków? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (lista jak w pytaniu 22 – reakcje świadków)

53. Czy zgłosił*ś to zdarzenie policji lub prokuraturze? (jednokrotnego wyboru)

– Tak

– Nie

54. Jeśli nie zgłosił*ś – dlaczego? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (lista jak w pytaniu 14 – powody niezgłaszania)

55. Komu lub gdzie zgłosił*ś to zdarzenie? (jednokrotnego wyboru)

– Policja lub prokuratura

– Inne – można wpisać: _____

56. [Molestowanie seksualne] Jak oceniasz reakcję na Twoje zgłoszenie? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (lista jak w pytaniu 16 – ocena reakcji)

57. Opisz, dlaczego odmówiono Ci przyjęcia zgłoszenia lub jakich uprzedzeń doświadczył*ś ze strony policji lub prokuratury. (pytanie otwarte)
Jeśli takie sytuacje nie wystąpiły, wpisz „Nie dotyczy”.

BLOK 6 – ZNISZCZENIE MIENIA

58. Czy ktoś celowo zniszczył Twoją własność? (jednokrotnego wyboru)
(np. wybicie szyby w oknie, zniszczenie samochodu)

– Tak

– Nie

Jeśli zaznaczysz „Tak” – przejdź do pytania 59.

Jeśli zaznaczysz „Nie” – przejdź do pytania 68.

59. Opisz, jak wyglądała ta sytuacja. (pytanie otwarte)

60. Kto stosował tę przemoc? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (lista jak w pytaniu 20 – kategorie sprawców)

61. Czy byli świadkowie tej przemocy? (jednokrotnego wyboru)

– Tak

– Nie

Jeśli zaznaczysz „Nie” – przejdź do pytania 63.

62. Jaka była reakcja świadków? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (lista jak w pytaniu 22 – reakcje świadków)

63. Czy zgłosił*ś to zdarzenie policji lub prokuraturze? (jednokrotnego wyboru)

– Tak

– Nie

64. Jeśli nie zgłosił*ś – dlaczego? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (lista jak w pytaniu 14 – powody niezgłaszania)

65. Komu lub gdzie zgłosił*ś to zdarzenie? (jednokrotnego wyboru)

– Policja lub prokuratura

– Inne – można wpisać: _____

66. Jak oceniasz reakcję na Twoje zgłoszenie?* (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) (lista jak w pytaniu 16 – ocena reakcji)

67. Opisz, dlaczego odmówiono Ci przyjęcia zgłoszenia lub jakich uprzedzeń doświadczył*ś ze strony policji lub prokuratury. (pytanie otwarte)
Jeśli takie sytuacje nie wystąpiły, wpisz „Nie dotyczy”.

BLOK 7 – OCENA SYTUACJI WE WROCŁAWIU I REKOMENDACJE

68. Czy według Ciebie występowanie aktów przemocy motywowanej uprzedzeniami w ostatnim czasie we Wrocławiu nasiliło się? (jednokrotnego wyboru)

- Tak
- Nie
- Trudno powiedzieć

Jeśli zaznaczysz „Nie” – przejdź do pytania 70.

Jeśli zaznaczysz „Tak” lub „Trudno powiedzieć” – przejdź do pytania 69.

69. Co spowodowało, że tak uważasz? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

- Pojawiło się więcej wypowiedzi polityków stygmatyzujących osoby migranckie
- Organizowane były marsze i demonstracje o charakterze antyimigranckim / nacjonalistycznym
- Pojawiło się więcej nienawistnych napisów, symboli lub graffiti w przestrzeni publicznej
- Częściej słyszał*am obraźliwe komentarze i żarty wobec osób migranckich lub innych mniejszości
- Częściej dochodzi do napaści fizycznych i agresywnych zachowań wobec osób migranckich
- W internecie pojawiło się więcej nienawistnych komentarzy i treści dotyczących osób migranckich
- W moim otoczeniu (np. w pracy, szkole, sąsiedztwie) częściej obserwuję negatywne nastawienie wobec osób migranckich
- Media nagłośniły więcej przypadków przemocy lub dyskryminacji wobec migrantów i mniejszości
- Sytuacja polityczna wzmogła negatywne emocje wobec migrantów
- Zauważył*am wzrost kontroli, komentarzy lub nieprzyjemnych sytuacji ze strony służb (np. policji, Straży Granicznej)

- Trudniej mi znaleźć pracę lub mieszkanie z powodu mojego pochodzenia / wyglądu / akcentu
- Doświadczyl*am większej izolacji społecznej (np. unikania kontaktu, braku zaproszeń, gorszego traktowania w codziennych sytuacjach)
- Zauważył*am, że w mojej szkole / miejscu pracy / instytucji jest mniej reakcji na przejawy dyskryminacji i nienawiści
- Pogorszyła się atmosfera w sąsiedztwie / lokalnej społeczności wobec osób migranckich
- Odczuwam większy strach o bezpieczeństwo swoje lub bliskich
- Zmieniło się prawo i pojawiły się przepisy, które pogorszyły sytuację osób migranckich i uchodźczych
- Wzrosła liczba incydentów wobec osób z mojej społeczności (np. religijnej, narodowej, etnicznej, LGBTQIAP+)
- Więcej osób z mojego otoczenia dzieli się doświadczeniami przemocy motywowanej uprzedzeniami
- Odczuwam, że w mediach społecznościowych jest więcej dezinformacji i fałszywych wiadomości na temat osób migranckich
- Inne – można wpisać: _____

70. Jakie działania – Twoim zdaniem – powinno podjąć miasto Wrocław i jego instytucje, aby lepiej chronić osoby narażone na przemoc motywowaną uprzedzeniami? (możesz zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

- Stworzenie lokalnej polityki miasta Wrocławia ds. przeciwdziałania aktom tego typu przemocy
- Stworzenie lokalnego, wyspecjalizowanego zespołu do przeciwdziałania przemocy motywowanej uprzedzeniami
- Szkolenia dla służb mundurowych z zakresu rozpoznawania przemocy motywowanej uprzedzeniami
- Zapewnienie materiałów edukacyjnych z zakresu przeciwdziałania przemocy motywowanej uprzedzeniami w różnych językach w przestrzeni miejskiej
- Organizowanie wydarzeń integracyjnych

- Wsparcie finansowe dla organizacji pomocowych udzielających wsparcia osobom doświadczającym przemocy motywowanej uprzedzeniami
- Organizowanie kampanii społecznych na temat reagowania w sytuacjach przemocy motywowanej uprzedzeniami
- Obowiązkowe programy antydyskryminacyjne w szkołach – warsztaty o stereotypach, uprzedzeniach, hejcie w internecie
- Szkolenia dla urzędników, nauczycieli, pracowników socjalnych – jak rozpoznawać i reagować na przemoc motywowaną uprzedzeniami
- Stworzenie bezpiecznej procedury zgłaszania przemocy – np. możliwość anonimowego zgłoszenia online w kilku językach
- Wdrożenie programów resocjalizacyjnych dla sprawców przemocy
- Informacje publiczne o liczbie wyroków skazujących sprawców przemocy motywowanej uprzedzeniami
- Publiczne potępienie przez władze lokalne przypadków przemocy motywowanej uprzedzeniami
- Mapowanie miejsc, gdzie dochodzi do tego typu ataków, i zwiększenie w nich monitoringu oraz patroli policji
- Inne – można wpisać: _____

71. Co jeszcze chciał*ś nam przekazać? (pytanie otwarte)

– można wpisać: _____

72. Podaj swój adres e-mail, jeśli chcesz otrzymać finalny raport z tej ankiety. (pytanie otwarte, nieobowiązkowe)

– można wpisać: _____

Scenariusz wywiadu pogłębionego

1. Charakter wywiadu

Typ: wywiad półstrukturalny (stałe bloki tematyczne, elastyczna kolejność i pogłębianie wątków).

Cel: rozpoznanie doświadczeń przemocy motywowanej uprzedzeniami (PMU) w wybranych społecznościach/gupach we Wrocławiu, sposobów reagowania oraz relacji z instytucjami.

Respondent_ka: osoba reprezentująca daną społeczność (lider_ka, pracownik_czka organizacji, osoba zaufania, itp.).

Orientacyjny czas trwania: 45–75 minut.

2. Instrukcja dla osoby prowadzącej wywiad

Przed rozpoczęciem wywiadu należy:

- wyjaśnić cel badania oraz temat rozmowy (PMU we Wrocławiu),
- poinformować o dobrowolności udziału i możliwości przerwania wywiadu w dowolnym momencie,
- poinformować o zasadach poufności (brak danych umożliwiających identyfikację w raporcie),
- uzyskać zgodę na udział w badaniu oraz – osobno – na nagrywanie (jeśli stosowane).

3. Bloki tematyczne i pytania główne

Blok o. Kontekst respondenta_ki / społeczności

0.1. Rola respondentki/respondenta

- Jaką rolę pełni Pani/Pan/Osoba w społeczności, o której będziemy rozmawiać?
- Od jak dawna i w jakim zakresie ma Pani/Pan/Osoba kontakt z tą grupą?

0.2. Charakterystyka społeczności

Jak można krótko opisać społeczność/grupę, której dotyczą Pani/Pana/Osoby obserwacje (np. pochodzenie, status pobytowy, sytuacja życiowa)?

Blok A. Doświadczenia przemocy motywowanej uprzedzeniami (PMU)

Występowanie PMU

- Czy – z Pani/Pana/Osoby perspektywy – osoby z tej społeczności doświadczają przemocy motywowanej uprzedzeniami we Wrocławiu?
- Prośba o przykłady oraz wskazanie najczęściej występujących sytuacji i miejsc.

Formy przemocy

- Jakiego rodzaju przemocy doświadczają osoby z tej społeczności (np. fizyczna, słowna, seksualna, niszczenie mienia, przemoc symboliczna)?
- Czy można wskazać grupy szczególnie narażone (np. kobiety, osoby LGBTQIAP+, osoby o określonym kolorze skóry, osoby mówiące w innym języku)?

Blok B. Zgłaszanie PMU na policję

Decyzja o zgłaszaniu

- Czy osoby z tej społeczności zgłaszają przypadki przemocy motywowanej uprzedzeniami na policję?
- Jak często, w Pani/Pana/Osoby ocenie, dochodzi do takich zgłoszeń?
- Doświadczenia w kontakcie z policją (jeśli zgłoszenia mają miejsce)
- Jak osoby z tej społeczności opisują sposób, w jaki zostały potraktowane przez policję?
- Czy w ich relacjach pojawia się rozpoznanie motywów uprzedzenia przez policję?
- Przykłady sytuacji pozytywnych i negatywnych (wsparcie / zlekceważenie / wtórna wiktymizacja).
- Bariery zgłaszania (jeśli zgłoszenia są rzadkie lub nie występują)
- Jakie są główne powody, dla których osoby z tej społeczności nie zgłaszają przemocy na policję (np. brak zaufania, bariery językowe, lęk przed konsekwencjami, wcześniejsze złe doświadczenia, brak wiedzy o procedurach)?

Blok C. Inne formy zgłaszania i reagowania

Alternatywne ścieżki zgłaszania

- Czy przypadki przemocy są zgłaszane gdzie indziej niż na policję (np. organizacje społeczne, instytucje miejskie, szkoły, pracodawcy, własne sieci wsparcia)?
- Do jakich podmiotów osoby z tej społeczności zwracają się najczęściej?

Skuteczność wsparcia

- Jak respondent_ka ocenia adekwatność i skuteczność dostępnych form wsparcia (prawne, psychologiczne, interwencyjne, rówieśnicze)?

Blok D. Zmiany w czasie

Zmiana natężenia i charakteru przemocy

- Czy sytuacja związana z przemocą motywowaną uprzedzeniami wobec tej społeczności zmieniła się w ostatnim czasie?
- Jeśli tak, na czym polega ta zmiana (np. częstotliwość, formy, nowe grupy szczególnie narażone)?

Czynniki wpływające na zmianę

- Jakie czynniki mogą wpływać na obserwowane zmiany (np. sytuacja polityczna, narracje medialne, wydarzenia międzynarodowe)?

Wpływ na codzienne funkcjonowanie

- Jak te zmiany wpływają na poczucie bezpieczeństwa i codzienne życie osób z tej społeczności (np. sposób korzystania z przestrzeni miejskiej, zaufanie do instytucji)?

Blok E. Przemoc systemowa i relacje z instytucjami

(pytania włączone w toku badania w odpowiedzi na silne wskazania dotyczące przemocy systemowej)

Przemoc/dyskryminacja instytucjonalna

- Czy – z Pani/Pana/Osoby perspektywy – osoby z tej społeczności doświadczają przemocy lub dyskryminacji o charakterze systemowym (wynikającym z przepisów, procedur, praktyk działania instytucji)?

Doświadczenia ze służbami mundurowymi

- Jakie są doświadczenia osób z tej społeczności w kontaktach ze służbami mundurowymi (np. policja, Straż Miejska, Straż Graniczna)?
- Czy pojawiają się sygnały dotyczące profilowania, nadużywania uprawnień lub przeciwnie – przykładów wsparcia i ochrony?

Doświadczenia w systemie ochrony zdrowia

- Jakie są doświadczenia osób z tej społeczności w kontaktach z systemem ochrony zdrowia?
- Czy występują bariery (np. językowe, formalne, związane z uprzedzeniami personelu) i w jaki sposób się przejawiają?

Doświadczenia w kontaktach z urzędami

- Jakie są doświadczenia osób z tej społeczności w kontaktach z urzędami i administracją publiczną (sprawy pobytowe, socjalne, edukacyjne, zatrudnienie itp.)?
- Czy występują przykłady utrudniania dostępu do usług, odmowy obsługi lub lekceważenia potrzeb?

Blok F. Rekomendacje dla władz miasta

Rekomendacje systemowe

- Jakie działania władz miasta byłyby – zdaniem respondentki/respondenta – kluczowe dla ograniczania przemocy motywowanej uprzedzeniami wobec tej społeczności?

Priorytety i dobre praktyki

- Jakie obszary wymagają najpilniejszych interwencji (np. szkolenia służb, procedury reagowania, kampanie informacyjne, wsparcie organizacji, działania edukacyjne)?
- Czy zna Pani/Pan/Osoba rozwiązania z innych miast lub krajów, które warto byłoby wdrożyć we Wrocławiu?

4. Zakończenie wywiadu

- Podziękowanie za udział w badaniu i czas poświęcony na rozmowę.
- Możliwość dopowiedzenia przez respondent_kę kwestii, które nie zostały poruszone w pytaniach, a są istotne z jej/jego perspektywy:
- „Czy jest coś, co uważa Pani/Pan/Osoba za ważne w temacie przemocy motywowanej uprzedzeniami wobec tej społeczności, a o czym jeszcze nie rozmawialiśmy?”
- W razie potrzeby przekazanie podstawowych informacji o dostępnych formach wsparcia dla osób doświadczających przemocy motywowanej uprzedzeniami.

Gdzie szukać wsparcia

Jeżeli doświadczasz przemocy motywowanej uprzedzeniami – albo jesteś świadkinią/świadkiem takiego zdarzenia – we Wrocławiu możesz skorzystać z bezpłatnej pomocy kilku organizacji.

Stowarzyszenie Nomada

Nieodpłatne, poufne wsparcie prawne i towarzyszenie osobom doświadczającym przemocy motywowanej uprzedzeniami (m.in. ze względu na pochodzenie, kolor skóry, wyznanie, orientację psychoseksualną, tożsamość płciową). Pomoc dostępna w kilku językach.

Kontakt: anna.galik@nomada.info.pl, tel. +48 883 469 856

Kultura Równości

Bezpłatne dyżury prawnicze oraz konsultacje psychologiczne dla osób LGPTQIAP+ i ich bliskich – stacjonarnie i online. Informacje o zapisach i terminach są publikowane na stronie internetowej i w mediach społecznościowych Stowarzyszenia Kultura Równości.

WroMigrant

Miejski punkt informacji dla osób migranckich: pomoc w sprawach legalizacji pobytu i pracy, dostępu do edukacji, opieki zdrowotnej i usług miejskich, wsparcie w językach: ukraińskim, angielskim, białoruskim, rosyjskim i polskim.

Więcej informacji: (zakładka „WroMigrant”).

Fundacja Ukraina / Instytut Praw Migrantów

Wsparcie informacyjne i prawne dla osób migranckich, w szczególności w sprawach legalizacji pobytu, pracy oraz adaptacji we Wrocławiu.

Więcej informacji:

Pomoc we wskazanych miejscach jest bezpłatna, a w wielu przypadkach możliwe jest zachowanie anonimowości i skorzystanie ze wsparcia w różnych językach. Jeśli nie wiesz, od czego zacząć, możesz skontaktować się z Nomadą – wspólnie poszukacie najodpowiedniejszej formy pomocy.

Przypisy

- 1 P. Halicki, „Coraz więcej przestępstw przeciwko Ukraińcom. Mamy zatrwające dane”, Onet, dział „Wiadomości / Warszawa”, 30.10.2025, dostęp: 17.11.2025, [online:] <https://wiadomosci.onet.pl/warszawa/coraz-wiecej-przestepstw-przeciwko-ukraincom-mamy-zatrwarzajace-dane/wbtb3js>
- 2 A. Verkhovetska, „W Polsce rośnie fala nienawiści wobec migrantów i uchodźców. Organizacje pozarządowe i obrońcy praw człowieka wzywają rząd do reakcji”, „Nasz Wybir – Portal dla Ukraińców w Polsce”, 5.05.2025, dostęp: 17.11.2025, [online:] <https://pl.naszwybir.pl/czerwony-bor/>
- 3 P. Wojciechowski, „Nasilają się ataki na obcokrajowców. Młody Tunezyjczyk uderzony w głowę za inny kolor skóry”, Wyborcza.pl – Trójmiasto, rubryka „Rasizm”, 21.07.2025, dostęp: 17.11.2025, [online:] <https://trojmiasto.wyborcza.pl/trojmiasto/7,35612,32118523,nasilaja-sie-ataki-na-obcokrajowcow-mlody-tunezyjczyk-uderzony.html>
- 4 P. Szałankiewicz, „Atak na obcokrajowców w Częstochowie. Pseudokibic usłyszał zarzut usiłowania zabójstwa”, Śląskie Radio ESKA, 17.11.2025, dostęp: 17.11.2025, [online:] <https://slaskie.eska.pl/atak-pseudokibicow-na-obcokrajowcow-w-czestochowie-30-latek-dzgnal-jednego-z-nich-nozem-aa-n78C-cj5g-bHVV.htm>
- 5 H. Głuch, „Rasistowskie nastroje w zagłębiu miedziowym po ataku obcokrajowca. Kibole: ‘Będzie odpowiedzialność zbiorowa’”, Wyborcza.pl – Wrocław, rubryka „Rasizm”, 9.12.2024, dostęp: 17.11.2025, [online:] <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,31516382,obco...ajowciec-ugodzil-polaka-nozem-podczas-bojki-w-polkowicach.html>
- 6 „Coraz więcej przestępstw przeciwko Ukraińcom. Mamy zatrwające dane”, Onet, dział „Wiadomości / Warszawa”, 30.10.2025, dostęp: 17.11.2025, [online:] <https://wiadomosci.onet.pl/warszawa/coraz-wiecej-przestepstw-przeciwko-ukraincom-mamy-zatrwarzajace-dane/wbtb3js>
- 7 Data House Res Futura, ROG i kryzys na granicy: patriotyczna inicjatywa czy narzędzie destabilizacji?, raport analityczny, 27.08.2025, © 2025 Res Futura.
- 8 „Marsze przeciwko migrantom i kontrdemonstracje antyrasistowskie w całej Polsce – sobota 19 lipca 2025”, „TVP Info”, 19.07.2025, dostęp: 17.11.2025, [online:] <https://www.tvp.info/87916386/marsze-przeciwko-migrantom-i-kontrdemonstracje-antyrasistowskie-w-calej-polsce-sobota-19-lipca-2025>; A. Mierzyńska, „Weekend antyimigranckich protestów. Skrajna prawica straszy i manipuluje”, „OKO.press”, 18.07.2025, dostęp: 17.11.2025, [online:] <https://oko.press/weekend-antyimigranckich-protestow-skrajna-prawica-straszy-i-manipuluje>
- 9 A. Ambroziak, „Rasizm po polsku. Rozlewa się coraz bardziej, wzrasta przyzwolenie [WYWIAD]”, „OKO.press”, 24.07.2025, dostęp: 17.11.2025, [online:] <https://oko.press/rasizm-po-polsku-rozlewa-sie-coraz-bardziej-wzrasta-pryzwolenie-wywiad>
- 10 P. Pacewicz, „Bosak szczuje na migrantów. Berkowicz: ‘Trzeba pielęgnować

- ksenofobie'. Zachęcają do pogromów", „OKO.press”, 19.07.2025, dostęp: 17.11.2025, [online:] <https://oko.press/bosak-szczuje-na-migrantow-berkowicz-trzeba-pie-legnowac-ksenofobie-zachecaja-do-pogromow>
- 11 Data House Res Futura, Wizerunek Ukraińców w polskich mediach społecznościowych – październik 2025, analiza danych z mediów społecznościowych, © 2025 Res Futura.
 - 12 Data House Res Futura, Polska w oblężonej twierdzy. Wróg wewnętrzny i zewnętrzny definiuje narodową debatę, raport analityczny, 27.08.2025, [online:] <https://resfutura.pl>; Data House Res Futura, Dezinformacja w polskim środowisku medialnym, raport z monitoringu (9.04–8.05.2025), 2025, [online:] <https://resfutura.pl>; Fundacja im. Bronisława Geremka, O uchodźcach wojennych z Ukrainy w Polsce. Raport z monitoringu „Przeciwdziałanie antyukraińskiej dezinformacji”, Warszawa 2025, [online:] <https://geremek.pl>
 - 13 Fundacja im. Bronisława Geremka, O uchodźcach wojennych z Ukrainy w Polsce. Raport z monitoringu „Przeciwdziałanie antyukraińskiej dezinformacji”.
 - 14 A. Verkhovetska, „W Polsce rośnie fala nienawiści wobec migrantów i uchodźców...”, „Nasz Wybir – Portal dla Ukraińców w Polsce”, 5.05.2025; Fundacja im. Bronisława Geremka, O uchodźcach wojennych z Ukrainy w Polsce...
 - 15 K. Müller, C. Schwarz, „Fanning the Flames of Hate: Social Media and Hate Crime”, „Journal of the European Economic Association”, 19(4), 2020, s. 2131–2167, DOI: 10.1093/jeea/jvaa045; C. Arcila-Calderón, P. Sánchez-Holgado, J. Gómez i in., „From online hate speech to offline hate crime: the role of inflammatory language in forecasting violence against migrant and LGBT communities”, „Humanities and Social Sciences Communications”, 11(1), 2024, s. 1–14, DOI: 10.1057/s41599-024-03899-1; P. Madriaza, G. Hassan, S. Brouillette-Alarie i in., „Exposure to hate in online and traditional media: A systematic review and meta-analysis of the impact of this exposure on individuals and communities”, „Campbell Systematic Reviews”, 21(1), 2025, e70018, DOI: 10.1002/cl2.70018.
 - 16 Tamże.
 - 17 F. Faloppa, R. van der Noordaa, Study on preventing and combating hate speech in times of crisis, Strasbourg: Council of Europe, Steering Committee on Anti-Discrimination, Diversity and Inclusion (CDADI), 2023; European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), Online content moderation – Current challenges in detecting hate speech, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023.
 - 18 Global Witness, Toxic platforms, broken planet: How online abuse of land and environmental defenders harms climate action, London / Brussels: Global Witness, 2025.
 - 19 Stowarzyszenie Nomada, Structural and Racialised Discrimination of Migrants in Poland: Institutional Practices, Media Narratives, and Public Hostility (2021–2025), rozdz. „Institutionalised and Racialised Violence at the Polish–Belarusian Border”, 2025.
 - 20 Stowarzyszenie Nomada, Structural and Racialised Discrimination of Migrants in Poland..., rozdz. „Institutionalised and Racialised Violence at the Polish–Belarusian Border”; tenże, rozdz. „Discriminatory Exclusion of Afghan Refugees and Religious Bias”, 2025.

- 21 Stowarzyszenie Nomada, Structural and Racialised Discrimination of Migrants in Poland..., rozdz. „Media-Driven Racism and State Propaganda (2015–2023)”, 2025.
- 22 Stowarzyszenie Nomada, Structural and Racialised Discrimination of Migrants in Poland..., rozdziały: „Institutionalised and Racialised Violence at the Polish–Belarusian Border”; „Discriminatory Exclusion of Afghan Refugees and Religious Bias”; „Media-Driven Racism and State Propaganda (2015–2023)”.
- 23 Gmina Wrocław, SW 2050. Strategia Wrocławia 2050 – dokumenty strategiczne miasta (hasła „Wrocław – miasto spotkań”, „wolne od kłamstwa i nienawiści”).
- 24 Gmina Wrocław, „1000 dni wojny w Ukrainie. Wrocław miastem solidarności”, portal www.wroclaw.pl, 19.11.2024 – dane nt. liczby osób z Ukrainy mieszkających we Wrocławiu oraz uczniów z Ukrainy w szkołach.
- 25 E. Świdrowska, K. Stano, Uczniowie cudzoziemcy w polskich szkołach w roku szkolnym 2024/2025. Raport z analizy danych, Centrum Edukacji Obywatelskiej / IRC, 2025 – część dot. miast z największą liczbą oddziałów przygotowawczych (Warszawa, Wrocław), [online:] <https://ceo.org.pl/uczniowie-cudzoziemcy-w-polskich-szkolach-w-roku-szkolnym-2024-2025-nowy-raport-ceo-i-irc/>
- 26 Tamże.
- 27 Urząd Miejski Wrocławia, Działalność punktu informacji WroMigrant w 2024 – sprawozdanie z liczby konsultacji, tematów wsparcia i działań integracyjnych; uzupełniająco: sekcja „Konsultacje i integracja” w artykule „1000 dni wojny w Ukrainie. Wrocław miastem solidarności”, [online:] <https://wielokultury.wroclaw.pl/dzialalnosc-punktu-informacji-wromigrant-w-2024/>
- 28 Fundacja Ukraina, Raport roczny 2024; Fundacja Kalejdoskop Kultur, sprawozdania z działalności 2022–2024 – programy międzykulturowe i integracyjne; Stowarzyszenie Nomada, Raport roczny 2024 – część dotycząca przemocy motywowanej uprzedzeniami.
- 29 OSCE Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR), Hate Crime Report – Poland, 2024 – część analityczna nt. systemu rejestracji, roli koordynatorów ds. przestępstw z nienawiści oraz skali niezgłaszania.
- 30 OSCE ODIHR, Hate Crime Report – Poland, 2024; Komenda Główna Policji, „Informacja KGP dla RPO ws. zwalczania przestępstw z nienawiści”, 2024 – dane statystyczne nt. liczby postępowań, roli koordynatorów oraz trudności w kwalifikowaniu czynów jako przestępstwa motywowane uprzedzeniami, [online:] <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-przestepstwa-nienawisc-zwalczanie-statystyki-kgp>
- 31 Komenda Główna Policji, „Informacja KGP dla RPO ws. zwalczania przestępstw z nienawiści”, 2024; A. Bodnar, „Potrzeba całościowej strategii przeciwdziałania przestępstwom z nienawiści – pismo do Prezesa Rady Ministrów”, 2020, oraz późniejsze wystąpienia RPO w sprawie konieczności rozszerzenia katalogu cech chronionych w Kodeksie karnym.
- 32 OSCE ODIHR, „Report Data – Poland – 2024”, w: 2024 Hate Crime Report, hate-crime.osce.org/poland, dostęp: 19.11.2025; OSCE ODIHR, Hate Crime Report – Poland, 2024.

- 33 OSCE ODIHR, „What is hate crime?”, strona „Home | Hate Crime Reporting”, hate-crime.osce.org, dostęp: 19.11.2025.
- 34 Tamże.
- 35 Tamże.
- 36 Tamże.
- 37 OSCE ODIHR, „Report Data – Poland – 2024”, w: 2024 Hate Crime Report, hatecrime.osce.org/poland.
- 38 Tamże.
- 39 OSCE ODIHR, „What is hate crime?”, strona „Home | Hate Crime Reporting”.
- 40 OSCE ODIHR, „Report Data – Poland – 2024”; OSCE ODIHR, Hate Crime Report – Poland, 2024.
- 41 OSCE ODIHR, „Report Data – Poland – 2024”; OSCE ODIHR, „What is hate crime?”.
- 42 Tamże.
- 43 Amnesty International Australia, Explainer: Why intersectionality is important for women’s rights, 2021.
- 44 Badanie charakteru i skali niezgłaszanych przestępstw z nienawiści wobec członków wybranych społeczności w Polsce. Raport z badania, Ipsos Polska, Warszawa 2018, na zlecenie ODIHR/OBWE i Biura RPO.
- 45 J. Majmurek, „Antyislamski pakiet prawicy: inwazja, wylęgarnia, przemoc seksualna. Raport z obserwacji mediów”, OKO.press, 4.02.2017, dostęp: 25.11.2025, [online:] <https://oko.press/antyislamski-pakiet-prawicy-inwazja-wylegarnia-przemoc-seksualna-raport-obskawacji-mediow/>;
- Ł. Bertram, M. Jędrzejek, „Islamskie hordy, azjatycki najazd, socjalny dżihad. Jak polskie media piszą o uchodźcach?”, Obserwatorium Debaty Publicznej „Kultury Liberalnej”, 14.10.2015, dostęp: 25.11.2025, [online:] <https://obserwatorium.kulturaliberalna.pl/raport/islamskie-hordy-azjatycki-najazd-socjalny-dzihad-jak-polskie-media-pisza-o-uchodzcach-uchodzczy/>;
- A. Balcer, „Polacy na szczytach islamofobii w UE. Boją się i nienawidzą, choć nie ma kogo”, OKO.press, 3.04.2017, dostęp: 25.11.2025, [online:] <https://oko.press/polacy-szczytach-islamofobii-ue-boja-sie-nienawidza-choc-kogo>
- 46 T. Kanasz, „Dynamika negatywnych postaw wobec obywateli Republiki Białorusi przebywających w Polsce w latach 2020–2023: uwarunkowania, konteksty i manifestacje”, Kultura i Społeczeństwo 2025, t. 69, nr 2, dostęp: 25.11.2025, [online:] https://www.researchgate.net/publication/393031701_Dynamika_negatywnych_postaw_wobec_obywateli_Bialorusi_przebywajacych_w_Polsce_w_latach_2020-2023The_Evolution_of_Negative_Attitudes_Toward_Belarusian_Citizens_Residing_in_Poland_2020-2023_Uwarunkowan;
- Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego, „Białoruska emigracja w Polsce – opinie, postawy, dylematy. Raport z badań”, Warszawa 2023, dostęp: 25.11.2025, [online:] <https://mieroszewski.pl/wiedza/badania-opinii-publicznej/bialoruska-emigracja-w-polsce;>

- Ł. Mazurkiewicz, G. Sygnowski, „Polacy o Białorusi i Białorusinach. Raport Centrum Mieroszewskiego z badań opinii publicznej w Polsce”, Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego, Warszawa 2023, dostęp: 25.11.2025, [online:] <https://mieroszewski.pl/wiedza/badania-opinii-publicznej/polacy-o-bialorusi-i-bialorusinach>.
- 47 B. Sanders, F. Albanese, „It’s no life at all’: Rough sleepers’ experiences of violence and abuse on the streets of England and Wales”, Crisis, London 2016, dostęp: 25.11.2025, [online:] https://www.crisis.org.uk/media/20502/crisis_its_no_life_at_all2016.pdf;
- B. Sanders, „An examination of the scale and impact of enforcement interventions on street homeless people in England and Wales”, Crisis, London 2017, dostęp: 25.11.2025, [online:] https://www.crisis.org.uk/media/237532/an_examination_of_the_scale_and_impact_of_enforcement_2017.pdf.
- 48 European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), „Being Black in the EU: Experiences of people of African descent”, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023, dostęp: 25.11.2025, [online:] https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-being-black_in_the_eu_en.pdf.
- 49 Amnesty International, „A Thousand Cuts’: Technology-Facilitated Gender-Based Violence Against Poland’s LGBTI Community on X”, 25.06.2025, dostęp: 25.11.2025, [online:] <https://www.amnesty.org/en/documents/eur37/0098/2025/en/>;
- ILGA-Europe, „Annual Review of the Human Rights Situation of Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex People in Europe and Central Asia 2025 – Poland”, luty 2025, dostęp: 25.11.2025, [online:] <https://www.ilga-europe.org/files/uploads/2025/02/Annual-Review-2025-Poland.pdf>.
- 50 B. Sanders, F. Albanese, „It’s no life at all’: Rough sleepers’ experiences of violence and abuse on the streets of England and Wales”, Crisis, London 2016, dostęp: 25.11.2025, [online:] https://www.crisis.org.uk/media/20502/crisis_its_no_life_at_all2016.pdf;
- B. Sanders, „An examination of the scale and impact of enforcement interventions on street homeless people in England and Wales”, Crisis, London 2017, dostęp: 25.11.2025, [online:] https://www.crisis.org.uk/media/237532/an_examination_of_the_scale_and_impact_of_enforcement_2017.pdf.
- 51 European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), „Being Black in the EU: Experiences of people of African descent”, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023, dostęp: 25.11.2025, [online:] https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-being-black_in_the_eu_en.pdf.
- 52 F. Albanese, B. Sanders, „An examination of the scale and impact of enforcement interventions on street homeless people in England and Wales”, Crisis, London 2017, dostęp: 25.11.2025, [online:] https://www.crisis.org.uk/media/237532/an_examination_of_the_scale_and_impact_of_enforcement_2017.pdf.
- W. Klaus, „Margizens. Exclusion and state violence towards the Romanian Roma community in Poland”, *Archiwum Kryminologii* 2021, t. 43, nr 2, s. 63–89, Instytut Nauk Prawnych PAN, dostęp: 25.11.2025, [online:] https://www.researchgate.net/publication/382686656_Margizens_Exclusion_and_state_violence_towards

[the Romanian Roma community in Poland Margizeni Wykluczenie i przemoc ze strony panstwa wobec spolecznosci rumunskich Romow w PolsceMargizens Exclusion a.](#)

European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), „Being Black in the EU: Experiences of people of African descent”, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2023, dostęp: 25.11.2025, [online:] https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2023-being-black-in-the-eu_en.pdf.

Amnesty International, „A Thousand Cuts’: Technology-Facilitated Gender-Based Violence Against Poland’s LGBTI Community on X”, 25.06.2025, dostęp: 25.11.2025, [online:] <https://www.amnesty.org/en/documents/eur37/0098/2025/en/>;

ILGA-Europe, „Annual Review of the Human Rights Situation of Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex People in Europe and Central Asia 2025 – Poland”, luty 2025, dostęp: 25.11.2025, [online:] <https://www.ilga-europe.org/files/uploads/2025/02/Annual-Review-2025-Poland.pdf>.

- 53 „Kampania Nomady i MPK we wrocławskich tramwajach” – materiał Stowarzyszenia Nomada (kampania edukacyjna nt. reagowania na przemoc w komunikacji miejskiej).
- 54 T. Mincer, D. Whitten, M. Zabokrzycka, Raport z warsztatów ewaluacyjnych przeprowadzonych w ramach podsumowania Wrocławskiej Strategii Dialogu Międzykulturowego 2018–2022, Wrocław 2023
- 55 Wyjść z cienia – wsparcie pokrzywdzonych przestępstwami motywowanymi uprzedzeniami, raport Stowarzyszenia Nomada, Stowarzyszenia Homo Faber i Stowarzyszenia Interwencji Prawnej, 2022 (Aktywni Obywatele – Fundusz Krajowy, Mechanizm Finansowy EOG).

Informacje o publikacji

Publikacja została przygotowana w ramach zadania publicznego

„Zobaczyć, Zrozumieć, Zareagować – diagnoza przemocy motywowanej uprzedzeniami we Wrocławiu”, realizowanego w okresie 1.09–28.11.2025 r., współfinansowanego ze środków Gminy Wrocław.

Praca nad diagnozą i opracowaniem raportu była również współfinansowana ze środków otrzymanych od Fundacji im. Stefana Batorego w ramach grantu nr 25546/2025, realizowanego w okresie 1.07.2025–15.01.2026 r. Projekt realizowany jest ze środków otrzymanych od Fundacji im. Stefana Batorego.

Data zamknięcia danych

Dane i analizy zawarte w publikacji obejmują okres do listopada 2025 roku.

Prawa autorskie i korzystanie z publikacji

Publikację można cytować i udostępniać w celach informacyjnych, edukacyjnych i rzeczniczych, z podaniem pełnego tytułu oraz wskazaniem Stowarzyszenia Nomada jako wydawcy.

W przypadku zamiaru wykorzystania całości lub obszernych fragmentów publikacji w materiałach komercyjnych prosimy o wcześniejszy kontakt z Nomadą.

Podziękowania

Dziękujemy wszystkim osobom, które wypełniły ankietę i wzięły udział w otwartych wywiadach – za zaufanie, czas i gotowość do opisanie swoich doświadczeń przemocy motywowanej uprzedzeniami. Ich perspektywa i gotowość mówienia o tym, co trudne i obciążające, stanowią podstawę niniejszej diagnozy.

Dziękujemy osobom uczestniczącym w spotkaniu podsumowującym pracę nad diagnozą – za uważną lekturę wniosków, krytyczne uwagi i uzupełnienia. Głos osób narażonych na przemoc, osób poszkodowanych oraz osób pracujących z nimi na co dzień był kluczowy dla doprecyzowania wniosków i rekomendacji, tak aby lepiej odpowiadały na rzeczywiste potrzeby.

Szczególne podziękowania kierujemy do Krzysztofa Łazarskiego, odpowiedzialnego za przygotowanie ankiety online we wszystkich wersjach językowych oraz za zebranie i uporządkowanie danych. Testując różne narzędzia i rozwiązania, stworzył ostateczną wersję narzędzia badawczego, a jego wsparcie i zaangażowanie były kluczowe dla jakości badania online.

Podziękowania kierujemy także do Agnieszki Szczepaniak, Oleksandra Ostapchuka i Omara Abdel Fattaha za pracę nad tłumaczeniem treści ankiety. Dzięki ich pracy ankieta była dostępna w kilku językach, co poszerzyło grono osób mogących wziąć udział w badaniu.

Dziękujemy również Alinie Szeptyckiej i zespołowi Biura ds. Równego Traktowania za wsparcie merytoryczne, pomoc w przygotowaniu spotkania oraz wspólne poszukiwanie rozwiązań na rzecz równego traktowania we Wrocławiu.

Wydawca:

NOMADA

Stowarzyszenie na Rzecz Integracji Społeczeństwa Wielokulturowego

Za treść opracowania odpowiada wyłącznie Stowarzyszenie Nomada. Poglądy w nim wyrażone nie muszą odzwierciedlać stanowiska Gminy Wrocław ani Fundacji im. Stefana Batorego.

Kontakt

E-mail: nomada@nomada.info.pl

www: nomada.info.pl

Informacja o treści

Publikacja zawiera opisy przemocy i dyskryminacji, które dla części osób mogą być obciążające emocjonalnie.

Zobacz, Zrozum, Zareaguj – diagnoza przemocy motywowanej uprzedzeniami we Wrocławiu to pilotażowe opracowanie oparte na doświadczeniach osób mieszkających w mieście, które doświadczają przemocy z powodu swojej narodowości, pochodzenia etnicznego, koloru skóry, wyznania, orientacji psychoseksualnej, tożsamości płciowej czy innych cech odmienności. Publikacja łączy wyniki ankiety internetowej i otwartych wywiadów z analizą lokalnego kontekstu społecznego i politycznego. Pokazuje skalę i formy przemocy motywowanej uprzedzeniami, miejsca, w których dochodzi do niej najczęściej oraz bariery w zgłaszaniu takich zdarzeń.

Adresatkami i adresatami diagnozy są władze miejskie, instytucje publiczne, organizacje społeczne, media oraz wszystkie osoby, którym zależy na bezpiecznym, otwartym Wrocławiu. Publikacja zawiera również konkretne rekomendacje dotyczące działań, które mogą podjąć miasto i lokalne podmioty, by skuteczniej przeciwdziałać przemocy motywowanej uprzedzeniami i wspierać osoby jej doświadczające.